

G. Otsa nim Tallinna Muusikakool

**KLASSIKALISE LAULU ERIALA
ÕPPEKAVA
kutsekeskharidusõpe**

Tallinn, 2009

Õppeasutus: G. Otsa nim Tallinna Muusikakool
Õppeasutuse kood: 70003968

ÕPPEKAVA REGISTREERIMISLEHT

Õppekavarühm Muusika ja esituskunstim

Õppekava Klassikalise laulu eriala
Classical singing

Õppekeel: eesti keel

Kutseõppe liik		kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis
		põhihariduse nõudeta kutseõpe
		kutseõpe põhihariduse baasil
	x	kutsekeskharidusõpe
		kutseõpe keskhariduse baasil
Maht õppenädalates (õn)	160 õn	
Õppekava koostamise alus: Interpretatsioonierialade riiklik õppekava(HTM määrus nr. 13, 22.01. 2009.a.)Laulja III kutsestandard.		
Õppekava eesmärk: võimaldada sobiva ja terve hääleaparaadiga, heade looduslike eelduste ja muusikalise kuulmisega õppureile omandada teadmised, oskused ja hoiakud tööks koorilauljatena professionaalsetes koorikollektiivides ja muusikateatrites ning erialase hariduse jätkamiseks muusikakõrgkoolides klassikalise laulu erialal ja elukestvas õppes.		
Nõuded õpingute alustamiseks: Eelnevalt omandatud põhiharidus. Terve ja sobiv hääleaparaat, hea muusikaline kuulmine, sotsiaalne küpsus, möödunud häälemurde periood.		
Õppekava struktuur Põhiõpingute moodulid: Üldõpingud: 6 õn; põhiõpingud:108 õn, sh praktika ja praktiline töö 83,5 õn, valikõpingud 6 õn		
Nõuded õpingute lõpetamiseks Õppekava läbitud täies mahus positiivsete tulemustega, sh sooritatud praktikad ja lõpueksam.		
Lõpetamisel väljastatavad dokumendid: Lõputunnistus kutsekeskharidusõppe läbimise kohta ja hinneteleht.		

Õppekava vastab sisuliselt ja vormistuslikult esitatud nõuetele 2009

/ees- ja perenimi, allkiri/ REKK kutsehariduse osakonna peaspetsialist

G. Otsa nim Tallinna Muusikakool
Õppeasutuse kood: 70003968

Aadress: Vabaduse väljak 4, Tallinn 10146
Telefon: 644 3626, faks: 644 6450
E-post: otsakool@otsakool.edu.ee

Valdkond   **Muusika ja esituskunstim**

Õppekava nimetus   **Klassikalise laulu eriala**
Classical singing

Kutseõppe liik: kutsekeskharidusõpe
Õppekava maht õppenädalates: 160 õn
Õppekeel: eesti

Kinnitan direktor Aarne Saluveer .....

Käskkirja nr. 17-ü, 30.06.2009.a.pitsat

Kooskõlastatud

Kooli õppenõukogu protokoll nr 6, 30.06.2009

Kooli nõukogu protokoll nr. 3, 19.06. 2009

Kontaktisik: Tiina Keel

Nimi, allkiri
Õppejuht/direktori asetäitja õppealal
amet
Tel. 644 7451, tiina@otsakool.edu.ee

Registreeritud EHIS-es .....

Kuupäev

Õppekava kood.....

SISUKORD

ÜLDOSA.....	5
ÜLDÕPINGUTE MOODULID	12
PÕHIÕPINGUTE MOODULID.....	19
VALIKÕPINGUTE MOODULID.....	29
ÜLDHARIDUSÕPINGUD	56
LISAD.....	87

ÜLDOSA

1. Õppekava koostamise alus, eesmärk ja ülesanded

Klassikalise laulu kooliõppekava koostamise aluseks on „Laulja III“ kutsestandard ja interpretatsiooni erialade riiklik õppekava (HTM määrus nr 13, 22.01.2009).

Õppekava eesmärk on viia läbi kutsekeskharidusõpet sobiva ja terve hääleaparaadiga, häälemurde läbinud, heade looduslike eelduste ja muusikalise kuulmisega õppureile, valmistamaks neid ette tulevasteks koorilauljateks professionaalsetes koorikollektiivides ja muusikateatrites ning erialase hariduse jätkamiseks muusikakõrgkoolides klassikalise laulu erialal, samuti elukestvaks õppeks.

Õppekava kaudu võimaldatakse õppureil omandada üld-, üldhariduslikke-, põhi- ja valikoskusi ning teadmisi, läbida erinevaid praktikaid.

Kooli lõpetamiseks sooritavad õpilased praktilise eksami erialas ja vokaalansambelis.

Kool on koostanud valikõpingud lähtuvalt kahest printsiibist: 1) kooli poolt valitud või osakonna poolt soovitatud kitsa spetsialiseerumisega õpingud; 2) õpilase poolt valitavad õpingud, kas sama eriala või koolis õpetatavate teiste erialade moodulitena, mis täiendavad ja mitmekesistavad õpilase erialaseid teadmisi ja oskusi ja võimaldavad tal edaspidises tööelus olla mitmekülgelt haritud ja konkurentsivõimelisem.

Üldharidusõpingud õppekavas kindlustavad õppureile teise taseme hariduse, avardavad õppijate üldist silmaringi ja on ettevalmistuseks edaspidise haridustee jätkamisel; nende õpetamisega kujundatakse isiksus, kes on valmis edaspidiseks elukestvaks õppeks.

Riigieksamite sooritamine üldhariduslikes ainetes ei ole kohustuslik, kuid nende vabatahtlik sooritamine kindlustab edasiõppimise võimaluse kõrgkoolides.

Vastavalt kooli ning Eesti Teatri- ja Muusikaakadeemia (EMTA) kirjalikule kokkulepele on võimalik parimatel õppijatel ühitada solfedžo ja harmoonia koolilõpu eksam EMTA-sse sisseastumiseksamiga. Selle eksami edukalt sooritanuile väljastab kool vastava tõendi.

Klassikalise laulu eriala õppekava ülesandeks on luua õppijate vajadustele vastav ning neid õppima motiveeriv õpikeskkond, mis toetaks iga õppuri isiksuse tasakaalustatud arengut ja suunaks edaspidisele elukestvatele õppele.

Klassikalise laulu eriala õppekava kaudu arendatakse õppurite muusikalist kuulmist, hääleaparaadi arengut, loovust ja loomingulist mõtlemist, täpsust, korrektsust ja koostöövalmidust.

2. Vastuvõtunõuded

2.1. Nõutav eelharidus: põhiharidus.

2.2. Erinõuded: vokaalsed eeldused, rütmitunne, muusikaline mälu, läbitud häälemurde periood (erialaarsti tõend terve hääleaparaadi kohta) hea muusikaline kuulmine, vaimne ja sotsiaalne küpsus, soovitatavalt eelnev muusikaline baasharidus muul erialal. Sisseastujal ei tohi olla kõnedefekti.

2.3. Sisseastumiseksamid: muusikaline katse (solfedžo), eriala, praktiline kutsesobivuse test ja vestlus õpilaskandidaadiga tema loomingulisuse ja isikuomaduste väljaselgitamiseks.

Eriala eksamil tuleb esitada:

- erineva sisu ja karakteriga vokaalteoseid;
- lugeda peast luuletus või proosakatkend;
- esitada lavaline etüüd antud teemal.

2.4.Sisseastumisdokumendid:

- isiklik avaldus (täidetakse elektrooniliselt kooli kodulehel);
- haridust tõendav dokument;
- isikut tõendav dokument (pass või ID kaart);
- 4 fotot 3x4;

3. Kutsestandardist tulenevad oskused

3.1. Üldoskused ja -teadmised

- 3.1.1 Teada majanduse põhimõisteid ja osata toime tulla ettevõtluskeskkonnas.
- 3.1.2 Tunda peamisi töösuhteid reguleerivaid õigusakte: töölepingu sõlmimise, muutmise ja lõpetamisega seotud õiguslikke aluseid, palga ja puhkuse, töö- ja puhkeaja korraldust ja arvestamise aluseid, teab töösuhte pinnalt tekkinud vaidluste lahendamise võimalusi.
- 3.1.3 Teada kutseala- ja autorikaitsega seotud õigusakte.
- 3.1.4 Osata suhelda positiivse suhtluskeskkonna kaudu, lahendada mittestandardseid olukordi töös klientidega.
- 3.1.5 Kasutada oma töös eesti ja inglise keelt kesktasemel, vene keelt algtasemel.
- 3.1.6 Tunda ja osata kasutada arvutit kasutaja tasemel (AO1–AO3 ja AO7).
- 3.1.7 Tunda kutseeetikat ja esinemiskultuuri.

3.2.Põhioskused ja –teadmised

- 3.2.1. Laulmine,
- 3.2.2. Vokaalmetoodika alused,
- 3.2.3. Stiililiselt mitmekülgse soolo- ja ansamblirepertuaari esitamine,
- 3.2.4. Ansambllaul,
- 3.2.5 Koorilaul,
- 3.2.6 Hääle tervishoid, foniaatria,
- 3.2.7 Lavaline esinemine ja näitlejameisterlikkus,
- 3.2.8 Iseseisev töö repertuaariga,
- 3.2.9 Lehest lugemine (*Prima vista*),
- 3.2.10 Võõrkeelte foneetika (itaalia, saksa, ladina, vene keeles),
- 3.2.11 Solfedžo, I tase,
- 3.2.12 Elementaarteooria,
- 5.2.1 Harmoonia – I tase,
- 5.2.2 Muusikaajalugu,
- 5.2.3 Klaverimäng – kesktase.

3.3 Lisaoskused ja –teadmised (vabalt valitavad)

- 3.3.1. Dirigeerimine,
- 3.3.2. Kirikumuusika,
- 3.3.3. Noodigraafika ja muusika arvutiprogrammid,
- 3.3.4. Produtsenditöö,
- 3.3.5. Helisalvestus,

3.4 Isikuomadused ja võimed

- 1) muusikalised võimed,
- 2) loovus, loomingulisus,
- 3) artistlikkus,
- 4) valmisolek meeskonnatööks,
- 5) pingetaluvus,
- 6) järjekindlus, enesedistsipliin,

- 7) vastutustunne,
- 8) saavutusvajadus,
- 9) psüühiline seisund.

4. Hindamise põhimõtted ja kriteeriumid

4.1. G. Otsa nim TMK toimub hindamine haridusministri 16. novembri 2006 määruse 41 „Õpilaste hindamise alused, tingimused ja kord” alusel.

4.2. Õpitulemuste hindamine:

- annab teavet õppeedukusest;
- suunab õpilase enesehinnangu kujunemist;
- on aluseks õpetaja tegevusele õpilase õppimise ja arengu toetamisel;
- motiveerib õpilast sihikindlamalt õppima.

4.3. Hindamine toimub:

Protsessihinne on õppimise üksiktulemuste hindamine, eesmärgiga anda õpilasele tagasisidet õppimise edukusest, selgitada välja probleeme õppimises, suunata, korrigeerida ja vajadusel diferentseerida õpiülesandeid, arvestades õpilase iseärasusi, toetada õpimotivatsiooni ja positiivset enesehinnangut.

Kokkuvõttev hindamine (moodulite ja nende teemade koondhinded testide näol, hindeline arvestus, eksam).

4.4. Õpitulemusi hindavad õpetajad või eksamikomisjon.

4.5. **Hindamine.** Kuna muusika ja esituskunstide valdkonnas on vajalik paindlik ja õpilaste arengut toetav hindamissüsteem, siis vastavalt kooli õppekorralduseeskirjale toimib koolis 6- palline hindamissüsteem, mis lõputunnistusele teisendatakse 5- palli süsteemi.

4.6. Koolis kasutatav hindamiskaala:

- A (5+) suurepärase – 95-100%
- B (5) väga hea – 85-94%
- C (4) hea – 70-84%
- D (3) rahuldav – 55-69%
- E (3) kasin – 45-54%
- F (2;1) nõrk – 0-44%

Hinde «A» saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on õige ja täielik, loogiline ja mõtestatud, praktilises tegevuses ilmneb omandatu iseseisev ja loov rakendamine.

Hinde «B» saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on üldiselt õige, loogiline ja mõtestatud.

Hinde «C» saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi, praktilises tegevuses jääb mõnel määral puudu iseseisvusest.

Hinde «D» saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on põhiosas õige, põhioskused on omandatud, kuid teadmiste rakendamisel praktilises tegevuses esineb raskusi. Õpilane vajab juhendamist ja suunamist.

Hinde «E» saab õpilane, kelle suulises vastuses (esituses), kirjalikus töös, praktilises tegevuses või selle tulemus on puudusi ja eksimusi. Õpilane teeb rohkesti sisulisi vigu, ei suuda teadmisi rakendada ka suunamise ja juhendamise korral.

Hinde «F» saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus näitab, et tal nõutavad teadmised ja oskused puuduvad.

4.7. Õpinguraamatusse kantakse hinded tähtnimetustega, kooli lõputunnistuse hinnetelehel taandatakse tähed (A–F) viiepallisüsteemi, kus 3–5 (A–E) on positiivsed ja 1–2 (F) – negatiivsed hinded.

5. Lõpueksam:

5.1. SOOLOLAUL. Üks aaria vokaalsümfoonilisest suurvormist, üks ooperiaaria, kaks romansi (1 neist Eesti helilooja romanss), üks rahvalaul.

5.2. VOKAALANSAMBEL. Kaks duetti ja ühes suurema koosseisuga ansamblis üks erinevates stiilides repertuaariga ansamblilaul.

6. Lõpetamise nõuded ja väljastatav dokument

6.1. Õpilastele, kes on käesoleva õppekava täitnud täies mahus, läbinud kõik õppekavas olevad moodulid positiivsetele hinnetele, sh sooritanud kõik koolieksamid ja arvestused, läbinud praktikad, kelle käitumist on hinnatud vähemalt rahuldavaks, väljastatakse riiklik lõputunnistus kutsekeskhariduse omandamise kohta ja hinneteleht.

6.2. Neile, kes ei ole läbinud õppekava täies mahus väljastatakse kooli blanketil tõend läbitud mooduli kohta.

6.3. Kõikidel soovijatel on võimalus vahetult jätkata õpinguid mistahes kõrgkoolis üldkehtivas korras ja vastavuses iga kõrgkooli sisseastumiseeskirjadega.

7. Õppekava struktuur ja maht

7.1. Õpingute jaotus õppeaastati

Moodul	Maht	I õppeaasta			II õppeaasta			III õppeaasta			IV õppeaasta		
	KOKKU	AT	IT	KOKKU	AT	IT	KOKKU	AT	IT	KOKKU	AT	IT	KOKKU
I Üldõpingud													
M1 Loovus ja ettevõtluse alused	6/240			0			3/120			3/120			0
1.1. Arvutikasutuse alused. Noodigraafika programmid. Muusika tarkvara	1/40	0	0	0	14/18	8	1/40	0	0	0	0	0	0
1.2. Suhetlemise alused	1/40	0	0	0	0	0	0	24/0	16	1/40	0	0	0
1.3. Töökeskkonna ohutuse alused	1/40	0	0	0	0	0	0	14/18	8	1/40	0	0	0
1.4. Kutse-eeetika	1/40	0	0	0	0/18	22	1/40	0	0	0	0	0	0
1.5. Ettevõtluse alused	1/40	0	0	0	0	0	0	14/18	8	1/40	0	0	0
1.6. Asjaajamise ja õiguse alused	1/40	0	0	0	0/18	22	1/40	0	0	0	0	0	0
II Põhiõpingud													
M2 Eriala	32/1280			10/400			4/160			7/280			11/440
2.1 Soololaul	10/400	48/48	24	3/120	32/48	0	2/80	32/48	0	2/80	32/72	16	3/120
2.2 Töö klaverisaatja-repetiitoriga	1/40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0/10	30	1/40
2.3 Foniaatria	1/40	0/8	32	1/40	0	0	0	0	0	0			0
2.4 Itaalia keel, võõrkeelte foneetika	4/160	28/36	56	3/120	14/18	8	1/40	0	0	0	0	0	0
2.5 Vokaalmuusika ajalugu	2/80	0	0	0	0	0	0	28/36	16	2/80	0	0	0
2.6 Vokaalmetoodika alused	1/40	0	0	0	0	0	0	28/0	12	1/40	0	0	0
2.7. Libreto lugemine	1/40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14/0	26	1/40
2.8. Muusikateatri ajalugu	1/40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0/18	22	1/40
2.9 Erialapraktikad	11/440												
2.9.1 esinemisprakt.	6/240	4/4	24	1/40	8/8	24	1/40	8/8	64	2/80	8/8	64	2/80
2.9.2 kontserdid, meistrklassid	3/120	0	40	1/40	0	0	0	0	0	0	0/4	76	2/80

2.9.3. salvestuspraktika	1/40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4/4	32	1/40
2.9.4 noodilugemispraktika	1/40	10/11	19	1/40	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M3 Ansambel	8/320			0			2/80			2/80			4/160
3.1 Vokaalansambel	6/240	0	0	0	28/36	16	2/80	28/36	16	2/80	28/36	16	2/80
3.2 Ansamblipraktika	2/80	0	0	0	0	0	0	0		0	16/16	48	2/80
M4 Koor	4/160			1/40			1/40			1/40			1/40
4.1 Koorilaul, koorilaulu praktika	4/160			1/40			1/40			1/40			1/40
M5 Muusikateater	20/800			0			7/280			6/240			7/280
5.1. Ooperiklass	8/320	0	0	0	28/36	16	2/80	28/36	16	2/80	56/72	32	4/160
5.2. Lavaline meisterlikkus													
5.2.1 kõnetehnika	3/120	0	0	0	28/36	16	2/80	14/18	8	1/40	0	0	0
5.2.2 näitlejameisterlikkus	4/160	0	0	0	28/36	16	2/80	28/36	16	2/80	0	0	0
5.2.3 lavaline liikumine	3/120	0	0	0	14/18	8	1/40	14/18	8	1/40	14/18	8	1/40
5.3. Lavapraktika, tants	2/80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28/36	16	2/80
M6 Üldklaver	8/320			2/80			2/80			2/80			2/80
6.1 Üldklaver	8/320	14/18	48	2/80	14/18	48	2/80	14/18	88	2/80	28/0	52	2/80
M7 Muusikateooria	14/560			4/160			3/120			3/120			4/160
7.1. Muusika elementaarteooria	4/160	30/38	92	4/160	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.2. Harmoonia	10/400	0	0	0	30/38	52	3/120	30/38	52	3/120	30/34	96	4/160
M8 Solfedžo	12/480			2/80			2/80			3/120			5/200
8.1. Solfedžo	12/480	30/38	12	2/80	30/38	12	2/80	30/38	52	3/120	30/34		5/200
M9 Muusikalugu 1	10/400			2/80			2/80			4/160			2/80
9.1. Üldmuusikalugu	7/280	28/38	14	2/80	28/38	14	2/80	28/38	14	2/80	0/38		1/40
9.2. Eesti muusika	2/80	0	0	0	0	0	0	0/38	2	1/40	28/0		1/40
9.3. Pärimusmuusika	1/40	0	0	0	0	0	0	28/0	12	1/40	0		0
Valikõpingud	5/200			2/80			0			0			4/160
Üldharidusõpingud	40/1600	252/324	144	18/720	196/252	112	14/560	112/144	64	8/320	0	0	0
Kokku	160/6400			40/1600			40/1600			40/1600			40/1600

7.2. Üldhariduslike õppeainete tunnijaotusplaan (õn/t)

Õppeained	Ind/ rühm	Tunde		Kokku õn/t	Semester		Kokku õn/t	Semester		Kokku õn/t	Semester		Kokku õn/t
		AT	IT		I	II		III	IV		V	VI	
Eesti keel	rühm	192	48	6/240	28	36	2/80	28	36	2/80	28	36	2/80
Kirjandus	rühm	192	48	6/240	28	36	2/80	28	36	2/80	28	36	2/80
Inglise keel	rühm	192	48	6/240	28	36	2/80	28	36	2/80	28	36	2/80
Teine võõrkeel	rühm	64	16	2/80	28	36	2/80	0	0	0	0	0	0
Ajalugu	rühm	96	24	3/120	28	36	2/80	14	18	1/40	0	0	0
Kunstilugu	rühm	32	8	1/40	0	0	0	14	18	1/40	0	0	0
Matemaatika	rühm	128	32	4/160	28	36	2/80	14	18	1/40	14	18	1/40
Keemia	rühm	64	16	2/80	28	36	2/80	0	0	0	0	0	0
Bioloogia	rühm	64	16	2/80	28	36	2/80	0	0	0	0	0	0
Füüsika	rühm	96	24	3/120	14	18	1/40	28	36	2/80	0	0	0
Geograafia	rühm	32	8	1/40	14	18	1/40	0	0	0	0	0	0
Inimeseõpetus	rühm	32	8	1/40	0	0	0	14	18	1/40	0	0	0
Ühiskonnaõpetus	rühm	32	8	1/40	0	0	0	0	0	0	14	18	1/40
Liikumine	rühm	64	16	2/80	0	0	0	28	36	2/80	0	0	0
Kokku				40/ 1600			18/720			14/560			8/320

ÜLDÕPINGUTE MOODULID

MOODUL 1 LOOVUS JA ETTEVÕTLUS

6 õn

T – 1,5 õn

PT – 4,5 õn

1. Mooduli eesmärk:

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad arvutikasutuse- ja muusikaprogrammidega töö-, ettevõtjana tegutsemise- ja asjaajamise oskused, õpivad suhtlema ja töötama meeskonnas, käituma kutse-eetiliselt ning ennast ja keskkonda säästvalt.

1.1. ARVUTIKASUTUS JA NOODIGRAAFIKA PROGRAMMID

1 õn

PT - 1 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad algteadmised ja -oskused arvutikasutuse ning arvutil dokumentide koostamise põhimõtetest, saavad ülevaate muusikaprogrammide võimalustest ning nende kasutamise esmase oskuse.

2. Nõudmised mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

- 3.1. ARVUTIKASUTUSE ALUSED. Arvutikasutamine ja failihaldus, sh muusikafailid. Teksti- ja dokumenditöötlus. Informatsioon ja kommunikatsioon.
- 3.2. NOODIGRAAFIKAPROGRAMMID. Enamkasutatavad noodigraafikaprogrammid: ülevaade, võimalused, erinevused ja sarnasused.
- 3.3. MUUSIKATARKVARA. Muusikaprogrammid ja –failid. Heli salvestamine *MIDI*- formaadis.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- arvutikasutuse põhialuseid;
- noodigraafikaprogramme;

oskab:

- rakendada failihalduse ja tekstitötluse programme;
- kasutada Interneti, saata ja vastu võtta e-kirju koos manustega;
- sisestada noote arvutiklaviatuuri või *MIDI*-süntesaatori abil;
- praktiliselt kasutada noteerimisprogramme (lühikäsud, kiirendavad võtted, kopeerimine, transponeerimine, kujundusvõtted, üksikpartiide partituurist eraldamine jt);
- salvestada arvutisse heli *MIDI*-formaadis ja seda töödelda;
- konverteerida helifaile.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- elementaarset arvutikasutuse oskust;
- noodigraafika oskust arvutil;
- helifaili ülekandmise oskust.

Hinnatakse protsessihinnetega. Hinne kujuneb 25% arvutikasutaja AO oskustest, 50% noodigraafika kasutamise- ja 25% helifaili kasutamise oskusest.

1.2. ETTEVÕTLUSE ALUSED

1 õn

T – 0,5 õn, PT – 0,5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad algteadmised majanduse, ettevõtluse vormide ja ettevõtluse põhimõistete kohta.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. MAJANDUSE PÕHIKÜSIMUSED. Majandusliku käitumise reeglid, tulude jaotuse põhimõtted, turumajandus, riigieelarve, maksud, raha ja pangandus.

3.2. ETTEVÕTLUSE PÕHIMÕISTED. Ettevõtte, ettevõtja, ettevõtlus. Ühistegevuse põhimõtted. Äriühing, mittetulundusühing, füüsilisest isikust ettevõtja (FIE).

3.3. ETTEVÕTTE LOOMISE JA TEGUTSEMISE ETAPID Loomine, juhtimine, turundus, finantseerimine, aruandlus.

3.4. FIE-na TÖÖTAMISE PÕHIREEGLID. Registreerimine, aruandlus.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- ühiskonnas toimuvaid majandusprotsesse;
- turumajanduse komponente;
- ettevõtlusse lülitumise ja seal tegutsemise põhialuseid;
- ettevõtjana tegutsemise põhireegleid;

oskab:

- praktiliselt koostada lihtsamat ettevõtte äriplaani;
- tegutseda ettevõtjana.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- erinevate ettevõtluse põhialuste ja tähtsamate liikide tundmist;
- näidisülesannete lahendamise oskust ettevõtjana tegutsemisel;
- lihtsama äriplaani koostamise oskust.

Hinnatakse protsessihinnetega. Hinne kujuneb 25% ettevõtluse põhialuste tundmisest, 25% näidisülesannete lahendamise- ja 50% kirjaliku kokkuvõtva testi tulemustest.

1.3. KUTSE-EETIKA

1 õn

T - 0,5 õn, PT - 0,5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teadmised eetika ja kutse-eetika põhimõtetest ja oskuse rakendada neid oma kutsealases töös.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. EETIKA JA ESTEETIKA. Eetika ja esteetika põhimõisted ja kutse-eetiline seotus.

Teoloogiline, deontoloogiline ja enesehuvi eetika.

3.2. EETIKA MÕJU ÜHISKONNALE JA KULTUURIKESKKONNALE. Avalik hoiak ja ühiskondlik-moraalsed normid. Väärtushinnangud ja mõju ühiskonnaliikmetele.

3.3. TÖÖ- JA KUTSE-EETIKA. Professioon, kutse, amet. Kohustuste ja vastutuse eetika. Tööandja ja töövõtja õigused ja eetiline vastutus. Töösuhete eetika. Juhi eetika.

Organisatsioonikultuur ja väärtused.

3.4. MUUSIKU KUI INTERPREEDI ERIALASE TEGEVUSE EETIKA. Lavalise esinemise eetika. Käitumiskultuur ja viisakus. Riietuskultuur. Sõnaline suhtlemine ja diplomaatiline läbirääkimisoskus. Etiketi tundmine mitmesugustes esinemisolukordades, sh ülevaade protokollinõuetest protokollilistel vastuvõttudel.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- eetika ja esteetika olemust ja arengut, teemakohaseid mõisteid ja nende seoseid;
- põhjanevaid ühiskondlik-moraalseid norme;
- väärtushinnanguid ja nende mõju kultuuris;
- töösuhete etikati;
- viisaka käitumise ja läbirääkimiste reegleid;
- loomeprotsessi mõju professionaalsel ja isiksuslikul tasandil;

oskab:

- diskuteerida eetiliste dilemmade üle ühiskonnas ja tööelus;
- suhelda korrektselt ja viisakalt, pidada läbirääkimisi;
- valida ja vastu võtta õigeid eetilisi otsuseid erinevates olukordades;
- järgida oma tööelus argiesteetika ja kutse- eetika norme ning etiketti;
- arvestada ja toime tulla loomeprotsessist tingitud pingetega.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- eetika ja esteetika põhimõistete ja omavahelise seose tundmist;
- ühiskondlik-moraalsete normide tundmist;
- viisakus- ja kutse-eetika reeglitest kinnipidamise oskust;
- esteetilise välimuse, eetilise käitumise ja suhtlemise situatsiooniülesannete lahendamise oskust;
- loomeprotsessi iseärasuste tundmist ja nendega "toimetuleku" oskust situatsiooniülesannetes.

Hinnatakse protsessihinnetega. Hinne kujuneb 50% kirjalikust teoreetilistest teadmiste testist ja 50% situatsiooniülesannete täitmisest.

1.4. SUHTLEMISE ALUSED

1 õn

T - 0,5 õn, PT - 0,5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad parema enesetaju, suhtlemisoskused ning karjääri planeerimise oskused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

- 3.1. SUHTLEMISPSÜHHOLOOGIA ALUSED. Tähelepanu; barjäärid suhtlemisel. Esinemisjulgus; kriitkale reageerimine; agressioon; stressi ja depressiooni erinevus, sümptomid ning abi, väsimus.
- 3.2. MINA KUI INDIVIID. Enesetunnetus. Väärtushinnangud ja hoiakud. Eneseanalüüs. Loovus.
- 3.3. MINA KUI MEESKONNA LIIGE. SUHTED. Suhtlemine grupis. Käitumise kohandamine. Kuulamine. Eneseväljendus. Enesekehtestamine. Konflikte lahendamine.
- 3.4. MINA KUI OMA KARJÄÄRI PLANEERIJAJA MOTIVEERITUD PROFESSIONAAL. Töö, elukutse ja kvalifikatsiooni väärtustamine. Rollianalüüs. Motivatsiooni leidmine ja hoidmine. Ajajuhtimine. Karjääri planeerimine (*DISC*-profiili järgi). Käitumisreeglid.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- suhtlemise ja kriitilises olukorras abi (sh eneseabi) andmise ning kriitkale reageerimise põhitõdesid;
- oma tugevusi ja nõrkusi ning oskab neid suhtlemisel arvestada;
- grupiliikmete tegutsemismotiivide olulisust ning oskab end häälestada mitmesugusteks suhtlemissituatsioonideks;
- positiivne mõtlemise väärtust;
- iseenda väärtust ning oskab õigeaegselt näha ja väärtustada oma grupikuuluvust;
- usalduse väärtust iseenda ning kaasinimeste suhtes;

oskab:

- ära tunda stressi ja depressiooni (nende tekkimise põhjuseid), end juhtida ja "taastoota";
- mõista ja aktsepteerida inimeste käitumise erinevusi ning luua usalduslikke suhteid;
- hinnata oma võimeid ja kalduvusi tuleviku planeerimisel;
- tajuda konflikte, analüüsida nende põhjusi ja otsida lahendusi;
- suhelda, muuta paindlikumaks suhtlemist eakaaslaste ja täiskasvanutega.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- enesealalhoiu meetodite tundmist;
- suhtlemisteooriate tundmist;
- suhtlemismetoodikate rakendamise oskust.

Hinnatakse protsessihinnetega. Hinne kujuneb 50% situatsiooniülesannete täitmisest ja 50% erinevate teoreetiliste testide tulemustest.

1.5. TÖÖKESKKONNA OHUTUSE ALUSED

1 õn

T - 0,5 õn, PT - 0,5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teadmised ja oskused töötervishoiust, tööohutusest, esmaabist ja keskkonda säästvast arengust.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. TÖÖTERVISHOID JA TÖÖOHUTUS. Üldnõuded töökeskkonnale, töökoht ja töövahendid. Töökeskkonna ohutegurid ja ohutusjuhendid. Regulaarse tervisekontrolli tähtsus ja tööandja osa selles tegevuses. Turvalisus, käitumine ohuolukorras. Töö kutsehaigused.

3.2. ESMAABI. Tegutsemine õnnetuspaigal. Põhilised esmaabivõtted. Esmaabi lämbumise korral. Uppumine. Haavad ja verejooksud, abistamine nende korral. Kukkumine. Lihaste venitused ja luumurrud. Äkkaigestumine ja teadvuse kaotus. Ägedad valud. Kiirelt tõusev ja kõrge palavik. Külma- ja kuumakahjustused. Mürgistused, sh alkohol ja narkootikumid.

Võõrkehad. Liiklusõnnetused. Sidumine ja toetusvahendid. Kannatanu tõstmine, kandmine, transportimine. Esmaabivahendid töökohal. Koduapteek.

3.3. KESKKOND JA SÄÄSTEV ARENG: JÄÄTMEKÄITLUS. Keskkonnastrateegia ja säästva arengu põhimõtted. Keskkonnareostuse ennetamine ja vältimise võimalused töökeskkonnas ja olmes. Jäätmete teke ja liigitus. Ohtlikud jäätmed.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- üldnõudeid oma töökeskkonnale ja töökohale;
- oma töökoha võimalikke ohutegureid ja ohutusjuhendeid;
- regulaarse tervisekontrolli tähtsust ja tööandja kohustusi selles vallas;
- võimalikke kutsehaigusi oma erialal;
- põhilisi esmaabi võtteid;
- keskkonnahoiu ja säästva arengu üldpõhimõtteid;
- jäätmete liigitust ja ohtlikke jäätmeid;

oskab:

- käituda turvaliselt ohuolukorras;
- kasutada esmaabivõtteid mitmesuguste õnnetusjuhtumite korral;
- siduda haavu, sulgeda verejooksu, toetada traumeeritud kehaosi;
- ennetada ja vältida võimalikke keskkonnareostusi oma töökohal ja olmes.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- töökeskkonnale ja töökohale esitatavate nõuete tundmist;
- ohutegurite ja ohutusjuhendite tundmist oma töökohas;
- töötaja ja tööandja õiguste ning kohustuste tundmist;
- põhiliste esmaabivõtete kasutamise oskust;
- keskkonnareostuse allikate ja säästva arengu põhimõtete tundmist.

Hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad teoreetilistest testidest, praktilistest situatsiooniülesannete lahendamistest. Mooduli koondhinne kujuneb alljärgnevalt: töötervishoid ja tööohutus – 40%, esmaabi – 40%, keskkonnakaitse ja jäätmekäitlus – 20%.

1.6. ASJAAJAMISE JA -ÕIGUSE ALUSED

1 õn

T - 0,5 õn, PT - 0,5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad suudavad koostada oma edaspidise tööga seotud isiklike ja ametlike dokumente, tunnevad autorikaitse- ja tööseadustiku põhimõtteid ning oskavad neid oma igapäevases kutsetöös kasutada.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. ASJAAJAMINE. Ametlikud ja isiklikud dokumendid. Eri liiki dokumentide koostamis- ja vormistusnõuded: dokumendiplangid, rekvisiidid, vormistamise protseduur. Avaldus, elulookirjeldus (CV), seletuskiri, tellimiskiri, volikirj, vastuskiri, vabanduskiri, nende koostamise ja vormistamise nõuded arvutil ja paber kandjal.

3.2. TÖÖÕIGUS. Lepingulised suhted: füüsilised ja juriidilised isikud, lepingud, volikirjad, ametijuhend. Töölepingu sõlmimine, muutmine ja lõpetamine, kollektiivleping, töötülid. Töö- ja puhkeaeg: töönorm, tööpäev, töönädal, ületunnitöö, öötöö, töö puhkepäevadel ja pühade ajal, puhkuse liigid ja tasustamine. Töötasu: palk, põhi- ja keskmine palk, lisatasu ja juurde maksed.

3.3. AUTORIKAITSE. Autorikaitse seadus. Autorikaitse organisatsioonid. Autorite õigused ja kohustused. Autoriõigustega kaasnevad õigused. Sanksioonid seaduse rikkumisel.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- eri liiki isiklike ja ametlike kirjade koostamise ja vormistamise nõudeid;
- peamisi autorikaitset reguleerivaid õigusakte;
- peamisi töösuhteid reguleerivaid õigusakte;
- töölepingus sätestatud poolte õigusi ja kohustusi;
- töölepingu sõlmimise, muutmise ja lõpetamise aluseid;
- palga ja puhkuse arvestamise aluseid;
- töö- ja puhkeaja korraldust ning arvestamise aluseid;
- töötingimuste kollektiivse kujundamise aluseid;
- töösuhte pinnalt tekkinud vaidluste lahendamise võimalusi;

oskab:

- koostada ja vormistada avaldust, elulookirjeldust (CV), iseloomustust, seletuskirja, tellimus- ja volikirja arvutil ja paber kandjal;
- koostada autorikaitsega seotud dokumentatsiooni;
- leida teavet töökeskkonda reguleerivate õigusaktide kohta;
- leida lahendusi töölepinguliste suhete ja autorikaitse pinnal tekkinud probleemidele ja vaidlustele.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- eri liiki dokumentide koostamise ja vormistamise oskust arvutil ja paber kandjal;
- töö- ja autoriõiguslike probleemidega kursisolekut;
- tähtsamate autori- ja tööõiguslaste mõistete tundmist;
- nende valdkondadega seotud institutsioonide tundmist.

Hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad erinevate asjaajamise ülesannete- ja vormide täitmisest ja kirjalikust testist.

Mooduli koondhinne kujuneb teemade lõikes alljärgnevalt: asjaajamine- 30%, tööõigus -35%, autorikaitse – 35%.

Mooduli koondhinne

Mooduli koondhinne kujuneb kõikide teemade positiivse tulemusega läbimisel (teemade)hinnete matemaatilisest keskmisest.

PÕHIÕPINGUTE MOODULID

MOODUL 2a ERIALA

32 õn

T – 8 õn, PT – 24 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teoreetilised teadmised ja praktilised oskused vokaaltehnikas omandades erinevates stiilides laulurepertuaari koostöös juhendaja ja klaverisaatjaga ning iseseisvalt; õpivad hoidma oma häält, hääldama korrektselt võõrkeelseid laulutekste; tundma vokaalmuusika ajalugu ja vokaalmetoodika põhialuseid, mis annavad valmisoleku professionaalseks tööks koori- ja ansambli lauljana, individuaalse võimekuse korral ka koorisolistina ning haridustee jätkamiseks muusika erialadel kõrgkoolis.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. SOOLOLAUL. Vokaaltehnika arendamine: hääle moodustamise protsess. Hingamistehnika alused. Hääle- ja hingamisharjutused. Artikulatsiooni arendamine ja töö laulutekstidega.

Töö erinevates stiilides repertuaariga: vokaliis, vana-klassika ja retsitatiiv, barokkmuusika, Saksa lied, Schuberti laul, romanss, ooperiaariad, rahvalaul. Laulja elukutsele vastavate eetiliste hoiakute kujundamine. Lõpueksam.

3.2. TÖÖ KLAVERISAATJA - REPETIITORIGA. Töö erinevates stiilides repertuaariga: uue materjaliga tutvumine ja ettevalmistamine erialatunniks; erialas läbitud kunstilis-muusikalise repertuaari kinnistamine. Iseseisva töö oskuste kujundamine: fraseerimine, intoneerimine, dünaamiline tasakaal, töö tekstiga, terviklik vormitunnetus. Noodilugemine (prima vista): töö võõra nooditekstiga. Koostöös klaverisaatjaga erinevates stiilides laulurepertuaari omandamine ja kunstilise taseme saavutamine.

3.3 FONIAATRIA. Hääleelundid. Kuulmiselundid. Hingamiselundid. Laulja tervishoid. Hääle tervishoid. Hääle koormuse jälgimine.

3.4. ITAALIA KEEL. VÕÕRKEELTE FONEETIKA. Rääkimine ja hääldamine: suhtlemine algtasemel, laulutekstide korrektne hääldamine. Lugemine ja tõlkimine: erialase teksti lugemine ja tõlkimine sõnaraamatuga. Grammatika: Põhireeglite omandamine. Kirjutamine: lihtsamad tekstid algtasemel. Võõrkeelte foneetika: foneetikareeglite omandamine ja kasutamine. Enamkasutatavad muusikalised terminid. Laulutekstide hääldus. Töö võõrkeelsete laulutekstidega sõnastiku abil.

3.5. VOKAALMUUSIKA AJALUGU. Erinevad laulukoolkonnad: Itaalia, Vene, Prantsuse, Saksa, Eesti jt, maade tuntumad lauljad ja nende loominguline tegevus.

3.6. VOKAALMETOODIKA ALUSED. Laululine hingamine ja hingamisharjutused. Hääleregistrid. Üleminekunoodid, registrite ühendamised ning diapasooni laiendamine ning ühtlustamine. Hääle ulatus. Vokaaltehnika kasutamine erinevates stiilides repertuaariga.

3.7. LIBRETO LUGEMINE. Libreto esmalugemine. Tegelaskonna süsteem. Rolli tegevuslik analüüs. Libreto taaslugemine õpilase lavastuses.

3.8. MUUSIKATEATRI AJALUGU. Teatrikunsti sünn Euroopas. Eesti muusikateatri sünn, seltsid. Kutselised teatrid.

3.9. ERIALAPRAKTIKAD. Esinemispraktika. Kontserdid ja meistriklässid. Salvetuspraktika. Noodilugemispraktika.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- vokaaltehnika põhialuseid,
- erinevaid hingamistehnikaid ja nende rakendamise individuaalseid võimalusi,
- laulja tööks vajalike organite anatoomiat ja füsioloogiat,
- hääle-, kuulmis-, hingamiselundeid ja nende haigusi,
- laulja hääle hügieeni ja tervislikku seisundit mõjutavaid tegureid,
- koostöövõimalusi tööks klaverisaatjaga,
- itaalia keele hääldamise põhimõtteid,
- võõrkeelte grammatika põhireegleid,
- enamkasutatavat üldist ja erialast itaalia keelset sõnavara,
- võõrkeelte foneetika reegleid,
- enamkasutatavaid muusikalisi termineid võõrkeeltes,
- erinevate ajastute muusikastiile, vorme ja väljendusvahendeid ning nende interpreteerimise põhimõtteid,
- erinevate maade laulukoolkondi, tuntumaid lauljaid ja nende loomingulist tegevust,
- vokaalmetoodika teoreetilisi aluseid,
- muusikateatri ajalugu,
- lavalise esinemise põhimõtteid,
- professionaalse laulja kutse-eetikat;

oskab:

- juhtida oma häält,
- kasutada vokaaltehnilisi aluseid,
- hoida oma häält kui instrumenti,
- anda endale esmaabi tööks vajalike elundite kergemate haigusilmingute ja ülekoormuse korral,
- valida repertuaari vastavalt individuaalsetele võimetele,
- puhtalt intoneerida ja fraseerida,
- puhtalt intoneerides ja rütmiliselt õigesti esitada võõrast nooditeksti,
- kujundada muusikalist tervikut,
- ette valmistada uut repertuaari,
- koos klaverisaatjaga kujundada ansamblit,
- suhelda itaalia keeles algtasemel,
- lugeda ja tõlkida lihtsamat võõrkeelset erialast teksti,
- kirjutada lihtsamaid tekste,
- hääldada laulutekste vastavates võõrkeeltes,
- tõlkida sõnastiku abil erinevaid laulutekste,
- lugeda muusikalavastuste libretosid,
- kasutada oma vokaaltehnikat erinevates stiilides repertuaariga,
- kuulata ja hinnata erinevaid kontserdi- ja muusikateatri etendusi,
- salvestada oma laulurepertuaari

5. Hindamine

Hinnatakse:

- kunstilis-muusikalist eneseväljendusoskust,
- vokaaltehnilise teostuse korrektsust,
- intonatsiooni puhtust,
- võõra nooditeksti esitamist,

- erinevates stiilides ja vormides repertuaari tundmist ja selle interpreteerimise oskust,
- õpilase töökust ja individuaalset arengut,
- suhtumist õppetöösse,
- hääle,- kuulmis,- hingamiseliinide ja nende haiguslike seisundite tundmist,
- oma haigestunud hääleaparaadile esmaabi andmise oskust,
- itaalia keele oskust algtasemel,
- erinevate foneetikareeglite tundmist,
- võõrkeelte hääldamise oskust,
- vokaalmuusika ajaloo tundmist,
- vokaalmetoodika tundmist,
- libreto lugemise oskust,
- muusikateatri ajaloo tundmist,
- lavalise esinemise oskust,

Teemasid 3.1- 3.3 hinnatakse integreeritult protsessihinnetega. Teemat 3.1 iga õppeaasta lõpus eksamiga ja mooduli lõpus lõpueksamiga. Teemasid 3.4 - 3.6 hinnatakse protsessihinnetega ja iga teema kokkuvõtteks on hindeline arvestus. Teemad 3.7 – 3.9 hinnatakse protsessihinnetega. Mooduli koondhinne kujuneb: teemade 3.1, 3.3, - 70%, 3.2 – 5%, 3.4 – 5%, 3.5 -3.6- 5%, 3.7 -5% , 3.8 -5%, 3.9 – 5% hinnetest.

MOODUL 3 ANSAMBL

8 õn

T – 0 õn, PT – 8 õn

1.Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad tunnevad erinevates ajastute ansamblirepertuaari ja omandavad erinevates vokaalansambli koosseisudes professionaalse kooslaulu oskuse.

2.Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3.Õppesisu

3.1. VOKAALANSAMBEL. Kooslaulu arendamine. Intonatsiooniline puhtus. Ansambli tasakaalu tunnetus. Artikulatsiooni arendamine ja töö laulutekstidega. Töö erinevates stiilides repertuaariga: erinevate ajastute ansamblirepertuaar. Noodilugemine (prima vista): töö võõra nooditektiga.

3.2. ANSAMBLIPRAKTIKA. Mõtestatud emotsionaalne esitus lavalise esinemise olukorras. Erinevates stiilides ja koosseisudes ansamblirepertuaar. Iseseisva töö oskuste kujundamine. Oma partii iseseisv omandamine.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- mitmekülgset erineva koosseisuga ansambli repertuaari,
- esitatava ansamblinumbri tervikteost (näi. suurvorm, ooper, tsükkel),

oskab:

- fraseerida ja puhtalt intoneerida,
- korrektselt artikuleerida,
- kuulata dünaamilist tasakaalu ansambelis,
- esitada erinevates stiilides, vormides ja žanrites ansamblirepertuaari,
- iseseisvalt ette valmistada võõrast ansamblipartiid,

- lugeda võõrast nooditeksti,
- esineda erinevate koosseisudega vokaalansamblites kontsertolukorras

5. Hindamine

Hinnatakse:

- esitatava repertuaari intonatsioonilist puhtust,
- kunstilis- muusikalist eneseväljenduse oskust,
- ansamblipartneriga sobitumise oskust,
- diktsiooni selgust,
- vokaaltehnilise teostuse korrektsust,
- erinevates stiilides ja vormides repertuaari tundmist ja selle interpreteerimise oskust,
- lavalise esinemise oskust,
- oma partii iseseisva ettevalmistamise oskust,
- õpilase töökust ja individuaalset arengut,

Hinnatakse teemat 3.1 protsessihinnetega, iga õppeaasta lõpus eksamiga ning mooduli lõpus lõpueksamiga. Teema 3.2 hinnatakse protsessihinnetega.

Mooduli koondhinne kujuneb: teema 3.1 – 90%, teema 3.2 – 10% hinnetest.

MOODUL 4 KOOR

4 õn

T – 0 õn, PT 4 õn

1.Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad praktilise kooslaulu oskuse koorikollektiivis ja ettevalmistuse tulevaseks tööks professionaalse koorilauljana.

2.Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3.Õppesisu

3.1. KOORILAU. Kooripartituur: Kooripartituurist oma häälepartii lugemine ja esitamine. Õige vokaaltehnika jälgimine. Koorimuusika repertuaar. Erinevad muusikastiilid, vormid ja ajastud läbi mitmekülgse koorirepertuaari. Suurvormid ja/või nende osad. Katkendid lavamuusikateostest. Koorilaulja eetika.

3.2. KOORITÖÖ PRAKTIKA. Hääle lahtilaulmine. Koorilaulja kohustused, ülesanded, käitumine koorikollektiivis. Esinemine kontsertolukorras.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- koorilaulja eetikast ja käitumisnorme;

oskab:

- kasutada sobivat vokaaltehnikat,
- laulda puhta intonatsiooniga,
- sobitada oma häält häälerühmaga,
- jälgida oma hääle tasakaalu kooris,
- jälgida dirigenti ja tema korraldusi,
- käituda koorikollektiivis lähtuvalt professionaalsest kutse- eetikast.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- sobiva vokaaltehnika rakendamise oskust,
- intonatsioonilist puhtust,
- kooslaulu oskust,
- esitatava häälepartii valdamist,
- suhtumist kooridistsipliini.

Mooduli hinnatakse protsessihinnetega ning mooduli lõpus hindelise arvestusega, kus õpilased esitavad väikestes koosseisudes oma häälepartii ettevalmistatud repertuaarist. Mooduli koondhinne kujuneb: teema 3.1 – 80% ja teema 3.2 -20% hinnetest.

MOODUL 5 MUUSIKATEATER

20 õn

T – 2 õn, PT – 18 õn

1.Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad praktilised oskused muusikaliste numbrite ja stseenide vokaalseks soorituseks, lavakõneks, lavaliseks liikumiseks ja tantsuks, lavaliseks meisterlikkuseks ja muusikaliseks näitlemiseks.

2.Mooduli alustamise tingimused

Puuduvad.

3.Õppesisu

3.1. OOPERIKLASS. Katkendid erinevatest muusikalistest lavateostest (ooper, operett, muusikal) Lavalis- muusikalised etüüdid. Rolli kujundamine. Lavaline partnerlus ja suhtlemine.

3.2. LAVALINE MEISTERLIKKUS. Lavakõne alused: artikulatsioon, diktsioon, kõneharjutused ja –etüüdid, kujundlik mõtlemine, kõneteksti analüüs. Iseseisev töö tekstidega ja kõneharjutused.

Lavaline liikumine: koordineerimise- ja rütmide arendamine. Näitlejameisterlikkus: . psühholoogiline ettevalmistus, füüsilise tegevuse sidumine mõtetegevusega. Etüüdid. Lavaline liikumine: tantsusammud ja harjutused. Muusikaetenduste külastamine ja analüüs.

3.3 LAVAPRAKTIKA. Ajaloolise-, klassikalise-karakterantsu alused. Stepptantsu alused, modern-, jazz ja nüüdistantsu alused. Rahvatants. Improvisatsiooni põhimõtete tutvustamine.

4.Õpitulemused.

Õppija teab ja tunneb:

- sõnakasutuse põhimõtteid,
- erinevate ajastute tantsustiile ja nende erinevusi,
- tuntumat ooperi- ja operetirepertuaari,
- psühholoogilise ettevalmistuse põhimõtteid,
- partneriga suhtlemise põhimõtteid,
- esinemiskultuuri,

oskab:

- rakendada kõnetehnika aluseid (diktsioon ja artikulatsioon),
- kujundlikult mõelda,
- analüüsida teksti,
- rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliste kõneharjutuste läbiviimisel,

- liikuda vastavalt muusikale ja luua tantsuetüüde erinevates stiilides,
- suhelda laval partneritega,
- mõtestada rolli,
- esitada erinevaid katkendeid muusikalistest lavateostest,
- suhelda partneri ja publikuga,
- arvestada konkreetse saali akustiliste tingimustega,
- teha koostööd repetiitori, lavastaja ja liikumise juhendajaga,
- hoida oma häält töökorras,
- iseseisvalt töötada erialase repertuaariga,
- arutleda nähtud etenduste ja kontsertide üle

5. Hindamine

Hinnatakse:

- erialaste oskuste realiseerimist lavaolukorras,
- lavalisi rolli loomise oskust,
- iseseisva repertuaariga töötamise ja esitamise oskust,
- partneriga koostöö oskust teose sisu avamiseks,
- oma hääleparaadi töökorras hoidmise oskust,
- diktsiooni ja artikulatsiooni,
- lavalise liikumise oskust,
- lavaliste etüüdide ja tantsunumbrite esitamise oskust,
- etenduste ja kontsertide refereerimise ja arutlemise oskust.

Teemat 3.1 ja 3.3 hinnatakse protsessihinnetega, iga õppeaasta lõpus eksamiga.

Teemat 3.2 hinnatakse protsessihinnetega, teema lõpus hindelise arvestusega.

Mooduli koondhinne kujuneb teemade 3.1 -3.3 koosmõjus, kus ooperiklassi avalikul esinemisel realiseeritakse kõiki teemasid integreeritult.

MOODUL 6 ÜLDKLAVER

6 õn

T – 0 õn, PT – 6 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad klaverimängu alased teoreetilised teadmised ja praktilised oskused, mis toetavad professionaalset tööd oma erialal.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. KLAVERIMÄNGU ALUSED. Klaverimängu aplikatuurireeglid.

3.2. TÖÖ REPERTUAARIGA. Erinevad žanrid, stiilid ja vormid.

3.3. TÖÖ TEHNIKAGA. Heliredelid, kadentsid, harjutused, etüüdid.

3.4. NOODILUGEMINE (PRIMA VISTA). Töö võõra tekstiga.

3.5. ANSAMBLID. Palad mitmele käele.

3.6. SAATED. Lihtsamad instrumentaal- vokaalsaadet.

3.7. IMPROVISEERITUD SAATED. Mäng akordimärkide järgi.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- klaverimängu põhivõtteid;

oskab:

- mängida lihtsamaid erinevas vormis klaveriteoseid,
- mängida heliredeleid sh. kromaatilised, kolmkõlasid, akorde ja kadentse 3-võtmemärgiga helistikes,
- mängida erineva tehnikaga etüüde,
- ilma ettevalmistuseta mängida noodist lihtsaid palu,
- mängida ansambleid,
- kujundada klaverisaate faktuuri,
- saata lihtsamaid instrumentaal- ja vokaalteoseid.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- heliredelite, harjutuste ja etüüdide mängimise oskust,
- erinevate jõukohase klaverirepertuaari mängimise oskust, selle kunstilis- muusikalise teostuse kvaliteeti ja taset.

Mooduli hinne kujuneb kogu õppeperioodil omandatud repertuaari praktilisest esitusest, mida esitatakse õpilaskontsertidel. Õpilase klaverimängu alast taset hinnatakse protsessihinnetega ja mooduli lõpus eksamiga.

MOODUL 7 MUUSIKATEOORIA

14 õn

T- 7 õn, PT- 7 õn

AT 8 õn, IT 6 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad komplekselt muusikateoreetilised teadmised ja oskused, muusikaalase terminoloogia ning klassikalise harmoonia põhialused diatoonika osas, mis toetavad neid erialases tegevuses.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. MUUSIKA ELEMENTAARTEOORIA. Heli omadused. Noodikirja alused. Meetrum ja rütm. Laad ja helistik. Intervallid ja akordid. Muusikateose faktuur ja lauseehitus.

Tempo, dünaamika ja agoogika terminid.

3.2. HARMOONIA. Akord ja kooskõla, 4-häälnene seade. Funktsionaalharmoonia põhialused. Diatoonika: kolmkõlad, septakordid ja nende pöörded. Sekvents. Kromaatika (teoreetiline tutvustus).

3.3 VORMIÕPETUS. Lause ja perioodi harmooniline struktuur.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- heli omadusi;
- noodivältusi, nende omavahelisi suhteid;

- noodikirja ortograafiat, rütmide noteerimist;
- erinevaid noodivõtmeid;
- erinevaid helikõrguste tähistusi (silp- ja tähtnimetused);
- laade ja helistikke;
- kooskõlade struktuuri;
- faktuuri tüüpe;
- muusikalise lauseehituse põhialused;
- tähtharmoniat;
- muusikaalast terminoloogiat;
- akordide funktsionaalseid suhteid;
- diatoonilise harmoonia põhialuseid;
- häältejuhtimise põhimõtteid;
- harmoonia ja lauseehituse seoseid;

oskab:

- sõnastada põhimõisteid,
- ehitada ja määrata intervale, akorde ja laade;
- lahendada akorde ja intervale helistikus;
- harmoniseerida kirjalikult püsitonaalset meloodiat või bassi;
- mängida klaveril lihtsamaid akordijärgnevusi;
- analüüsida antud muusikalõigu harmooniat;
- määrata kadentse ja meloodilise figuratsiooni helisid.

5.Hindamine

Hinnatakse:

- akordide, intervallide ja laadide tundmist, vältuste grupeerimise oskust;
- põhimõistete sõnastamise oskust;
- tempo, dünaamika ja agoogika terminite tundmist;
- meloodia harmoniseerimise oskust;
- akordjärgnevuste mängimise oskust;
- antud muusikalõigu analüüsimise oskust.

Teemat muusika elementaarteooria hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad kirjalike kontrolltööde ja testide arvestuslikust keskmisest ja eksamihindegaga teema lõpus. Teemat harmoonia hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad kõigi soorituste arvestuslikust keskmisest ja eksamihindegaga teema lõpus.

Nõuded eksamil:

- harmoniseerida kirjalikult 8-taktiline püsitonaalne meloodia,
- mängida klaveril lihtsaid püsitonaalseid akordijärgnevusi (võivad sisalda kõigi astmete kolmkõlasid pööretega ning V, II ja VII astme septakorde koos pööretega) kuni kolme võtmemärgiga helistikkes,
- analüüsida diatoonilisel harmoonial põhinev muusikalõik,
- vastata suuliselt teoreetilistele küsimustele diatoonilise harmoonia kursuse ulatuses.

Harmoonia eksam hinne koosneb: 1/3 meloodia harmoniseerimine, 1/3 harmooniline analüüs, 1/3 akordijärgnevuste mängimine. Vormiõpetuse teemat käsitletakse ja hinnatakse jooksvalt muusika elementaarteooria ja harmoonia teemade sees.

Mooduli koondhinne kujuneb: 20% muusika elementaarteooria hindest, 40% harmoonia protsessihinnetest ja 40% harmoonia eksamihindest.

MOODUL 8 SOLFEDŽO

I (madalam) tase

12 õn

T – 4 õn, PT – 8 õn

AT – 8 õn, IT – 4 õn

1.Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad süstematiseeritult muusikaalased teoreetilised teadmised ja saavad praktilise kogemuse muusikalise kuulmise, mälu ja rütmide arendamisel, mis toetavad nende õpinguid ja tööd valitud erialal.

2.Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3.Õppesisu

3.1. TEOREETILINE ÕPE. Noodikirja ortograafia, noodivõtmed. Rütm ja meetrum. Laadid ja helistikud. Intervallid helistikus ja antud noodist. Akordid: põhikolmkõlad pööretega, kõrvakolmkõlad, V, II ja VII septakord pööretega antud helistikus.

3.2. PRAKTILINE ÕPE. Helistike ja laadide laulmine ja määramine kuuldeliselt. Akordide ja intervallide laulmine helistikus ja antud noodist ning määramine kuuldeliselt. 1- häälsed ditaadid viiuli ja bassivõtmes, rütmi- ja mäludiktaadid. 1- häälnelise solfedžeerimine transponeerimisega sekundi piires. Lihtsamad akordijärgnevused. Mitmehäälnelise solfedžeerimine.

4.Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- laade, laadiastmete kulgemist ja funktsioone;
- intervale ja akorde;
- rütme ja meetrumeid;
- vältuste omavahelisi suhteid;
- vältuste tinglikku ja põhijaotust;
- noodikirja aluseid;

oskab:

- noodist lugeda ja transponeerida 1-häälsed harjutusi;
- laulda laade, intervale ja akorde;
- määrata intervale, akorde ja laade kuuldeliselt;
- kirjutada 1- häälsed diktaati;
- kirjutada lihtsamat akordijärgnevust.

5.Hindamine

Hinnatakse:

- solfedžeerimise oskust;
- akordide, intervallide ja laadide laulmise ja määramise oskust;
- 1- häälsed diktaadi kirjutamise oskust;
- akordijärgnevuste kirjutamise oskust.

Solfedžot hinnatakse protsessihinnetega, mis on kirjalike ja suuliste soorituste arvestuslik keskmine ja eksamiga I õppeaasta lõpus. Solfedžo mooduli lõpueksami hinne koosneb 40% kirjalikust ja 60% suulisest osast. Lõpueksamil hinnatakse:

kirjalikult:

1. kirjutada tähistuste ja nootidega klaveril esitatavad intervallid ja akordid:
  - intervallid antud helistikus (suured, väikesed, puhtad, suurendatud ja vähendatud);
  - akordid antud helistikus (kolmkõlad pööretega kõigilt astmetelt; suurendatud ja vähendatud kolmkõlad; V, II ja VII astmelt ehitatud septakordid koos pööretega);
2. ühehäälneline diatooniline diktaat viiuli- või bassivõtmes.

suuliselt:

- solfedžeerida ühehäälneline lihtsam meloodia viiuli- või bassivõtmes (ettevalmistamata);
- intervallid – ehitada ja laulda antud helistikus;
- akordid – mažoor- ja minoorkolmkõlad koos pööretega; V, II ja VII astmelt ehitatud septakordid koos pööretega (kuulata, määrata, ehitada ning laulda antud helist või antud helistikus);
- laulda mažoori ja minoori erinevaid kujusid ning modaalseid laade (dooria, früügia, lüüdia, miksolüüdia, lokria).

Mooduli hinne kujuneb kõigi protsessihinnete koonhinnetest 50% ja lõpueksami hindest 50%.

MOODUL 9 MUUSIKALUGU

10 õn

T – 5 õn, PT – 5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad ülevaate õhtumaade muusikaajaloo- ja eesti muusika stiiliperioodidest, žanritest, muusikaelu arengust, tähtsamatest heliloojatest, nende loomingust ja pärimusmuusikast, mis arendab nende muusikalist silmaringi ja valmistab ette edaspidiseks elukestvaks õppeks.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. ÕHTUMAADE MUUSIKALUGU VARAKRISTLIKUST MUUSIKAST KUNI 18.

SAJANDINI. Keskaeg, renessanss, barokk, klassitsism.

3.2. ÕHTUMAADE MUUSIKALUGU 19. SAJANDIL. 19 sajandi muusika vararomantismist hilisromantismini, sh rahvuslikud koolkonnad.

3.3. MUUSIKALUGU 19.-20.saj. VAHETUSEL NING 20. SAJANDIL. Hilisromantism, impressionism, ekspressionism, neoklassitsism, avangardism, postmodernism. 21. saj. muusika.

3.4. ÜLEVAADE EESTI MUUSIKAST. Tähtsamad Eesti muusika loojad ja nende teosed 19. saj. keskelt kuni tänapäevani.

3.5. PÄRIMUSMUUSIKA. Folkloori mõiste. Eesti rahvalaulud, rahvapillid, rahvatantsud. Eesti rahvamuusika esitustavad.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- muusikaloo üldisi arenguetappe;
- peamisi stiiliperioode ja nende tunnusjooni;
- tähtsamate žanrite ja vormide arengut;

- tähtsamaid esituskoosseise;
- muusikaloo väljapaistvamaid heliloojaid ja nende loomingut;
- muusikaterminoloogiat;
- eesti muusikalugu;
- Eesti rahvalaule, -pille ja –tantse;

oskab:

- kasutada muusikaloolisi teadmisi praktilises erialases tegevuses;
- end muusikaga seonduvatel teemadel suuliselt ja kirjalikult väljendada.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- muusikaloo üldiste arenguetappide ja stiiliperioodide tundmist;
- tähtsamate muusikažanrite ja vormide tundmist;
- tähtsamate esituskoosseisude tundmist;
- muusikaloo sh. eesti muusika väljapaistvamate heliloojate- ja nende loomingu tundmist;
- muusikaterminoloogia tundmist;
- Eesti pärimusmuusika tundmist.

Mooduli koondhinne kujuneb: teemad 3.1 - 3.3 65% , teema 3.4 25 % , teema 3.5 10% protsessihinnetest ja teemade 3.1. - 3.4 lõpus sooritatud eksamihinnetest, 3.5 –hindelisest arvestusest, rakendades õpilaste teadmiste kontrolliks erinevaid vorme teoreetiliste testide, kirjalike referaatide ja muusika kuulamise seminaride ning pärimusmuusika näidete praktilise soorituse kaudu.

VALIKÕPINGUTE MOODULID

KOORILAUL 1

2 õn

T - 0 õn, PT- 2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad omandavad koorikollektiivis kooslaulmise praktilised oskused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. KOOR KUI KOLLEKTIIVNE INSTRUMENT. Kooriliigid, häälerühmad, kooriproovi ülesehitus.

3.2. VOKAALTEHNIKA. Hääle arendamine. Teksti kasutamine, sisu väljendamine, artikulatsiooni ja tämbri kujundamine laulmisel. Häälehoid.

3.3. KOORIPARTITUUR. Kooripartituuri õpetus läbi praktilise laulmise, teoreetiliste teadmiste ja noodist laulmise oskuse arendamine.

3.4. KOORIMUUSIKA REPERTUAAR. Eesti koorimuusika traditsioonid, selle osa Kultuuripildis. Repertuaar läbi erinevate muusikastiilide ja ajastute.

3.5. KOORILAULJA EETIKA. Interpreedi kasvatamine, tema kohustused, ülesanded ning eesmärgid. Koorilaulja esteetika.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- koori kui kollektiivset instrumenti;
- vokaali kasutamise põhialuseid;
- ansambelis ja kooris laulmise põhimõtteid;
- kooripartituuri ja selle ülesehitust;
- Eesti ja maailma koorimuusika läbitud repertuaari;
- koorilaulja lavaetikat;

oskab:

- kasutada oma muusikalisi teadmisi ja kogemusi kooris laulmiseks;
- tunnetada end kooris instrumendi osana;
- orienteeruda kooripartituuris;
- esitada teadlikult ning viimistletult kooriteose vokaalpartiid;
- interpreteerida erinevates muusikastiilides repertuaari;
- jälgida ja täita koorijuhi taotlusi;
- eetilisel viisil käituda kooriproovis ja esinemissituatsioonis.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- kooslaulmise oskust;
- individuaalset arengut kooris;
- oma partii valdamise oskust;
- osavõttu õppetööst;
- lavalise esinemise oskust.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, mis kujuneb õpilase koorikollektiivi tööst aktiivsest osavõtust 50 %-, oma häälepartii korrektsest esitusest 25% -ning esinemisnumbrite professionaalsest koosesitusest 25% ulatuses.

IMPROVISATSIOONI ALUSED

4 õn

T -0, PT -4 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad omandavad teadmised ja oskused erinevates stiilides improviseerimisest, tuntud jazzmuusikute improviseerimise analüüsides oskuse ning rakendavad neid eeskujusid enda improviseerimises.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. POP- JAZZ SUUNA IMPROVISATSIOON I TASE. Improviseerimine bluesi vormil ja lihtsamate akordijärgnevuste põhjal.

3.2. POP- JAZZ SUUNA IMPROVISATSIOON II TASE. Improviseerimine keerukamate kadentside põhjal ja erinevates taktimõõtudes.

3.3. IMPROVISEERIMINE KLASSIKALISEL SUUNAL. Eneseväljendus noodimaterjali kasutamata kas lauldes või pillil mängides.

3.4. IMPROVISATSIOONIANSEMBEL VÕI -ORKESTER. Noodimaterjalideta muusika kujutamine ja kõlaline kujundamine antud teemal. Kaasmängijate jälgimine ja koosmusitseerimine.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- pop –jazz stiilides improviseerimise põhimõtteid;
- klassikalises stiilis noodimaterjalita muusika kujundamise põhimõtteid;
- kaasmängijatega koosmängu erisusi ja koostöö põhimõtteid;

oskab:

- bluesi vormil lihtsamate akordijärgnevuste põhjal improviseerida;
- improviseerida keerukamate kadentside põhjal ja erinevates taktimõõtudes meloodiaid;
- ilma noodimaterjalita kujutada ja kujundada lihtsamaid improvisatsioone pillil, lauldes või rütmiliselt väljendades;
- koos musitseerida erinevates improvisatsiooniansamblites või orkestris.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- muusika kujutamise ja kujundamise oskust pillil, häälega või rütmilise liikumise/liigutamise abil;
- kaasmuusikute jälgimise, aktiivse kuulamise ja nendega koostöö oskust;
- õpilase initsiatiivikust ja aktiivsust.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, mis kujuneb improvisatsiooniansamblis ja -orkestris aktiivses osalemises ning esinemistest kontsertolukordades.

ALEXANDERI TEHNIKA

2 õn

T – 1 õn, PT -1 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad vajalikke teadmisi ja oskusi koordineerimise ja liikumisest ning arendavad oma motoorikat ja üldfüüsilisi omadusi vältimaks ülekoormusest tulenevaid traumasid.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. ALEXANDERI TEHNIKA ALUSED. Hingamise ja rühiõpetuse alused.

Koordineerimise ja taju arendamine.

3.2. LIIKUMINE. Erineva raskusastmega rütmi- ja liikumisharjutused.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- Alexanderi tehnika põhimõtteid, teoreetilisi aluseid ja kasutamisalala;
- oma erialaseks arenguks vajalikke eneseregulatsiooni harjutusi;

- liigutusvõimekuse arendamise põhialuseid;

oskab:

- teadlikult vältida ülekoormustraumasid muusikaõppimise protsessis,
- iseseisvalt paremini lahendada pillimängu õppimisel tekkivaid liigutus- ja koordinatsiooniprobleeme

5. Hindamine

Hinnatakse:

- õpilase teadlikkuse arengut oma võimalike ülekoormus probleemidega toimetulekuks;
- eneseregulatsiooniks vajalike näidisharjutuste sooritamist.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad teoreetiliste teadmiste kontrollist ja praktilistes tegevustes osalemisest õppeaasta lõpus väljenduvaks aastahindeks.

RÜTMIKA

2 õn

T – 1 õn, PT -1 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad läbi rütmiõpetuse oskuste arendavad rütmitunnet ja koordinatsiooni, parandavad oma noodilugemise oskust, mis võimaldab neid oluliselt paremini toime tulla solfedžo mooduli omandamisega ja oma erialases ning ansamblimängu praktikas.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. SISSEJUHATUS JA ÜLDMÕISTED. Meloodia, harmoonia, rütm, kui muusikalised väljendusvahendid.

3.2. MEETRUM, RÜTM, TEMPO. Praktilised rütmiharjutused.

3.3. NOODIPIKKUSED. Vältuste suhteline ja tinglik jaotus.

3.4. PAUSID. Vältuste suhteline ja tinglik jaotus.

3.5. NOODIKIRJA LÜHENDID. Löögi-, takti-, perioodikordused, *segno`d*, laternad, viited, pausid.

3.6. TAKT JA TAKTIMÕÕT. Liht- ja liittakt(4/4;6/8;9/8). Paarisosalised- ja paarituosalised taktid. Segataktid. Vahelduv taktimõõt muutuva meetrumiga. Artikulatsioonimärgid ja nende seos teose rütmikaga. Punkteeritud rütm. Sünkopeeritud rütm. Rütmikujundid. Vältuste tinglik ja suhteline jaotus. Polümeetria, polürütmia.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- rütme ja meetrumeid;
- erinevaid rütmikujundeid;
- polümeetria ja polürütmia olemust;
- rütmimälu arendamise võtteid;

oskab:

- lugeda rütmiprobleemideta lihtsamat nooditekst;

- koputada, plaksutada erinevaid rütmikombinatsioone orienteerudes erinevas meetrumis ja taktimõõdus;

5. Hindamine

Hinnatakse:

- teoreetilisi teadmisi meloodiast, harmooniast, noodi- ja pauside vältustest, meetrumist, rütmist ja tempost;
- oskusi erinevate rütmikombinatsioonide kasutamisest praktiliste näidete abil.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, kus arvestatakse õpilase tunnis käimise ja tunnis osalemise aktiivsust, teadmiste hulka, kvaliteeti ja kasutamisoskust.

Moodul lõpeb hindelise arvestusega.

VORMIÕPETUSE ALUSED

1 õn

T- 0,5 õn, PT – 0,5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teadmised olulisematest muusikavormidest, oskused muusikateoste kuulamiseks ning vormide kasutamise võimalustest oma muusikapraktikas.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Eelnevalt läbitud muusikateooria moodulist teema: muusika elementaarteooria alused

3. Õppesisu

3.1.VORMIÕPETUSE ALUSED. Muusikavormide põhitunnused, ajalooline kujunemine ja kasutusala. Erinevad enamlevinud muusikavormid: periood, liht- ja liitvorm. Variatsioonid. Rondo. Sonaadivorm. Vokaal-instrumentaalsed suurvormid. Polüfoonilised vormid.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- muusikavorme ja žanre;
- muusikaliste vormide põhitunnuseid ja erikujusid;

oskab:

- ära tunda õpitud vormiskeeme oma muusikapraktikas;
- iseloomustada olemasolevaid vorme ning võrrelda neid omavahel;
- seostada vorme muusikalooga.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- põhiliste muusikavormide tundmise oskust;
- muusika struktuurielementide määramise oskust;
- erinevate vormide võrdlemise oskust.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad teoreetilistest teadmistest ja erinevate lihtsamate muusikavormide äratundmise oskusest noodinäidete alusel ning oma erialases mängupraktikas.

TASANDUSSOLFEDŽO

4 õn

T -1 õn, PT – 3 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad tasandavad oma vajakajäämisi, omandavad süstematiseeritult teadmised ja oskused muusikalise kuulmise, mälu ja rütmide arendamiseks, et saavutada vastavalt oma erialale nõutud keskastme muusikakooli solfedžo tase.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. TEOREETILINE ÕPE. Noodikirja ortograafia, noodivõtmed. Meetrum, rütm.

Intervallid. Akordid Laadid ja helistikud.

3.2. PRAKTILINE ÕPE. Diktaadid: rütmi-, mäludiktaadid.

Akordijärgnevused: põhikolmkõlad pööretega, 1 või 2- hääle meloodia solfedžeerimine.

Intervallide, akordide ja laadide ehitamine ja laulmine.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- laade, laadiastmete kulgemist ja funktsioone;
- intervale ja akorde;
- rütme ja meetrumeid;
- noodikirja aluseid;
- muusikalise kuulmise, mälu, intoneerimise ja rütmide arendamise võtteid;

oskab:

- kirjutada lihtsat 1- häälet diktaati;
- kirjutada lihtsamat akordijärgnevust;
- laulda laade, intervale, akorde;
- solfedžeerida 1- või 2-häälet harjutust.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- noodist laulmise oskust;
- intervallide, akordide ja laadide määramise ning laulmise oskust;
- diktaati;
- akordijärgnevust.

Mooduli hinne kujuneb 50% teoreetilisest ja 50% praktilisest osast, kus hinnatakse protsessihinnetega noodist laulmist, kirjalikku diktaati ja akordijärgnevusi.

LISAINSTRUMENT

3 õn

PT – 3 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad pillimängu teoreetilised teadmised ja praktilised oskused, mis annavad lisaväärtust erialasele väljaõppele ja võimaldavad avardada võimalusi tööturul.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. TÖÖ REPERTUAARIGA. Erinevad žanrid, stiilid ja vormid.

3.2. TÖÖ TEHNİKAGA. Heliredelid, harjutused, etüüdid.

3.3. NOODILUGEMINE.(PRIMA VISTA). Töö võõra nooditekstiga.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- pillimängu põhimõtteid;
- konkreetse instrumendi algtaseme repertuaari;

oskab:

- mängida heliredeleid, kolmkõlasid vähemalt 3- võtmemärgiga helistikes;
- mängida erineva tehnikaga harjutusi ja etüüde;
- mängida eelnevalt ettevalmistatud erinevates žanrites, stiilides ja vormides repertuaari;
- ilma ettevalmistuseta lugeda lihtsamat võõrast nooditeksti.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- õpilase individuaalset arengut;
- kunstilis- muusikalist eneseväljendusoskust,
- tehnilise teostuse korrektsust;
- teose tervikutunnetust.

Mooduli hinne kujuneb hindelisest arvestusest iga õppeaasta lõpus. 100% hindest on ettevalmistatud repertuaari omandamine ja kunstilis- muusikaline ning tehniliselt korrektne esitus kontsertolukorras.

LAULMINE/ POP- JAZZ LAULMINE

3 õn

PT – 3 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad vajalikud vokaaltehnilised ja stiililised oskused ning jõukohase repertuaari, valmisoleku tööks koori- või ansambli lauljana, mis annavad lisaväärtust erialasele väljaõppele ja võimaldavad avardada võimalusi tööturul.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Sobiv häälematerjal, terve hääleaparaat.

3. Õppesisu

3.1. VOKAALTEHNIKA ARENDAMINE. Hääle moodustamise protsess. Hingamistehnika alused. Hääle tervishoid. Hääle- ja hingamisharjutused. Artikulatsiooni arendamine ja töö laulutekstidega.

3.2. TÖÖ ERINEVATES STIILIDES REPERTUAARIGA. Erinevates stiilides ja vormides jõukohane repertuaar.

3.3. ISESEISVA TÖÖ OSKUSTE KUJUNDAMINE. Laulude mõtestamine. Töö erinevate muusikaliste ja sõnaliste tekstidega. Iseseisev töö erinevates stiilides ja muusikavormides repertuaariga. Oma hääle koormuse jälgimise õppimine.

4. Õpitulemused

Õppiija teab ja tunneb:

- vokaaltehnika põhialuseid (hääle tekitamine, diapatoon, registrid, üleminekunoodid jne);
- erinevaid hingamistehnikaid ja nende rakendamise individuaalseid võimalusi;
- hääle tervishoiu põhimõtteid ja selle rakendamiskoormuse individuaalset taset;
- jõukohast ja hääleliigile sobivat repertuaari;
- laulja kutse-eesitikat;

oskab:

- juhtida oma häält;
- kasutada vokaaltehnika aluseid;
- valida repertuaari vastavalt individuaalsetele võimetele;
- interpreteerida, fraseerida ja kunstiliselt kujundada esitatavaid teoseid muusikaliseks tervikuks;
- töötada erinevatest keeltes laulutekstidega;
- hoida oma hääleaparaati, rakendada seda vastavalt individuaalsele tasemele.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- kunstilis- muusikalist eneseväljenduse oskust;
- vokaaltehnilise teostuse korrektsust;
- intonatsioonilist puhtust;
- erinevates stiilides ja vormides repertuaari tundmist ja selle interpreteerimise oskust;
- lavalise esinemise oskust;
- õpilase töökust ja individuaalset arengut;
- suhtumist õppetöösse;
- iseseisva töö oskust.

Moodulis hinnatakse õppijaid hindelise arvestusega iga õppeaasta lõpus. Hinne kujuneb: ettevalmistatud repertuaari omandamine ja kunstilis- muusikaline ning tehniliselt korrektne esitus kontsertolukorras.

KLAVERISAATE KUJUNDAMINE

3 õn

PT-3 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teadmisi ja oskusi muusikapalade tehnilistest võtetest, transponeerimise, improviseerimise ja arranžeerimise põhimõtetest.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. SAATE KUJUNDAMINE TÄHTHARMOONIA ALUSEL. Tähtharmonia teoreetiliste aluste tundma õppimine. Mängutehniliste oskuste kujundamine tähtharmonia alusel.

3.2. TRANSPONEERIMINE. Palade helistike muutmine väikse tertsi piires üles ja alla.

3.3. ARRANŽEERIMINE. Ühehääelse meloodia harmoneerimine kaashäälte ja saate kujundamise kaudu erinevates kaldumistes ja modulatsioonides.

3.4. IMPROVISEERIMINE. Improvisatsiooni teoreetiliste aluste tundmaõppimine lähtudes erinevatest stiilidest ja vormidest. Lihtsamate improvisatsioonivõtete kasutamine oma instrumendile iseloomulikes žanrites.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- tähtharmonia teoreetilisi aluseid saate kujundamisel;
- improvisatsiooni teoreetilisi aluseid erinevates stiilides ja vormides;

oskab:

- kujundada lihtsamat saadet tähtharmonia alusel;
- transponeerida palu väikese tertsi piires üles ja alla;
- kujundada ja harmoneerida oma instrumendil kaashääli ühehääelse meloodiale;
- kasutada ja kombineerida lihtsamaid improvisatsioonivõtteid oma instrumendile iseloomulikes žanrites.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- vabasaate kujundamise oskust tähtharmonia alusel;
- transponeerimise oskust;
- ühehääelse meloodia arranžeerimise oskust oma instrumendile;
- improvisatsiooni aluste tundmist.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega ja mooduli lõpus hindelise arvestusega, kus õpilane demonstreerib muusikapala transponeerimist, ja tähtharmonia alusel ettevalmistatud palade kujundamist ja improvisatsiooni.

DIRIGEERIMISE ALUSED

1 õn

PT – 1 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teoreetilised teadmised ja praktilised oskused dirigeerimise alustest. Mooduli läbimine võimaldab saada ettekujutuse sobivusest ja motivatsioonist orkestridirigeerimise jätkukursuse valimiseks.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. DIRIGEERIMISTEHNKA. Liht- liit- ja segataktimõõdud. Auftakt. Pillipartiide sissenäitamised orkestripalades. Artikulatsioon ja štrihhid. Erinevad rütmid, dünaamika ja tempo.

3.2. ERINEVA KOOSSEISUGA ORKESTRIREPERTUAAR. Transponeeritavad pillid. Pillide kõlalauslikud võimalused. Erinevates žanrites, vormides ja ajastutes orkestrirepertuaar.

3.3. TÖÖ PARTITUURIGA. Mänguline ja kuuldeline tutvumine esitatava teosega partituuriga klaveri või helikandjate kaasabil, erinevate pillide partiide kuuldeline valdamine. Tehniliselt keeruliste üleminekute fikseerimine ja võimalike lahenduste ette valmistamine.

3.4. ISESEISEV TÖÖ. Kontserdid, muusikaetendused, meistriklassid.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- dirigeerimisvõtteid liht-, liit- ja segataktimõõdudes;
- enammängitavat orkestrimuusika repertuaari ja partituuri erinevatele koosseisudele;
- orkestripille, nende mängutehnilisi võimalusi muusikakollektiivis;
- tuntumaid orkestridirigente maailmas ja Eestis;

oskab:

- rakendada erinevaid dirigeerimisvõtteid;
- valida jõukohast repertuaari;
- valida ja külastada erinevaid orkestrikontserte, muusikaetendusi ja meistikursuseid

5. Hindamine

Hinnatakse:

- sobivate dirigeerimisvõtete valikut;
- jõukohase repertuaari tundmist.

Mooduli hinne kujuneb protsessihinnetest ja hindelisest arvestusest mooduli lõpus, kus õpilane dirigeerib 2 erinevas taktimõõdus teost. Hinne kujuneb teose dirigeerimise tehniliste võtete valikust ja teostusest ning muusikalise terviku kujundamise oskusest klaveri juures 50% osakaaludena.

ORKESTRIDIRIGEERIMINE 2

2 õn

PT -2 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teoreetilised teadmised ja praktilised oskused amatöörorkestri- ansambli juhendamiseks õppe- või kultuuriasutustes, dirigendiõpingute jätkamiseks muusikakõrgkoolides

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Eelnevalt läbitud dirigeerimise aluste moodul

3. Õppesisu

3.1. ORKESTRIDIRIGEERIMINE. Dirigeerimistehnika süvendamine. Klaviiri-, direktsiooni- ja partituuriga töötamise alused. Tutvumine eri stiilides ja vormides repertuaariga klaveriga ja väikeste instrumentaalkoosseisudega spetsiaalsetest orkestridirigeerimise kogumikest. Orkestrimuusika kuulamine avalikel kontsertidel ja helikandjatelt, kuuldu analüüsimine.

3.2. PARTITUURI LUGEMINE. Erinevate direktsioonide ja partituuride lugemine klaveril. Partiide transponeerimine ja arranžeerimine.

3.3. ANSAMBLI-JA ORKESTRITÖÖ PRAKTIKA AMATÖÖORKESTRIGA. Erinevate koosseisudega ansambli juhendamine, kõlakultuuri arendamine. Orkestri tasakaal. Praktiline orkestri juhatamine/juhendamine erinevate instrumentide koosseisuga. Jõukohase repertuaari valik. Originaalrepertuaar ja seaded.

3.4. ISESEISEV TÖÖ. Repertuaari iseseisev ettevalmistamine ansambli- ja orkestriprooviks. Lahtised tunnid ja meistrkursused.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- dirigeerimistehnikaid;
- originaalrepertuaari ja transkriptsioone;
- erinevaid instrumente ja nende mängutehnilisi võimalusi;
- erinevatel ajastutel kirjutatud muusikateoste esitamise stiililist eripära;
- erinevate koosseisudega partituure;
- sobivat ja jõukohast ansambli- ning orkestrirepertuaari;
- vajalikule koosseisule teoste arranžeerimise võimalusi ja vähemalt ühte muusika notatsiooni elektroonilist programmi;

oskab:

- kasutada erinevaid dirigeerimistehnikaid ja –võtteid,
- komplekteerida muusikakollektiivi ja lugupidavalt suhelda pillimeestega;
- valida jõukohast repertuaari olemasolevale koosseisule;
- lugeda klaveri abil lihtsamaid partituure;
- juhendada erinevaid ansambli- ja orkestrikoosseise arvestades mängijate ettevalmistuse taset ja võimekust ning jõukohasuse printsiipi.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- dirigeerimistehnika valdamist;
- jõukohase repertuaari tundmist ja valiku oskust,

- koostöö- ja suhtlemise oskust muusikakollektiiviga;
- muusikateose tasakaalustatud ettekande ja terviku tunnetuse oskust;
- lihtsama partituuri lugemise ja mängimise oskust klaveril;
- originaalist olemasolevale koosseisule seadmiseoskust, elektroonilise noteerimisprogrammi kasutamise oskust.

Mooduli hinne kujuneb protsessihinnetest ja mooduli lõpus sooritatud hindelisest arvestusest, kus hinnatakse 25% jõukohase repertuaari valikut ja 50% muusikalis- tehnilist teostust ning 25% partituuri lugemist ning klaveril mängimist ning muusikapala arvutil arranžeerimist.

HELILOOMING

3 õn

T -1 õn, PT -2 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad komponeerimise põhitõed ja oskuse komponeerida muusikateoseid.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. TEHNILISTE HARJUTUSTE KIRJUTAMINE. Muusika väljendusvahendid. Erinevate vormide kasutamine. Kompositsioonitehnikad. Erinevad instrumendid.

3.2. KOMPONEERIMINE. Väikevormis teosed soolopillidele, ansamblitele, häälele või koorile.

3.3. MUUSIKATEOSTE KUULAMINE. Olulised teosed muusikaajaloost, kaasaajast ja eesti muusikast.

3.4. MUUSIKATEOSE ANALÜÜS. Muusika väljendusvahendid. Partituurianalüüs sh. vorm ja instrumentatsioon.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- muusika väljendusvahendeid ja komponeerimise põhivõtteid;
- instrumentide ja inimhääle tehnilisi ja kõlalisi omadusi;
- partituuri vormistamise reegleid;
- terminoloogiat instrumentide käsitlemisel;
- olulisi teoseid muusikaajaloost, uuemast muusikast ja eesti muusikast;
- teose analüüsi põhimõtteid;

oskab:

- noteerida muusikalist mõtet;
- kasutada instrumente ja inimhäält vastavalt nende tehnilistele ja kõlalistele võimalustele ning teose loogikale;
- vormistada heliteost nõuete kohaselt;
- analüüsida lihtsamaid teoseid kuuldeliselt ja keerulisemaid partituuri abil;
- suhelda interpretidega ja selgitada neile oma muusikalist mõtet

5. Hindamine

Hinnatakse:

- loomingulisi lahendusi muusikalises mõtlemises;
- komponeerimise oskust;
- instrumentatsiooni,
- teose nõuetekohast vormistust.

Mooduli hinne kujuneb 20% muusikateose analüüsist, 25% harjutuste koostamisest ja 50% muusikapala komponeerimisest ja ettekandest. Hinnatakse protsessihinnetega, kus hinne kujuneb erinevates stiilides ja vormis valminud heliteosest või selle osast.

HÄÄLESEADE

3 õn

T-0,5 õn, PT- 2,5 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad inimhääle füsioloogilise ülesehituse- ja tervisliku kasutamise alased teoreetilised teadmised ja praktilised oskused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. TEOREETILINE HÄÄLEÕPETUS. Hääleaparaadi füsioloogiline ülesehitus, hääle tervishoid.

3.2. LAULUTEHNIKA. Laululine hingamine ja selle arendamine. Hääle ulatuse ja intonatsioonilise puhtuse arendamine, tämbri ja registrite ühtlustamine. Soololaulude ja kooripartiide laulmine, muusikalise ja sõnalise teksti ühendamine laulmisel.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- laulutehnika põhialuseid;
- hääleaparaadi ehitust ja funktsioone;
- tervisliku laulmise põhitõdesid;

oskab:

- kasutada teadlikult oma häält,
- esitada õppetasele vastavaid vokaalpartiisid oskuslikult ja viimistletult;
- rakendada oma laulutehnika alaseid teadmisi koori töös.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- individuaalset hääle arengut;
- õpilase kui laulja arengut;
- osalemist õppetöös;
- lavalist esinemist.

Mooduli hinne kujuneb hääleharjutuste sooritamisest ning individuaalsest hääle arendamisest. Hinnatakse protsessihinnetega.

KOORILAUL 2

6 õn

T -0 õn, PT- 6 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad omandavad koorikollektiivis kooslaulmise praktilised oskused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. VOKAALTEHNIKA. Hääle arendamine. Teksti kasutamine, sisu väljendamine, artikulatsiooni ja tämbri kujundamine laulmisel. Häälehoold.

3.2. KOORIPARTITUUR. Kooripartituuri õpetus läbi praktilise laulmise, teoreetiliste teadmiste ja noodist laulmise oskuse arendamine.

3.3. KOORIMUUSIKA REPERTUAAR. Eesti koorimuusika traditsioonid, selle osa kultuuripildis. Repertuaar läbi erinevate muusikastiilide ja ajastute.

3.4. KOORILAULJA EETIKA. Interpreedi kasvatamine, tema kohustused, ülesanded ning eesmärgid. Koorilaulja esteetika.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- vokaali kasutamise põhialuseid;
- ansambelis ja kooris laulmise põhimõtteid;
- kooripartituuri ja selle ülesehitust;
- Eesti ja maailma koorimuusika läbitud repertuaari;
- koorilaulja lavaeetikat;

oskab:

- kasutada oma muusikalisi teadmisi ja kogemusi kooris laulmiseks;
- tunnetada end kooris instrumendi osana;
- orienteeruda kooripartituuris;
- esitada teadlikult ning viimistletult kooriteose vokaalpartiid;
- interpreteerida erinevates muusikastiilides repertuaari;
- jälgida ja täita koorijuhi taotlusi;
- eetilisel viisil käituda kooriproovis ja esinemissituatsioonis.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- kooslaulmise oskust;
- individuaalset arengut kooris;
- oma partii valdamise oskust;
- osavõttu õppetööst;
- lavalise esinemise oskust.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, kus arvestatakse õpilase koorikollektiivi tööst aktiivset osavõttu 50 %-, oma häälepartii korrektset esitust 25%- ning esinemisnumbrite professionaalset koosesitust 25% ulatuses.

ERIALASED VÕÕRKEELED (inglise, vene, riigikeel, itaalia keel)

4 õn

T – 1 õn, PT – 3 õn

1. Eesmärk:

Õpetusega taotletakse, et õppijad tunnevad erialast inglise, eesti, vene ja itaalia keele sõnavara oskavad seda oma töös rakendada.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. ERIALANE INGLISE KEEL. Erialaste tekstide lugemine ja tõlkimine, häälestus- ja hooldusvahendite võõrkeelne sõnavara. Suhtlemine võõrkeelsete klientidega erialastel teemadel.

3.2. ERIALANE VENE KEEL. Erialaste tekstide lugemine ja tõlkimine, helindusvahendite võõrkeelne sõnavara. Suhtlemine võõrkeelsete klientidega erialastel teemadel.

3.3. ERIALANE EESTI KEEL. Erialaste tekstide lugemine ja tõlkimine, muusikaterminoloogia ja helindusvahendite võõrkeelne sõnavara.

3.4. ERIALANE ITAALIA KEEL. Erialaste tekstide lugemine ja tõlkimine, helindusvahendite võõrkeelne sõnavara.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- inglise, vene, riigikeeles ja itaalia keelset sõnavara;
- tööalase võõrkeelse informatsiooni hankimise võimalusi;

oskab :

- lugeda ja tõlkida võõrkeelseid tekste;
- suhelda võõrkeeltes klientidega erialastel teemadel;
- hankida võõrkeelset informatsiooni;
- kasutada erialaseid võõrkeelseid katalooge ja teha koostööd välismaa partneritega;
- võõrkeelset erialast sõnavara oma töös rakendada.

Mooduli hinne kujuneb erialaste tekstide lugemisest, tõlkimisest 50%, võõrkeelsest eneseväljendustest ja vestlustest erialastel teemadel ja situatsiooniülesannetes 50%. Hinnatakse protsessihinnetega.

MUUSIKALUGU 2

4 õn

T – 2 õn, PT -2 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teadmisi muusikaajaloo pop- ja afro- ameerika muusika stiiliperioodidest, žanritest, Eesti pärimusmuusikast, kaasaegsest muusikast muusikaelu arengust, tähtsamatest heliloojatest ja nende loomingust.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. POP MUUSIKA AJALUGU. Stiilid ja žanrid erinevatel ajastute popmuusikas.

3.2. AFRO -AMEERIKA MUUSIKA AJALUGU. Erinevad žanrid afro- ameerika muusikaloos.

3.3. PÄRIMUSMUUSIKA. Eesti rahvamuusika areng: laulud, pillilood ja tantsud.

3.4. KAASAJA MUUSIKA. Pärast 1950-ndaid heliloojad ja nende olulisemad teosed.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- pop- ja afroameerika muusikaloo üldisi arenguetappe;
- peamisi stiiliperioode ja nende tunnusjooni;
- tähtsamate žanrite ja vormide arengut;
- tähtsamaid esituskoosseise ja nende arengulugu;
- muusikaloo väljapaistvamaid heliloojaid ja nende loomingut;
- muusikaterminoloogiat,
- Eesti pärimusmuusikat,
- XX saj II poole ja XXI sajandi muusikat.

oskab:

- kasutada muusikaloolisi teadmisi praktilises muusikutegevuses;
- orienteeruda oma eriala repertuaaris;
- end muusikaga seonduvatel teemadel suuliselt ja kirjalikult väljendada.

6. Hindamine

Hinnatakse:

- muusikaloo stiiliperioodide tundmist ja neis orienteerumist;
- tähtsamate žanrite, esituskoosseisude ja muusikavormide tundmist;
- väljapaistvamate heliloojate, sh. kaasaja heliloojate ja nende loomingut tundmist;
- muusikaterminoloogia tundmist ja kasutamisoskust;
- üldmuusikalist silmaringi ja kuulamiskogemust, sh analüütilist kuulamisoskust.

Hinne kujuneb 30% pop -muusikaloo ja 30% afro- ameerika muusikaloo, 20% pärimusmuusika, 20 % kaasaja muusika alastest teadmistest ja oskustest, mida hinnatakse protsessihinnetega.

ANSAMBLI- JA ORKESTRIMÄNG / BIG BAND

8 õn

T – 0 õn, PT – 8 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad omandavad koosmängu oskused erinevate koosseisudega ansambelis või orkestris

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. ANSAMBLIMÄNG. Erinevatele koosseisudele erinevates vormides ja stiilides ansamblirepertuaar.

3.2. KEELPILLIORKESTER. Keelpilliorkestri repertuaar. Pillipartiid. Koosmängu arendamine.

3.3. PUHKPILLIORKESTER. Puhkpilliorkestri repertuaar. Orkestripartiit. Koosmängu arendamine.

3.4. SÜMFOONIAORKESTER. Sümfooniaorkestri repertuaar. Koosmängu arendamine suures orkestri - koosseisus.

3.5. BIG BAND. Big- bandi repertuaar. Improvisatsiooni elemendid. Koosmängu arendamine.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- koosmängu spetsiifikat erinevates ansambli- ja orkestrikoosseisudes;
- erinevatele koosseisudele kirjutatud jõukohast enammängitavat repertuaari;
- erinevates koosmängu kollektiivides rakendatavat distsipliini;
- dirigendi žeste ja korraldusi;

oskab:

- korrektselt mängida oma partiid;
- arvestada kollektiivi distsipliini;
- arvestada koosmängupartnereid;
- sulanduda rühma ja suurde orkestrisse;
- mängida vastavalt dirigendi ja rühmakontsertmeistri nõudmistele;
- käituda ja riietuda esinemisolukorras.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- ansambli- ja orkestrispetsiifika tundmist;
- orkestridistsipliini tundmist;
- korrektset ja musikaalset oma partii esitamise oskust;
- koostöö oskust orkestripartneritega;
- rühma kontsertmeistri ja dirigendi nõudmiste täitmise oskust;
- mängija initsiatiivikust ja aktiivsust,
- esinemiskultuuri ja distsipliini muusikakollektiivis

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad oma partii korrektsest mänguoskusest, kollektiivis osalemise distsipliinist ja kollektiivi edukatest esinemistest erinevatel kontsertidel ja moodustavad aastahinde.

KAASAEGSE MUUSIKA ANSAMBEL

3 õn

T – 0,5õn , PT – 2,5 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad omandavad elementaarsed teadmised ja oskused jõukohaste nüüdismuusika teoste esitamiseks, laieneb arusaamine muusikast.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. TÖÖ REPERTUAARIGA. Erinev kaasaegse muusika repertuaar. Muusikakuulamine. Jõukohaste muusikapalade mängimine sobivates koosseisudes.

3.2. NOTATSIOON. Graafiline. Proportsionaalne notatsioon, tekstipartituurid, laiendatud kõlavahendite noteerimine.

3.3. RÜTMIHARJUTUSED. Erinevad jõukohased rütmid.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- valitud näiteid nüüdismuusika repertuaarist;
- erinevaid notatsioonivõimalusi;

oskab:

- retsiteerida ja mängida keerukaid rütme;
- mängida jõukohast nüüdismuusika repertuaari ansamblis

7. Hindamine

Hinnatakse:

- osalemist tööprotsessis,
- koostööoskust ansamblis;
- muusika esitust ansamblis

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega, kus arvestatakse ansamblimängu praktilist tegevust ja tulemust.

KUNSTID TÄNA

1 õn

T – 1 õn, PT – 0 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad laiendaksid oma kultuurialast silmaringi, arendaks loovust ning omandaks teadmised põhilistest suundadest ja esteetikast, mis kasutusel erinevates kunstivaldkondades.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. KAASAEGNE TANTS. Erinevad suunad ja esteetika kaasaegse tantsu liikides.

3.2. VIDEOKUNST. Ideed ja vahendid ideede teostamiseks. Videokunsti vahendid ja vormid.

3.3. TEATRIKUNST. Kaasaegse teatrikunsti vormid, suhe kunsti ja inimese vahel.

3.4. ANIMAFILM. Animafilmi areng Eestis ja seos teiste kunstiliikidega.

3.5. KIRJANDUS. Kaasaegse kirjanduse liigid ja seos teiste kunstidega.

3.6. KUJUTAV KUNST. Erinevad kunstiliigid ja seos muusikaga.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- põhilisi suundi, probleeme ja esteetikat eri kunstiliikides;
- erinevaid vahendeid sarnaste ideede edasiarendamiseks;
- olulisemaid loojaid eesti erinevatel kunstialadel

5. Hindamine

Hinnatakse:

- osalemist tööprotsessis;
- omandatud teadmisi eri kunstivaldkondadest;

Hinnatakse protsessihindegaga, millest osa moodustab essee erinevate kunstiliikide teemal.

SUGULUSPILL

2 õn

PT – 2 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad oma erialapilli suguluspillil mängu teoreetilised teadmised ja praktilised oskused, mis annavad lisaväärtust erialasele väljaõppele ja võimaldavad avardada võimalusi tööturul.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. TÖÖ TEHNIKAGA. Heliredelid, harjutused, etüüdid.

3.2. TÖÖ REPERTUAARIGA. Erinevad žanrid, stiilid ja vormid.

3.3. NOODILUGEMINE. (PRIMA VISTA). Töö võõra nooditekstiga.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- suguluspillil mängimise põhimõtteid, repertuaari;

algtasemel oskab:

- mängida suguluspillil heliredeleid, kolmkõlasid vastavalt oma võimetele;
- mängida erineva tehnikaga harjutusi ja etüüde;
- mängida eelnevalt ettevalmistatud erinevates žanrites, stiilides ja vormides repertuaari;
- ilma ettevalmistuseta lugeda lihtsamat võõrast nooditeksti.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- õpilase individuaalset arengut,
- kunstilis-muusikalist eneseväljendusoskust;
- tehnilise teostuse korrektsust;
- teose tervikutunnetust.

Mooduli hinne kujuneb hindelisest arvestusest. Hinne kujuneb individuaalsest arengust ja ettevalmistatud tehniliste harjutuste ning palade omandamisest.

SAATEKLASS

3 õn

PT – 3 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad laulja ja instrumentalisti saatmise oskused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1 LAULJA JA/VÕI INSTRUMENTALISTI SAATMINE. Erinevates stiilides ja žanrites repertuaar. Saatepertuaari noodist lugemine ja transponeerimine.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- lihtsamat saateklassi repertuaari;

oskab:

- jälgida solisti;
- tunnetada vokaali,
- esitada erinevates stiilides saateklassi repertuaari;
- transponeerida lihtsamat saadet;
- saavutada kõlalist tasakaalu solistiga.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- solisti jälgimise oskust;
- saateklassi repertuaari tundmist ja esitamise oskust;
- noodilugemise ja transponeerimise oskust;
- tehnilise teostuse korrektsust;

Hinne kujuneb tunnis kaasatöötamise aktiivsusest, partneriga ansamblitunnetusest. Hinnatakse protsessihinnetega.

KLAVERIANSAMBEL

2 õn

PT – 2 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad koosmänguoskuse neljal käel või kahel klaveril

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. ANSAMBLIMÄNG NELJAL KÄEL VÕI KAHEL KLAVERIL. Koosmängu arendamine partneriga.

3.2. ANSAMBLIMUUSIKA JA ANSAMBLILE SEATUD MUUSIKA. Erinev repertuaar.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- erinevates stiilides ansamblirepertuaari neljale käele ja kahele klaverile;
- pedaali kasutamise ja kõlakujunduse spetsiifikat;

oskab:

- mängida klaveriansambelis;
- esitada erinevat ansamblirepertuaari;
- saavutada kõlalist tasakaalu koostöös ansamblipartneriga.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- koosmängu oskust;
- muusikalist eneseväljenduse oskust;
- tehnilise teostuse korrektsust.

Hinne kujuneb õpilase isiklikust arengust ja õppeprotsessis omandatud protsessihinnetest. Hinnatakse koosmängu oskust, tehnilise teostuse korrektsust esinemissituatsioonides.

KAMMERANSAMBEL

2 õn

PT- 2 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad koosmänguoskuse erinevates ansamblikoosseisudes.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1 ERINEVAD INSTRUMENTIDE KOOSSEISUD. Töö erinevates stiilides repertuaariga. Koosmängu arendamine erinevate ansamblipartneritega.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- lihtsamat kammeransambli repertuaari;

oskab:

- mängida erinevate instrumendikoosseisudega ansamblites;
- esitada erinevates stiilides ansamblirepertuaari;
- saavutada kõlalist tasakaalu ansambelis.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- koosmängu oskust erinevates instrumendikoosseisudes;
- muusikalist eneseväljenduse oskust;
- tehnilise teostuse korrektsust;

- vormitunnetust.

Hinne kujuneb aktiivsest kammeransambli tunnist osavõtust ning ansambli tunnetusest ning koostööst partneriga. Hinnatakse protsessihinnetega.

KOORIDIRIGEERIMINE

3 õn

PT – 3 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad teoreetilised teadmised ja praktilised oskused kooridirigeerimise alustest.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. DIRIGEERIMISTEHNIIKA. Liht- liit- ja segataktimõõdud. Auftakt. Häälepartiide Sissenäitamised. Artikulatsioon. Erinevad rütmid, dünaamika ja tempo.

3.2. ERINEVA KOOSSEISUGA KOORIREPERTUAAR. Erinevad hääleliigid kooris. Erinevates žanrites, vormides ja ajastutes koorirepertuaar. Saatega ja a capella koorilaul.

3.3. PARTITUURIMÄNG. Mänguline ja kuuldeline tutvumine esitatava teoste partituuriga klaveril või helikandjate kaasabil; erinevate häälepartiide kuuldeline valdamine. Dirigeeritavate kooriteoste vorm. Laulutekstitid.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- dirigeerimisvõtteid liht-, liit- ja segataktimõõdudes;
- koorirepertuaari ja partituuri erinevatele koorikoosseisudele;

oskab:

- rakendada erinevaid dirigeerimisvõtteid;
- valida jõukohast repertuaari;
- valida ja külastada erinevaid koorikontserte, muusikaetendusi ja meistrkursuseid

5. Hindamine

Hinnatakse:

- sobivate dirigeerimisvõtete valikut;
- jõukohase repertuaari tundmist.

Mooduli hinne kujuneb protsessihinnetest ja hindelisest arvestusest mooduli lõpus, kus õpilane dirigeerib 2 erinevas taktimõõdus kooriteost. Hinne kujuneb teose dirigeerimise tehniliste võtete valikust ja teostusest ning muusikalise terviku kujundamise oskusest klaveri juures 50% osakaaludena.

PILLIDE JA PARTITUURI TUNDMINE

4 õn

T - 3 õn, PT - 1 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad pillide tundmise ja partituuri lugemise alased teoreetilised teadmised ning praktilised oskused, mis on vajalikud professionaalseks tööks oma erialal

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Eelnevalt läbitud teema muusika elementaarteooria muusikateooria moodulist

3. Õppesisu

- 3.1. PILLIDE TUNDMINE. Klassikalise sümfooniaorkestri instrumendid: pillide ehitus, ajalugu, registrilised iseärasused, dünaamilised võimalused, levinumad mänguvõtted, transpositsioonid. Pillide lavaline paiknemine eri koosseisudes.
- 3.2. PARTITUURI LUGEMINE. Partituuri ülesehitus. Erinevad pillide koosseisud, stiilid ja žanrid. Partituuri kõlalise realiseerimise moodused elavas ettekandes ja helisalvestamisel, nende erinevused.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- klassikalise orkestri pillide ajalugu, ehitust, häälestust, registrilisi ja tämbrilisi iseärasusi, dünaamilisi võimalusi, enamkasutatavaid mänguvõtteid;
- üldkasutatavat muusikalist terminoloogiat;
- eri stiilides ja žanrites muusikat;

oskab:

- orienteeruda partituuris ja üksikpartiides;
- eristada koosseise, stiile ja žanreid

5. Hindamine

Hinnatakse:

- pillide tundmise oskust;
- partituuri tundmise oskust;
- muusikastiilide ja žanrite tundmist.

Mooduli hinne kujuneb 50% pillide tundmise kirjaliku testist ja 50% partituuri tundmise ja lugemise oskusest. Hinnatakse protsessihinnetega.

ARRANŽEERIMINE

3 õn

PT – 3 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad omandavad teadmised ja oskused saatefaktuuri kujundamisest, reharmoniseerimisest ja lihtsamate seadete koostamise oskused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. ARRANŽEERIMINE. Saatefaktuuri kujundamine, reharmoniseerimine, taustameloodia komponeerimine, transponeerimine. Lihtsama pala seadmine solistile või väikesele koosseisule

3.2. TRANSKRIPTSIOON. Rock, pop ja jazzpalade transkriptsioon (noodistamine helindi järgi), soolode transkriptsioon.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- reharmoniseerimise võtteid;
- orkestripillide ulatust, häälestust;

oskab:

- reharmoniseerida lihtsamaid palu;
- seada lihtsamaid muusikateoseid erinevatele koosseisudele;
- kirjutada nooti (transkribeerida) ansambli koosseisule helindi järgi lihtsamast pop, rock või jazzpalast;
- kirjutada helindilt maha (transkribeerida) lihtsam soolo;
- laulda transkribeeritud soolosisid.

NOODIGRAAFIKA

1 õn

PT - 1 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad saavad teadmisi ja oskusi enamkasutatavatest noodigraafika programmide võimalustest ning esmase oskuse nende kasutamisel oma edaspidises muusikapraktikas.

2. Nõudmised mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. NOODIGRAAFIKAPROGRAMMID. Enamkasutatavad noodigraafika programmid: ülevaade, võimalused, erinevused ja sarnasused.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- arvutikasutuse põhialuseid;
- noodigraafikaprogramme;

oskab:

- sisestada noote arvutiklaviatuuri või MIDI –süntesaatori abil;
- praktiliselt kasutada noodigraafika programme (lühikäsud, kiirendavad võtted, kopeerimine, transponeerimine, kujundusvõtted, üksikpartiide partituurist eraldamine).

5. Hindamine

Hinnatakse:

- enamkasutatavate muusikaprogrammide tundmise ja kasutamise oskust.

Hinne kujuneb noodigraafika programmide kasutamisest praktiliste tööde teostamisest. Hinnatakse protsessihinnetega.

INSTRUMENDIÕPETUSE PRAKTIKA

2 õn

T- 0, PT – 2 õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad praktilised kogemused pilli õpetamisel algaja õpilasega ning täiendavad või süvendavad oma teoreetilisi teadmisi praktiliste oskustega, mis täiendavad õppija spetsialiseerumist.

2. Nõudmised mooduli alustamiseks

Eelnevalt läbitud pillimängu ja pilliõpetamise metoodilised alused.

3. Õppesisu

3.1. INSTRUMENDIÕPETUSE PRAKTIKA. Õpilaskandidaadi valik. Pilli valik ja asend. Algaseme repertuaar ja tehnilised harjutused. Õppetunni ülesehitus. Praktilise õppe läbiviimine algajale.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- algõpetuse metoodilisi aluseid;
- algaseme repertuaari ja tehnilisi harjutusi;

oskab:

- valida õpilast ja temale sobivat pilli;
- üles ehitada õppetundi algajaga;
- viia läbi pilliõpetust algajale õppijale

5. Hindamine

Hinnatakse:

- õpilasele jõukohase pilli ja repertuaari valimise oskust;
- õpilase individuaalse eripära arvestamist;
- tunni praktilise läbiviimise oskust

Hinnatakse protsessihinnetega. Hinne kujuneb erinevate metoodiliste võtete kasutamise tulemustest ning lõpeb õpilase esinemisega avalikul kontserdil.

HELINDUSE ALUSED

2 õn

T – 0,5 õn, PT – 1,5 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad teavad ja tunnevad helinduse ja heli tehnoloogia aluseid ning oskavad oma ettekannet kuulata ja salvestada.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. HELINDUSE PÕHIALUSED. Helikeskkond. Levi seaduspärasused. Inimhääle ja instrumentide väljendusvahendid.

3.2. HELITEHNOLOOGIA ALUSED. Analoo- ja digitaaltehnika. Komprimeerimistehnika (*Bit Reduction*). Helisignaalide ühendamistehnika ja -standardid. Mikrofonitehnika. Mikseritehnika. Kõlari- ja kuularitehnika. Salvestamistehnika. Helindamiskeskonnad ja tingimused. *MIDI*-tehnika. Monofoonia, stereofoonia ja mitmekanaliline heliedastus. *Surround Sound*-tehnika.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- helinduse põhialuseid;
- võõrkeelset erialast terminoloogiat;
- helitehnoloogia aluseid;
- enamlevinud helindamisaparatuuri ning –tarkvara;
- heli muundamise/konverteerimise võimalusi;

oskab:

- komplekteerida stuudio ja *live*-helindamise aparatuuri ning helindada;
- valida ja kasutada aparatuuri vastavalt helindamiskeskonnale

5. Hindamine

Hinnatakse:

- helindustehnika ja -tehnoloogia tundmist ja kasutamisoskust;
- stuudio ja *live*-helindamise aparatuuri komplekteerimis- ja ühendamisoskust;

Moodulis hinnatakse situatsiooniülesannete täitmist. Mooduli hinne kujuneb protsessihinnetest.

LAVALISE MEISTERLIKKUSE ALUSED

6 õn

T –2 õn, PT -4õn

1. Eesmärk

Õpetamisega taotletakse, et õppijad omandavad lavakõne, lavalise liikumise ja tantsu ning näitlejameisterlikkuse alused.

2. Mooduli alustamise tingimused

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. LAVAKÕNE ALUSED. Artikulatsioon, diktsioon, kõneteksti analüüs, kõneharjutused ja –etüüdid.

3.2. LAVALISE LIIKUMISE JA TANTSU ALUSED. Ajaloolise-, klassikalise-karakteritantsu alused. Stepptantsu alused, modern-, jazz ja nüüdistantsu alused. Rahvatants. Improvisatsiooni põhimõtete tutvustamine. Koordineerimise- ja rütmide arendamine.

3.3. NÄITLJAMEISTERLIKKUS. Psühholoogiline ettevalmistus. Füüsilise sidumine psüühikaga. Etüüdid. Lavaline partnerlus ja suhtlemine.

3.4. ISESEISVA TÖÖ OSKUSE ARENDAMINE. Töö tekstidega, kõneharjutused. Tantsusammud ja harjutused. Muusikaetenduste külastamine ja analüüs.

4. Õpitulemused.

Õppija teab ja tunneb:

- sõnakasutuse põhimõtteid;
- erinevate ajastute tantsustiile ja nende erinevusi;
- psühholoogilise ettevalmistuse põhimõtteid;

oskab:

- rakendada kõnetehnika aluseid (diktsioon ja artikulatsioon);
- analüüsida teksti;
- rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliste kõneharjutuste läbiviimisel;
- liikuda vastavalt muusikale ja luua tantsuetüüde erinevates stiilides;
- suhelda laval;
- esitada erinevaid lavalisi etüüde.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- diktsiooni ja artikulatsiooni,
- teksti mõtte edasiandmise oskust,
- erinevate ajastute tantsustiilide tundmist,
- lavalise liikumise oskust,
- partneritega suhtlemise oskust,
- lavaliste etüüdide esitamise oskust.

Moodulit hinnatakse protsessihinnetega. Teemad 3.1- 3.3 moodustavad igäüks 30% mooduli koonddindest, teema 3.4 – annab (lisa) väärtust mooduli koonddinde lõpikul kujundamisel.

LIIKUMINE

4 õn

PT – 4 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane arendab oma kehalist toonust ja koordinatsiooni läbi erinevate tantsustiilide - klassikalise-, rahva-, karakter-, ajaloolise- ja loovtantsus.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1. KLASSIKALISE TANTSU ALUSED. Tegevus on suunatud “kehatunnetuse” leidmisele – inimene kui tervik. Füüsilise kontsentratsiooni saavutamine. Keha liinide väljakujunemine, liikumise graatsilisuse saavutamine.

Harjutamine: kõndimine ja orientatsioon ruumis, kontaktide loomine, parter ja keskel. Hüpped, diagonaalid. Harjutused keskel ja tugipuu juures.

3.2. TANTSUELEMENDID. Eri lihasgrupe koormavad harjutused (kõhu-, selja-, jala-, kätelihased). Contraction - reliase, painutamine (rullimine alla-ülesse).

3.3. KARAKTERTANTSU ALUSED. Tantsuetüüdid ja modern-jazz stiil. Nüüdistantsu põhimõtted. Improvisatsiooni põhimõtted.

3.4. EESTI TANTSU ALUSED. Eesti rahvatantsu elemendid.

3.5. AJALOOLISE TANTSU ALUSED. Tutvumine ajalooliste tantsudega ja õpilastes stiili tunnetuse ja aristokraatlikkuse kasvatamine.

4. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- klassikalise tantsu elemente ja liikumise põhimõtteid;
- karakter- ja nüüdistantsu erisusi ja elemente;
- eesti rahvatantsu elemente ja liikumist;
- ajaloolise tantsu elemente ja stiilivõtteid;

oskab:

- võtta kätehoiakuid, poose ja liikuda erinevates stiilides tantsunumbrites;
- esitada klassikalise tantsu etüüde;
- esitada karaktertantsu elemente, improviseerida;
- esitada vähemalt ühe eesti rahvatantsu.

5. Hindamine

Hinnatakse:

- erinevate tantsustiilide tundmist;
- klassikalise, karaktertantsu ja eesti tantsu elementide esitamist etüüdidena või tantsuna.

Hinnatakse protsessihinnetega, mis kujunevad õpilase aktiivsest tunnist osavõtust ja ülesannete täitmise korrektsusest erinevate tantsustiilide sooritamisel.

ÜLDHARIDUSÕPINGUD

AJALUGU

3 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- suhestab end kodukoha, isamaa, Euroopa ja maailmaga;
- oskab tõlgendada, hinnata, talletada ja edastada ajaloolast teavet;
- mõistab ja hindab kaasaja sündmuse maailmas ajaloolises taustsüsteemis;
- mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna probleeme, tunneb end vastutavana nende lahendamise eest;
- oskab analüüsida ja hinnata ajaloosündmuse ja –protsesse;
- oskab leida tõendusmaterjali ajalooallikast ja otsustada selle usaldusväärsuse üle.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. **Esiaeg.** Esiaja mõiste ja periodiseerimine. Eesti esiaeg. Selle omapära

- Mesoliitikum. Kunda kultuur
- Noorem kiviaeg. Kammkeraamika ja venekirveskultuurid
- Metallide kasutuselevõtt. Metalliajad Eestis. Pronksiaeg
- Rauaaeg Eestis. Tõususajandid. Eestlaste esmamainimine
- Suhted naabritega
- Rahutud aastasajad
- Ühiskondlik-poliitiline ja majanduslik olukord Läänemere maades 13. sajandil
- Muinasusund ja ristiusu levik. Tsivilisatsiooni mõjud

- Eesti ühiskond esiaja lõpul
- Ristisõdade põhjused. Misjonitöö algus Baltikumis
- Riia piiskopkonna ja Kristuse Sõjateenistuse Vendade ordu asutamine.
- Henriku Liivimaa Kroonika – liivlaste, lätlaste ja eestlaste alistamise allikana
- Muistne vabadusvõitlus, selle tähtsamad lahingud
- Muistse vabadusvõitluse lõpp. Eestlaste allajäämise põhjused.
- Läänemere maade poliitiline kaart 13. sajandi lõpul

2.2. Keskaeg ja varauusaeg

- Keskaja mõiste ja periodiseerimine. Eesti keskaeg
- Vana-Liivimaa riigid. Uus halduskorraldus
- Põlisrahva õiguslik seisund
- Kohaliku aadli kujunemine
- Vana-Liivimaa suhted naabritega
- Jüriöö ülestõus. Ülestõusu kulg ja mahasurumine
- B. Hoeneke Liivimaa Noorem Riimkroonika ülestõusu allikana
- Maarahvas 14.-16. sajandil. Talupoegade kategooriad
- Eestlaste vaimuelu
- Keskaegne linn
- Katoliku kirik Eestis. Katoliiklik vaimuelu
- Reformatsioon Liivimaal. Luterlik vaimukultuur
- Liivi sõda. Poliitiline eellugu. Sõja algus
- Liivi sõja kulg ja tähtsamad sõjasündmused. Tagajärjed. B. Russowi Liivimaa Provintsi Kroonika – Liivi sõja allikana
- Kolme kuninga võimu periood
- Rootsi aja algus Eesti ja Liivimaal.
- Üleminekuaja tähtsus Eesti ajaloos

2.3. Rootsi aeg

- Võimusuhted ja haldamine
- Põllumajandus ja talurahva olukord
- Linnakäsitöö ja kaubandus
- Rekatoliseerimine. Luteri kiriku seisund
- Rahvaharidus
- Gümnaasiumid ja Tartu ülikool
- Kunst ja eestikeelsed trükised

2.4. Vene aeg

- Põhjasõda. Poliitiline eellugu
- Põhjasõja algus ja tähtsamad lahingud. Sõja lõpp ja tagajärjed
- Balti erikord. Põllumajandus ja talurahva olukord
- Katariina II Balti poliitika
- Asehalduskord
- Valgustusaeg. Usuvoolud
- Rahvaharidus. Lugemisvara. Kunst
- Kriisinähud mõisamajanduses. Reformitaotlused
- 1802. ja 1804. a. talurahvaseadused
- Pärisorjuse kaotamine, selle tulemused

- Talurahva käärimine. Usuvahetusliikumine
- Uued talurahvaseadused
- Mahtra sõda
- Vaimuelu 19. sajandi I poolel

2.5. Rahvuslik liikumine. Eelduste kujunemine eestlaste rahvuslikuks ärkamiseks

- Ärkamisaja algaastad. *J. V. Jannsen*
- Ärkamisaja kõrgperiood. *J. Hurt ja C. R. Jakobson*
- Ärkamisaja saavutused
- Venestusaeg
- Uus rahvuslik tõus
- Tartu renessanss ja Tallinna radikaalid
- 1905. aasta revolutsioon. Duumademokraatia
- Eesti majandus 19.–20. sajandi vahetusel
- Eesti professionaalne kultuur sajandivahetusel. Kirjandus. Teater
- Eesti professionaalne kunst ja muusika

2.6. Maailm 20 sajandi algul. Suurriigid ja nende kolooniad

- Suurriigid ja nende kolooniad
- Rahvusvahelised suhted 20. sajandi algul. Sõjaliste liitude tekkimine
- Maailmamajandus
- Eluolu ja kultuur sajandivahetusel

2.7. I maailmasõda.

- Sõja põhjused ja ajend
- Sõja vallapäästmine ja tähtsamad sõjasündmused
- Venemaa kokkuvarisemine
- Eesti kubermanguautonoomia
- Oktoobripööre
- Eesti iseseisvuse väljakuulutamise
- I maailmasõja lõpp ja tulemused
- Eesti Vabadussõda
- Eesti riigi ülesehitamise algus
- Landeswehri sõda
- Tartu rahu
- Pariisi rahukonverents. Versailles' rahu

2.8. Maailm sõdadevahelisel ajajärgul.

- Versailles' süsteem
- Saksamaa reparatsioonide küsimus
- Rahvasteliit. Piiripuutumatuslepingud
- Õitsengust depressioonini
- Ülemaailmne majanduskriis. Uus kurss
- Demokraatia ja diktatuurid
- Fašism, natsism ja stalinism
- Eesti Vabariigi sisepoliitika 1920. aastatel
- Eesti Vabariigi majandus 1920. – 1930. aastatel
- Vaikiv ajastu. Autoritarismi kujunemine
- Eesti Vabariigi välispoliitika
- Eesti Vabariigi kultuurielu

2.9. I maailmasõda

- Maailm II maailmasõja eelõhtul MRP
- Balti riigid ja baasidelepingud
- Nõukogude okupatsioon
- II maailmasõja puhkemine
- Saksa okupatsioon Eestis
- Pööre II maailmasõja käigus. Sõja lõpp ja tagajärjed
- Katsed taastada Eesti Vabariiki septembris 1944

2.10. Maailm pärast Teist maailmasõda

- Külma sõja puhkemine
- Saksamaa lõhestamine
- Võidurelvastumine. NATO ja VLO
- Külma sõja kriisikolled
- Lääne tööstusriigid. USA. Suurbritannia. Prantsusmaa
- Kommunistlikud riigid. NSV Liit ja sotsialismileer
- Kolmas maailm. Mitteühinemisliikumine
- Eesti NSV sisepoliitilised olud sõja järel
- Industrialiseerimine ja kollektiviseerimine
- Uus venestusaeg
- Desarmeerimise algus
- “Sula” ja stagnatsioon

2.11. Maailm 20 sajandi lõpul

- Liberaliseerimiselt demokratsiseerimisele
- Gorbatšovi perestroika
- Sotsialismi kokkuvarisemine
- NSV Liidu lagunemine. Uus Venemaa
- Maailm külma sõja järel
- Eesti taaseseisvumine. Laulev revolutsioon
- Eesti Vabariigi taastamine
- Rahareform. Põhiseadus
- Eesti Vabariik 1992 – 2003
- Eesti NATO ja EL liikmena
- Maailmamajanduse arengusuunad
- Globaalprobleemid
- ÜRO ja tähtsamad rahvusvahelised konventsioonid

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- Eesti ajalugu ja selle seoseid Euroopa ja maailma ajalooga;
- ühiskonnas toimunud muutusi, arengu järjepidevust kogu ajaloos vältel;

oskab:

- rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadelda maailma nende pilgu läbi;
- analüüsida lähiajaloo probleeme;
- leida, selekteerida, refereerida, analüüsida ja hinnata erinevaid ajalooallikaid ja seisukohti;
- analüüsida massimeedia informatsiooni;
- esitada informatsiooni läbitöötamise tulemusi suuliselt, visuaalselt, kirjalikult;

- koostada teese ja uurimusi, kirjutada ajaloooteemalises arutlusi, osaleda ajalooalastes diskussioonides, töötada kaardiga;

4. Hindamine

Eesmärgiks on saada ülevaade õpetuse eesmärkide saavutamisest ja õpilase individuaalsest arengust, et kavandada õppeprotsessi tulemuslikumalt.

Hinnatakse:

- arutlust teemast arusaamisel ja selle avamist ning analüüsi oskust;
- kirjaliku töö loogilist ülesehitust, oma seisukoha esitamist ja selle põhjendamist näidetega;
- õpilase enesehinnangu arenemist ja vastutustunnet õppimise suhtes, individuaalsust, erinevaid kursusi ja nende raskusastet.

Kokkuvõttev hinne kujuneb protsessihinnete alusel, mis omakorda kujuneb erinevate osaoskuste, nagu eneseväljendus- ja analüüsioskusmaterjali reprodutseerimise, arutluse kirjutamise, töö allikmaterjalidega jms. oskuste hindamisest. Allikaülesandeid hinnatakse järgmiste tasemetel alusel: teksti alusel loendi või seisukoha esitamine või kirjeldamine – *rahuldav*; iseloomustamine ja võrdlemine – *hea*; analüüs isiklik hinnang ning selle põhjendamine – *väge hea*. **Aine lõpeb koolieksamiga.**

5. Kasutatav õppematerjal:

- K. Jaanson „Üldajalugu” X; XII
- Adamson, jt, „Lähiajalugu”
- K. Arjakas, jt „Eesti ajalugu” XI

EESTI KEEL

6 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab eesti kirjakeele;
- arendab loovat ja arutlevat mõtlemist;
- arendab suulist ja kirjakeele väljendusoskust;
- teadvustab eesti keele süsteemi ja eripära;
- väärtustab emakeelt ja rahvuskultuuri.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. **Häälikuõpetus.** Keele häälikusüsteem. Silp ja silbitamine.

2.2. **Õigekirjutus.** Eesti keele õigekirja põhimõtted. Täheortograafia põhireeglid. Võõrsõnade olemus ja ortograafia: h, f ja š kvantiteedi märkimine. Algustähe ortograafia põhireeglid. Sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhimõtted ja reeglistik. Arvude märkimine kirjas. Sõnade poolitamine. Lühendamise põhimõtted: lühendite märkimine kirjas. Keelekäsiraamatute kasutamine õigekirja kontrollimiseks.

2.3. **Vormiõpetus.** Sõnaliigid. Käändsõnavormide ja omadussõna võrdlusastmete moodustamine. Nimede käänamine. Pöördõna vormistik. Eesti keele sõnaraamatu kasutamine vormide moodustamiseks ja kontrollimiseks.

2.4. **Lauseõpetus.** Lause. Liht- ja liitlause. Üte, lisand, lauselühend. Otse- ja kaudne kõne. Lausete kirjavahemärgistamine. Sõnade järjekord lauses. Ühildumine. Rektsioon.

2.5. Eesti keele struktuur. KEEL JA KEELETEADUS. Keele olemus. Eesti keel kui soome-ugri keel.

FONOTAKTIKA. Eesti keele foneetika põhijooni. MORFOLOOGIA. Sõnaliigid. Vormimoodustus. Tüvi, tunnus, lõpp.

SÕNAMOODUSTUS. Sõnavara rikastamise teed ja allikad.

SÜNTAKS. Süntaktilised seosed.

2.6. Sõnavara ja sõnastus.

SÕNA JA SELLE TÄHENDUS. Sõnade mitmetähenduslikkus. Paronüümia. Sageli väärast tähenduses kasutatavaid sõnu. Metafoorid keeles. Fraseologismid.

SÕNAVARA. Keele sõnavara rikastamise allikad ja viisid. Murdesõnad. Lühendamise ja tehissõnad.

LIITSÕNAMOODUSTUS. Veaohtlikke kokku- ja lahkukirjutamise juhtumeid.

SÕNADE LAENAMINE. Näiteid varasematest laenudest; ladina ja kreeka kaudlaene. Tõlkelaenud. Võõrsõnad; võõrsõna tunnusjooned ja ortograafia. Tsitaatsõnad.

NIMED JA NIMEKASUTUS. Nimede ortograafia; nimede käänamise erijooni. Nimedest saadud üldsõnade ja võõrnimetuletiste ortograafia.

SÕNA TEKSTIS. Sõnavalikule olenevus väljenduse eesmärgist, kõne laadist, adressaadist, situatsioonist. Peamisi sõnastusvigu.

SÕNARAAMAT. Eesti keele sõnaraamatud ja nende kasutamine.

2.7. Väljendusõpetus.

TEKST. Teksti mõiste. Teksti tarvilikkus ja liigendamine, lõik; sidusus; alustus ja lõpetus-. Suuline ja kirjalik tekst. Väljendusvahendite eripära sõltuvalt eesmärgist, adressaadist ja olukorrast.

Erisuguste tekstide lugemine.

MEEDIA TEKST. Meediateksti olemus ja eripära. Uudis, olemuslugu, intervjuu, arvustus, reportaaž, reklaam.

TEABE TEKST. Teabete ksti olemus ja eripära. Refereerimine, tsiteerimine; allikaviide; konspekterimine.

ILUKIRJANDUSTEKST. Ilukirjandusliku teksti olemus ja eripära. Keelekasutuse kujundlikkus. Kirjeldus, jutustus, arutus. Lüüriline eneseväljendus.

TARBETE KST. Tarbete ksti olemus ja eripära. Avaldus, elulookirjeldus, kiri, apellatsioon, volikiri, protokoll.

TEKSTI KOOSTAMINE. Teema. Materjali kogumine. Ainestiku järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti viimistlemine. Arutlev kirjand. Sagedasemad sõnastus- ja stiilivead.

TEKSTI VORMISTAMINE. Pealkirjastamine, liigendus, paigutus.

SUULINE TEKST. Igapäevasuhtlus, vestlus, tutvustus, kaastundeavaldus. Kõneks valmistumine, esinemine. Olmekõned: tervitus, õnnitus, tänukõne. Informeerivad kõned: ettekanne, sõnavõtt koosolekul.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- keelesüsteemi ja eesti keele struktuuri eripära ning ortograafia põhireeglistikku;
- olulisemaid ortograafia- ja grammatikateemasid;
- eristada ja koostada erisuguseid sisult loogilisi ning sõnastuselt korrektseid tekste;
- kasutada sõnaraamatuid ja keelekäsiraamatuid.

4. Hindamine

Eesmärgiks on saada ülevaade õpetuse eesmärkide saavutamisest ja õpilase individuaalsest arengust, et kavandada õppeprotsessi tulemuslikumalt.

Hinnatakse:

- ortograafia põhieeglistiku tundmist;
- õiget grammatika kasutust kirjalikes töodes ja eneseväljenduses;
- tekstide koostamise loogikat ning eneseväljenduse ja arutluse oskust;
- sõna- ja käsiraamatute kasutamise oskust.

Hinnatakse protsessihinnetega. **Aine lõpeb kooli- ja/või riigieksamiga.**

5. Kasutatav õppematerjal

M. Ehala "Eesti keele struktuur"

M. Ehala "Eesti kirjakeel"

E. Liivaste "Eesti õigekeel gümnaasiumile"

M. Hennoste "Tekstiõpetuse õpik"

M. Hennoste "Arukad arutlused"

M. Hage "Tekstiõpetus"

M. Madisso "Õigekeele- ja analüüsiharjutusi"

M. Ehala "Kirjutamise kunst"

KIRJANDUS

6 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- väärtustab ilukirjandust kui kunstiliiki;
- väärtustab ilukirjandust kui keelekasutuse ja mõttemaailma rikastajat;
- väärtustab ilukirjandust kui loovuse arendajat;
- väärtustab ilukirjandust kui rahvus- ja maailmakultuuri osa.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. Eesti kirjandus. EESTI KIRJANDUSE TEKE JA ARENG. Rahvusromantismi iseloomustus.

Fr. R. Kreuzwaldi "Kalevipoeg" (katked). L. Koidula luule. J. Liivi luule. A. Kitzbergi või E. Vilde üks näidend.

2.2. Maailmakirjandus. ANTIK-, KESK- JA RENESSANSIAEG. Antiikmütoloogia. Näiteid eepostest. Antiikteater. Antiiktragöödia näide. Piibel: tegelasi ja tekstinäiteid. Renessansi iseloomustus. Boccaccio. W. Shakespeare'i üks näidend.

VALGUSTUS JA ROMANTISM. Valgustusaja iseloomustus. J.W.Goethe "Faust" I osa (katkendid). Romantismi iseloomustus. W. Scott "Ivanhoe" või V. Hugo "Jumalaema kirik Pariisis". G.Byroni või H.Heine luule.

2.3. Eesti kirjandus. EESTI KIRJANDUS 20.SAJANDI TEISEL POOLEL. "Noor-Eesti" kirjanduse, keele ja kunstiuendajana. Näiteid G.Suitsu, M.Underi, J.Visnapuu, J.Sütiste ja B.Alveri luulest. F. Tuglase 1-2 novelli. Näiteid A.Gailiti lühiproosast. A.-H. Tammsaare "Tõde ja õigus" I osa.

2.4. Maailmakirjandus.

REALISM, MODERNISM ja POSTMODERNISM. H. de Balzaci, Stendhali, G. Flaubert'i, L.

Tolstoi või F. Dostojevski üks romaan. A. Tšehhovi 1-2 novelli. A. Bulgakovi "Meister ja

Margarita". H. Hesse või F. Kafka üks proosateos. Modernistlik luule. Näiteid 2-3 autori loomingust:

C. Baudlaire, A. Rimbaud, A. Blok, A. Ahmatova, F. G. Lorca, R. Tagore, H. Leino. Modernistlik ja absurditeater. Näiteid 1-2 autori loomingu: H. Ibsen, L. Pirandello, B. Brecht, S. Beckett (katked). Postmodernismi iseloomustus.

2.5. Eesti kirjandus.

EESTI KIRJANDUS 1940-2000. Näiteid 2-3 autori luulest: K. Lepik, I. Laaban, K. Merilaas, A. Alliksaar, D. Vaarandi A. Kaalep, E. Niit. Üks M. Traadi või M. Undi proosateos. Näiteid 2-3 autori luulest: J. Kaplinski, P.-E. Rummo, H. Runnel, V. Luik, J. Viiding, D. Kareva. Üks J. Krossi romaan. Kodu- ja väliseesti kirjanduse arenguhooni 1940. aastast tänapäevani. A. Gailiti, K. Ristikivi või A. Mälgu ühe romaani lähivaatlus.

PROOSA. Näiteid A. Hindi või J. Smuuli proosast. Näiteid M. Undi proosast. Näiteid J. Tuuliku, J. Peegli või M. Traadi loomingu.

LUULE. Näiteid J. Krossi, E. Niidu, K. Merilaasi, J. Sanga, K. Lepiku luulest. Näiteid kassetipõlvkonnaluulest.

DRAMAATIKA. E. Vetemaa või J. Kruusvalli ühe näidendi lähivaatlus.

UUEM KIRJANDUS. Näiteid A. Valtoni, M. Muti, M. Saadi, V. Luige, M. Bergi, P. Sauteri, E. Toode teostest.

2.6. **Maailmakirjandus.** LÄÄNE-EUROOPA KIRJANDUS. E. Hemingway ühe teose lähivaatlus. Näiteid H. Hesse või Th. Manni lühiproosast. Näiteid G. Hamsuni loomingu. J. Hašek "Vahva sõdur Švejki juhtumised maailmasõja päevil" (katked) A. Saint-Exupéry ühe teose lähivaatlus. A. Christie ühe teose lähivaatlus. Salingeri "Kuristik rukkis".

VENE KIRJANDUS. M. Bulgakovi ühe teose lähivaatlus. Näiteid A. Majakovski või S. Jessenini luulest.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- ilukirjanduse väärtust ja lugemise tähtsust;
- eesti ja maailmakirjanduse olulisemaid esindajaid ja teoseid;

oskab:

- loetud teose kohta oma mõtteid ja arvamust avaldada suuliselt ja kirjalikult;
- oskab väärtustada kirjandust aja ja inimese kujundajana;
- kasutada kirjandusloolist teavet teoste lugemisel konteksti loojana;
- kasutada originaaltekste ja nende katkendeid;
- juhendamisel analüüsida loetud kirjandusteoseid.

4. Hindamine

Hinnatakse:

- Eesti ja maailmakirjanduse esindajate ja nende tähtsamate teoste tundmist (igal aastal lugeda vähemalt 8 kirjandusteost);
- teostest kokkuvõtete tegemise ja analüüsi oskust;
- algmaterjalist katkendite leidmise oskust.

Igal õppeaastal hinnatakse protsessihinnetega. Aastahinne kujuneb kohustusliku kirjanduse lugemisest ja selle analüüsist. Kirjanduse aine annab osaoskused lõpukirjandi kirjutamiseks.

5. Kasutatav kirjandus

J. Talvet "Maailmakirjandus I,II"

J. Talvet "Maailmakirjanduse lugemik"

L. Villand "Eesti kirjanduse lätteil"

M. Hennoste "Eesti romantism"

M. Hennoste "Eesti kirjandus tekstides"
L. Tavel "Eesti realism"
K. Muru "Noor-Eestist arbujaatani"
L. Epner "Kitzbergist Raudsepani"
M. Kalda "Tuglasest Ristikivini"
P. Lias "Eesti kirjandus 12. kl"

6. Soovituslik kirjanduse loetelu

I õppeaasta

Sophokles „Kuningas Oidipus“
W. Shakespearre „Hamlet“
W. Goethe „Faust“
A. Puškin „Jevgeni Onegin“
H. de Balzac „Isa Goriot“
A. Kivi „Seitse venda“

II õppeaasta

F. Dostojevski „Idioot“ või „Kuritöö ja karistus“
L. Tolstoi „Anna Karenina“
A. Tšehhovi 1-2 novelli ja näidend
H. Hesse „Stepihunt“.
A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“. I osa
F. Tuglase 1-2 novelli.

III õppeaasta

E. Hemingway „Hüvasti relvad“ või „Kellele lüüakse hingekella“ või E. M. Remarque „Triumfikaar“.
A. Bulgakov „Meister ja Margarita“
Salinger „Kuristik rukkis“
K. Ristikivi üks teos
Üks uudiskirjanduse teos õpilase valikul.

INGLISE KEEL

6 õn

1. Eesmärk:

- õpetada kasutama inglise keelt loomulikes olukordades, olema võimeline kõhkluseta aru saada talle inglise keeles esitatud küsimustest, ettepanekutest; suuteline vastama talle esitatud küsimustele jne;
- arendada oskust väljendada enese ja rühma seisukohti, oskama kirjutada essee aktuaalsel teemal poliitikast, ajaloost ning sotsiaalsetest probleemidest;
- arendada lugemise kaudu iseseisvat mõtlemise ja analüüsi võimet, valdama inglise keelt kõnes ja kirjas laiahaardelisema sõnavara näol, olles pädev kasutama keele struktuurilist ja grammatilist väljendust täiuslikumas mastaabis;
- omandada erialaga seotud keelelisi oskusi, ümber jutustama inglise kirjandusteost; tundma väljapaistvamaid inglise ja ameerika kirjanikke, luuletajaid, lauljaid ja muusikuid;
- võimeline kiiresti koostama kirjaliku ja/või suulise tõlke inglise keelest emakeelde.

2. Õppesisu:

Käsitletavad teemad:

2.1. Grammatika: Abiverbid *do, be, have*; küsimused ja negatiivid, lühivastused; ajavormid (jaotatuna iga õppetunni peale, so 12 õppetundi); passiivne ja aktiivne kõneviis; modaalverbid *can, can't, have to, allowed to, must, mustn't, should, could, might* (kohustus või lubamine); tulevikuvormid *will* ja *going to*; küsimused *like*'iga (Do you like tea?; What's she like?); verb patterns *want to do, enjoy meeting* jne.; tingiv kõneviis – "I", "II" ja "NULL" tingiv kõneviis; aja väljendused *since, until, for*; kaudne kõneviis; "siltküsimused". Ajavormide süsteem, aktiivne ja passiivne kõneviis; abiverbid *do, be, have*; perfektiaegade läbiv kordamine (*present perfect, past perfect, future perfect, pr.perf.cont., past perf. cont., future perf. cont.*); narratiivid; kvantiteedi väljendused, loendatavad ja mitte loendatavad nimisõnad; tuleviku vormid *will do, shall do, going to do*, ajavormide kasutamine osalausetes (*when I've read the book, I'll give it back to you*); relatiivosalauseid (*politicians, who tell lies,...*); partitsiibid, infinitiivid; verb patterns (*enjoy playing, good at cooking, plan to do*); modaalabiverbid; küsimused ja negatiivid; harjumuste väljendusedhüpoteesi esitamine (*if only I had a new car!; I wish I hadn't said that!*); nimisõna fraasid (*a boy licking an ice-cream*); artiklid.

2.2. Sõnavara: Mitmesõnalised verbid (look after us, turn on the light); Adjektiivid ning iseloomustavad adjektiivid, modifitseerivadadverbid; liitnimisõnad, idioomid, sõnad seoses abieluga, sünniga ja surmaga, foneetilise kõne harjutamine, sotsiaalne kõnekeel. Liitnimisõnad, sõna moodustamine (*organize, organi'zation*); tähenduse mõistatamine, sünonüümid, "hot verbs"; adjektiivid, mis kirjeldavad iseloomu; sufiksud ja prefiksud; sõnavara seoses ekspordi ja impordiga; sõnade tähenduste muutumine sõnade stressiasetuse muutmisega; sõnapaarid (*neat and tidy, give and take, pros and cons*); -ing lõpuga adjektiivid, sünonüümid kontekstis (*writer - author, risky - dangerous*); daatumid, numbrid, veerimine; hüüdlauseid, sotsiaalsed väljendid; telefoni vestlused; ingliskeelsed teeviidad ja märgid; tarbijat iseloomustav sõnavara (*mobile phone, camcorder*); word groups; antonyms, sõnavara seoses rahaga; idioomid; homofoonid ja homonüümid. Lugemine, tõlkimine, kõnelemine, kuulamine, kirjutamine: Lugemis- ja tõlkimisteedeks nt. kodu, inimesed, kes emigreeruvad, turism, kirjanike autobiograafiad, seikluslood, kaubanduse ajalugu, abielu; diskussiooniteemadeks nt. koduelu viiskümmend aastat tagasi, asjad, millela elada ei saaks, TV poolt ja vastu argumendid, naiste elu enne ja nüüd, abielu, emigreerumine, aktuaalsed olukorrad poliitikas, kodutus, kuidas aatompomm muutis ajalugu, ärimine, raamatud ja lugemine; lugude ümberjutustamine; rollimängud; kuulamisharjutused reisimisest, muusikast, kirjandusest, tulevikust, raadio ja TV reklaam; kirjutamisharjutused nt ette antud kirjatekstide iseseisev korrigeerimine, märkmete tegemine, autobiograafiade kirjutamine, uurimuste ja raportite kirjutamine, ametlike ja isiklike kirjade kirjutamine, linna kirjeldamine, "vastandavad mõtted" (*whereas, however, although*); "leiutis, millela läbi ei saaks", esse ühest perioodist ajaloo, karjääri kirjeldamine. Muusikat ja notatsiooni sisaldava sõnavaraga tutvumine.

2.3. Lugemine, tõlkimine, kõnelemine, kuulamine, kirjutamine. Moraali sisaldavad jutud, teemad abielust, ajaloost, poliitikast, kosmosest, kunstist ja muusikast, kirjandusest. Verbaalsed rollimängud, diskussioonid, küsimustike tegemine. Äraarvamismängud, traditsioonid sünniga, pulmadega, surmaga; kuulamisharjutuste ja juttude kuulamine kassetilt, ka kõnetekstide lünkade täitmisega kirjalikus vormis, luule ja laulude kuulamine; Ametlike kirjade kirjutamine, CV, inimest kirjeldamine, esseed. tõlkimine, kõnelemine, kuulamine, kirjutamine: Teatud väljavalitud lugude ja jutustuste lugemine ja tõlkimine II õppeaastal kasutatud *Headway Upper-Intermediate* õpikust. Lugemine, tõlkimine ja ümberjutustamine muusika ajaloo ning notatsiooni tekstidest; Kuulamine suhtluskõnekassetidelt ühes kuulamiskärgse diskussiooniga rühmades – verbaalne rühmatöö. Suhtlus- ja diskussiooniteemadeks ka poliitika, kodu, pere, haridus ja kultuur, Eesti, rahvustoidud, erinevate maade riigikorrad ja interpersonaalse suhtlemise erinevused, meedia ja reklaam, loodus ja elukeskkond; rollimängud. Kirjutamine lünktekstidesse kõnekassetilt kuulamise (aja peale); sõnade äraarvamismängud dramatiseerimise läbi.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- grammatilise struktuuri- ja ajavorme;
- keerukamate konstruktsioonidega tekste audio-kassetilt;
- muusika instrumente ja/või notatsioonikunsti inglise keeles;

oskab:

- koostada lauseid inglise keele ajavormides (12) (nii suuliselt kui kirjalikult),
- kirjutada CV-d ning ametlikku kirja inglise keeles;
- täita lünktekste,
- soravalt esitada inglise keelseid küsimusi keele kõikides ajavormides nii passiiv- kui aktiiviseloos, kaudses- kui otsekõnes;
- diskuteerida kui kirjutada aktuaalses iseloomus poliitikast, majandusest, sotsiaalsetest probleemidest, Eestimaa ning mõnede teiste maade traditsioonidest;
- luua mõni inglise keelne mäng, laul, luuletus või jutustus.

4. Hindamine

Hinnatakse protsessihinnetega. **Aine lõpeb koolieksamiga.** Soovijail on võimalik sooritada ka riigieksam. Lõpphinne kujuneb 80 % eksami kirjalikust, 20% suulisest osast.

5. Kasutatav õppmaterjal:

I ja II õppeaastal New Headway Intermediate English Course (Liz and John Soars) õpik, selle juurde kuuluv kõnekassett kuulamisharjutuste tarvis ning töövihik.

III õppeaastal New Headway Upper-Intermediate English Course (Liz and John Soars) õpik, selle juurde kuuluv kõnekassett kuulamisharjutuste tarvis ning töövihik; lõpueksami tarvis minevad ettevalmistusmaterjalid, kogutud õppematerjal eriala keelest (muusika, notatsiooni kunst, muusika instrumendid, muusika ajalugu).

VENE KEEL

2 õn

1. Eesmärk

- õpetada kasutama vene keelt loomulikes olukordades;
- arendada oskust väljendada enese ja rühma seisukohti;
- arendada lugemise kaudu iseseisvat mõtlemise ja analüüsi võimet;
- omandada erialaga seotud keelelisi oskusi;
- äratada huvi vene kultuuri vastu.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad (lugemis-, kuulamis-, kõnearendus- ja kirjutamisteemad)

2.1. Mina ja minu kodu (kodu, perekond, sõbrad)

2.2. Harrastused (puhkamine, tegutsemine koos sõpradega)

2.3. Mina ja minu uus kool (erinevad erialad, uued koolikaaslased)

2.4. Telefonijutt Tervitused. Telefonivestlused. Viisakusavaldused.

2.5. Suhtlemisraskused (erinevad rahvused-erinevad suhtlemismallid)

2.6. Minu eriala. Erialane terminoloogia. Vestlus erialastel teemadel.

2.7. Ma õpin ja elan Tallinnas. Mina ja minu kool. Tallinn kui pealinn. Tallinna vaatamisväärsused.

2.8. Uudiseid laia maailmast (ajalehest loetu vahendamine)

2.9. Minu suhted (muusika-) kollektiivis.

2.10. Mina ja Eesti. Eesti minu kodumaa. Kodukoht ja kodu. Eesti loodus ja kaunimad kohad ning vaatamisväärsused Eestis.

3. Õpitulemus

Õppija:

- mõistab kõnelejate olmeteksti;
- oskab jälgida TV- ja raadiouudiseid;
- mõistab teksti kontekstist lähtuvalt;
- kõnelemisel kasutab keelele omast intonatsiooni, rütmi, rõhku;
- oskab vestelda põhiteematika ulatuses;
- oskab vestluses vajadusel kasutada kompensatsioonistrateegiaid;
- lugemisel oskab leida ja kasutada vene keele vahendusel infot eri allikatest;
- oskab kasutada sõnaraamatuid ja teatmeteoseid;
- mõistab funktsionaalstiililt erinevaid tekste;
- oskab kirjutada teateid ja lihtsamaid mitteametlikke kirju;
- oskab teha märkmeid kuuldu ja loetu põhjal;
- oskab kirjutada elulookirjeldust, täita ankeete;
- teab õigekirja, vajadusel oskab kontrollida seda sõnaraamatu abil.

4. Hindamine

Hinnatakse:

- dialoogide esitamise oskust;
- teksti põhjal jutustamist;
- sõnavara omandamist;
- grammatika omandamist;
- oma arvamuse formuleerimise oskust.

Hinnatakse iga poolaasta lõpul protsessihinnetega.

Hindamine toimub suulise küsitluse (arvamuste, seisukohtade esitamine, jutustamine) või kirjaliku testi (sõnavara, grammatika test) vormis. Teema lõpetab osaoskuste omandamist kokkuvõttev esitlus või kontrolltöö.

5. Kasutatav õppematerjal:

A. Metsa Твой собеседник 2

I. Mangus Быстро и весело!

E. Stepanova Темп 1. Интенсивный курс русского языка.

K. Allikmets Встречи 2

Eestis ilmuvad venekeelsed ajalehed.

E. Stepanova Темп 1. Интенсивный курс русского языка.

Eestis ilmuvad venekeelsed ajalehed.

EESTI KEEL TEISE KEELENA

2 õn

1. Eesmärk

- võimaldada kooli õppivatel muukeelsetel noortel saavutada elus toimetulemiseks piisav eesti keele oskuse tase ja erialane terminoloogia;
- parandada erinevate keelekogukondade omavahelist suhtlemist;

- ametialase eesti keele õpetamine tuginedes muusika-ajakirjades ja muudes perioodika väljaannetes ilmuvatele artiklitele;
- arendada koolis õpitu rakendamise oskust igapäevastes situatsioonides;
- abistada õpilast põhi- või keskkoolis probleemseteks jäänud keele struktuuri osade omandamisel.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. Kõnearendus. Vestlused ja rollimängud erialastel teemadel. Vestlused ajakirjade „Teater, muusika, kino“, „Muusika“ ja kultuurileht „Sirp“ erialaste artiklite teemadel. Erialase sõnavara arendamine.

2.2. Lugemine. Erialaste ajalehtede ja ajakirjade artiklite lugemine ja tõlkimine. Erinevate ajaleheartiklite lugemine.

2.3. Kuulamine. Erinevate situatsioonide kuulamine helikandjalt, tekstidest aru saamine ja kuulamistestide koostamine.

2.4. Kirjutamine. Kiri sõbrale, kaasõpilasele, oma CV koostamine, avalduse ja muusika alase kuulutuse koostamine.

2.5. Grammatilised struktuurid. Lünktekstidesse sobivas grammatilises vormis sõna leidmine. Etteantud teksti lausete jätkamine grammatiliselt korrektselt.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- sõnavara eesti keele kesktasemel;
- grammatikat ja õigekirja põhimõtteid;

oskab:

- vestelda eesti keele kesktasemel erialastel teemadel;
- lugeda ja tõlkida erialaseid tekste;
- kuulata ja aru saada erinevatest tekstidest ja koostada kuulamistesti kesktasemel;
- ennast väljendada kirjalikult, koostada lihtsamaid isiklikke dokumente ja avaldust eesti keeles.

4. Hindamine

Hinnatakse:

- suulist eneseväljenduse oskust kesktasemel;
- erialastest artiklitest ja tekstidest aru saamist;
- kuulamistestidest aru saamist ja erinevate tekstilõikude lõimise oskust etteantud teksti;
- grammatiliselt korrektse kirjaliku eneseväljenduse oskust sh. dokumentide koostamist.

Hinne kujuneb kirjalike ja suuliste testide keskmisest hindest. Hindamine toimub protsessihinnetega.

5. Kasutatav õppematerjal

Eesti keele grammatika tabelites, 160 eesti keele harjutust, eesti keele töövihik edasijõudnuile, Lugemistekstid õpikust “Avatud ukсед”, muusikaajakirjast “Muusika”, “Eesti Päevaleht”, “Postimees”.

Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse poolt välja antud alg- ja kesktaseme testide komplektid. Õppekomplekt “Avatud ukсед”, kesk- ja kõrgtaseme testid, ajakiri “Muusika” ja muusikaalased artiklid perioodika väljaannetest.

MATEMAATIKA

4 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija:

- mõistab matemaatika olemust, otstarvet ja tähtsust;
- omandab ainekavas fikseeritud matemaatika teadmised ja meetodid ning oskab neid kasutada ülesannete lahendamisel;
- arendab loogilist mõtlemist, arutlusoskust ja ruumikujutlust;
- arendab oskust täpselt, lühidalt ja argumenteeritult väljendada koos matemaatiliste sümbolite kasutamisega;
- arendab endas valmidust matemaatiliste meetodite kasutamiseks erialaga seotud ülesannete lahendamisel;
- omandab matemaatikateadmisi ja -oskusi, mis võimaldavad teiste õppeainete õppimist ja õpingute jätkamist valitud erialal;
- õpib hindama oma matemaatilisi võimeid.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. Reaalarvud, võrrandid ja võrratused. Arvuhulgad N , Z ja Q , nende omadused.

Irratsionaalarvud ja reaalarvud. Arvtelje erinevad piirkonnad. Arvu absoluutväärtus.

Ratsionaalarvude lihtsustamine. Astme mõiste üldistamine: täisarvulise ja ratsionaalarvulise astendajaga aste. Arvu n -es juur. Tehtud astmete ja võrdsete juurijatega juurtega. Lineaar-, ruut- ja murdvõrrandid, nendeks taanduvad võrrandid. Valemite teisendamine ja muutujate avaldamine. Kahe tundmatuga lineaar- ja ruutvõrrandite süsteem. Lineaar-, ruut- ja murdvõrratused. Ühe tundmatuga lineaarvõrratuste süsteem. Tekstülesannete lahendamine.

2.2. Trigonomeetria; vektor tasandil. Nurga mõiste üldistamine, kraadi- ja radiaanimõõt.

Ringjoone kaare pikkus, sektori pindala. Mistahes nurga trigonomeetrilised funktsioonid, nende väärtused mõnede nurkade korral. Trigonomeetrilised funktsioonid negatiivsest nurgast.

Taandamisvalemid. Nurkade summa ja vahe trigonomeetrilised funktsioonid. Kahekordse nurga siinus, koosinus ja tangens. Kolmnurga pindala valemid ($S = 0,5ah$; $S = 0,5ab \cdot \sin C$). Sinus ja koosinus teoreem. Kolmnurga lahendamine. Vektor tasandil. Vektori mõiste ja liigid. Vektori koordinaadid. Vektorite liitmine, lahutamine ja arvuga korrutamine (geomeetriselt ja koordinaatkujul). Kahe vektori skalaarkorrutis. Nurk kahe vektori vahel. Kahe vektori ristseis ja kollineaarsus.

2.3. Joonevõrrand. Joone võrrandi mõiste. Sirge võrrandi eri kujud (tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, punkti ja sihivektoriga). Sirge üldvõrrand. Kahe sirge vastastikused asendid tasandil. Nurk kahe sirge vahel. Ringjoone võrrand. Joonte lõikumisülesanne.

2.4. Jada; funktsioonid. Arvjada mõiste, jada üldliige. Arvjada piirväärtus. Aritmeetiline jada. Geomeetiline jada. Hääbuv geomeetiline jada. Vastavad üldliikme summa valemid. Ringjoone pikkus ja ringipindala piirväärtusena. Funktsiooni mõiste ja üldtähis. Funktsiooni määramis- ja muutumispiirkonnad. Funktsiooni esitusviisid. Paaris- ja paaritufunktsioon. Ruutfunktsioon. Naturaalarvulise astendajaga astmefunktsioonid. Funktsiooni nullkohad. Positiivsus ja negatiivsuspiirkonnad. Funktsiooni kasvamine ja kahanemine. Funktsiooni ekstreemumid.

2.5. Funktsioonid II. Negatiivse astendajaga astmefunktsioonid. Murrulise astmenäitajaga astmefunktsioonid. Reaalarvulise astendajaga aste. Eksponentfunktsioon ja lihtsamad rakendused. Lihtsamaad eksponentvõrrandid. Arvu logaritm. Avaldiste logaritmine ja potentsseerimine. Logaritmifunktsioon ($y = \log x$, $y = \ln x$). Siinus-, koosinus- ja tangensfunktsioon, nende perioodilisus. Mõisted $\arcsin m$, $\arccos m$ ja $\arctan m$. trigonomeetrilised põhivõrrandid.

2.6. Piirväärtuse tuletis; hulktahukad ja pöördkehad. Funktsiooni piirväärtus ja pidevus. Funktsiooni piirväärtuse arvutamine lihtsamatel juhtudel. Hetkkiirus. Funktsioonituletis. Astmefunktsioonituletis. Funktsioonide summa, vahe, korrutise ja jagatise tuletised. Tuletise leidmine. Joone puutuja tõus, puutuja võrrand. Funktsiooni kasvamine ja kahanemine. Funktsiooni ekstreemumid. Funktsiooni uurimise ülesande lihtsamad juhud. Hulktahukad ja pöördkehad. Hulktahukate liike. Korrapärane prisma ja püramiid, nende täispindala ja ruumala. Silinder, koonus ja kera, nende täispindala ja ruumala. Ülesanded hulktahukate ja pöördkehade kohta.

2.7. Tõenäosusteooria ja kirjeldav statistika; kordamine. Tõenäosus teooria ja kirjeldav statistika. Permutatsioonid, kombinatsioonid, variatsioonid, ja nende omadused. Kombinatorika liitmis- ja korrutamislause. Sündmused ja nende liigid. Klassikaline tõenäosus. Suhteline sagedus, statistiline tõenäosus. Üksteist välistavad sündmused, tõenäosuste liitmisvalem. Sõltuvad ja sõltumatud sündmused, tõenäosuste korrutamislause. Geomeetiline tõenäosus. Empiiriliste andmete esitamine, jaotuse arvkarakteristikud. Keskvärtus, tõenäosuseim värtus ja standarthälve.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- ratsionaal-, irratsionaal- ja reaalarve;
- arvu astendamise ja juurimise tehteid;
- arvu absoluutväärtuse mõistet;
- mõisteid võrdus, võrrand, samasus ja võrratus;
- õppesisuga määratud võrrandite ja võrratuste liike;
- võrrandite ja võrratuste lubatavaid teisendusi;
- võrrandi ja võrratuse lahendite mõisteid;
- kraadi- ja radiaanmõõtu;
- mis tahes nurga trigonomeetriliste funktsioonide definitsioone;
- trigonomeetrilisi põhiseoseid;
- valemeid kahe nurga summa ja vahe ning kahekordse nurga siinuse, koosinuse ja tangensi jaoks;
- kolmnurga pindala valemeid;
- siinus- ja koosinusteoreemi;
- vektori mõistet ja tehteid vektoritega;
- vektori koordinaate;
- vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnust;
- joone võrrandi mõistet;
- sirget ja sirgjoont ning nende võrrandeid;
- sirge vastastikuseid asendeid tasandil;
- jada, aritmeetilise ja geomeetrilise jada mõisted; nende üldliikme ja n esimese liikme summa valemeid;
- hääbuva geomeetrilise jada summa valemit;
- jada piirväärtuse olemust;
- funktsiooni üldtähist ja funktsiooni käiguuurimisega seonduvaid mõisteid;
- ainekavaga fikseeritud funktsioone, nende peamisi omadusi ja graafikuid;
- reaalarvulise astendajaga astme mõistet;
- arvu logaritmi ja selle omadusi;
- trigonomeetriliste funktsioonide perioode;
- funktsiooni piirväärtuse ja tuletise mõistet ning tuletise geomeetrilist ja füüsikalist tähendust;
- funktsiooni graafiku puutuja mõistet;
- funktsiooni kasvamise ja kahanemise tunnuseid;

- funktsiooni ekstreemumkoha ja graafiku ekstreemumpunkti mõistet ning ekstreemumkoha leidmise eeskirja;
- erinevate tahk- ja pöördkehade liike, nende täispindala ja ruumala arvutamise valemeid;
- permutatsioonide, kombinatsioonide ja variatsioonide mõistet;
- juhusliku, kindla ja võimatu sündmuse mõistet;
- geomeetrilise, klassikalise ja statistilise tõenäosuse mõistet;
- statistika arvkarakteristikute tähendust.

oskab:

- sooritada tehteid astmete ja juurtega, teisendada viimased murrulise astendajaga astmeteks;
- teisendada lihtsamaid ratsionaal- ja juuravaldisi;
- lahendada ühe muutujaga lineaar-, ruut- ja murdvõrrandeid;
- lahendada kahe tundmatuga lineaarvõrrandite ja lihtsamate ruutvõrrandite süsteeme;
- lahendada lineaar-, ruut- ja murdvõrratusi;
- lahendada ühe tundmatuga lineaarvõrratuse süsteeme;
- teisendada trigonomeetrilisi avaldisi, kasutades õpiku valemeid;
- lahendada kolmnurki;
- arvutada kolmnurga, rööpküliku ja hulknurga pindala;
- arvutada ringjoone kaare pikkuse ja sektori pindala;
- sooritada tehteid vektoritega nii geomeetriliselt kui ka koordinaatkujul;
- koostada sirge võrrandit, kui sirge on määratud tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, punkti ja sihivektoriga;
- koostada sirgjoonevõrrandit;
- joonestada sirgeid ja ringjooni nende võrrandite järgi;
- leida kahe joone lõikepunkte;
- kasutada aritmeetilist ja geomeetrilist jada ülesannete lahendamisel;
- skitseerida ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid ja kirjeldada neid;
- kirjeldada graafikuga antud suvalist funktsiooni õpitud omaduste piires;
- logaritmid ja potentseerida lihtsamaid avaldisi;
- lahendada lihtsamaid eksponentvõrrandeid;
- leida ainekavaga määratud funktsioonide ning nende summa, vahe, korrutise ja jagatise tuletusi;
- leida funktsioon nullkohti;
- leida funktsiooni kasvamis- ja kahanemisvahemikke;
- uurida lihtsamaid funktsioone ja skitseerida nende graafikuid;
- arvutada funktsiooni piirväärtust lihtsamatel juhtudel;
- skitseerida ruumilisi kehi ja arvutada nende pindala ja ruumala;
- rakendada trigonomeetria valemeid ruumigeomeetria ülesannete lahendamisel;
- arvutada sündmuse tõenäosust (geomeetrilist);
- kasutada kombinatoorika lauseid ja valemeid ülesannete lahendamisel;
- kasutada tõenäosuse liitmis- ja korrutamise valemeid ülesannete lahendamisel;
- arvutada juhuslike suuruse jaotuse ainekavas nimetatud arvkarakteristikuid ning teha nendest järeldusi jaotuse või uuritava probleemi kohta.

Hindamine

Hinnatakse protsessihinnetega: poolaastas kontrolltööd ja tunnikontrollid; kokkuvõttev hindamine poolaasta tulemuste alusel.

5. Kasutatav õppematerjal:

L. Lepmann, T. Lepmann, K. Velsker – Matemaatika 10. klassile

L. Lepmann, T. Lepmann, K. Velsker – Matemaatika 11. klassile
L. Lepmann, T. Lepmann, K. Velsker – Matemaatika 12. klassile
E. Abel, E. Jõgi, E. Mitt – Matemaatika ülesannete kogu keskkoolile
V. Luigelah, E. Reiman – Matemaatika ülesannete kogu
L. Lepmann, T. Lepmann, H.-M. Varul – Ülesandeid gümnaasiumi matemaatika lõpueksamiks valmistumisel
H. Afanasjev – Valmistu iseseisvalt matemaatika riigieksamiks
TTÜ Vastustega matemaatika ülesannete kogu riigieksamiks valmistujal

FÜÜSIKA

3 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija:

- omandab alused nüüdisaegse põhjuslik-tõenäosusliku füüsikalise maailmapildi kujunemiseks;
- süvendab ja laiendab teadmisi füüsika keelest ja mõistete süsteemist ning õpib neid kasutama füüsikaliste nähtuste ja objektide kirjeldamiseks, seletamiseks ning ennustamiseks;
- arendab kriitilist mõtlemist;
- süvendab vaatlus- ja eksperimenteerimisoskusi;
- mõistab füüsika seost tehnika ja nüüdisaegse tehnoloogiaga ning integratsiooni teiste teadustega;
- säilitab positiivse hoiaku füüsika kui õppeaine ja kultuurifenomeni suhtes;
- mõistab füüsika humanitaarset külge;
- teadvustab vajadust käsitseda tehnilisi ja tehnoloogilisi seadmeid ennast ja neid säästes;
- kujundab füüsikateadmiste ja oskuste alusel elu ja elukeskkonna säilimiseks vajalikud väärtushinnangud, tegutseb loodust säästvalt;
- oskab rakendada füüsikaseadusi oma erialases tegevuses.

2. Õppesisu.

Käsitsetavad teemad:

2.1. Mehaaniline liikumised. Kehade vastastikmõju, mehaaniline töö, mehaaniline energia, ringliikumine, võnkumine.

Põhimõisted: Ühtlane sirgjooneline liikumine, ühtlaselt muutuv liikumine, punktmass, taustsüsteem, nihe, hetkkiirus, kiirendus, liikumise suhtelisus, liikumisvõrrand. Mass, jõud, jõu liigid, impulss, Newtoni I seadus, Newtoni II seadus, Newtoni III seadus, gravitatsiooniseadus, impulsi jäävuse seadus, reaktiivliikumine, mehaaniline töö, mehaaniline energia, mehaanilise energia jäävuse seadus.

2.2. Perioodilised liikumised. Ringliikumine, nurkkiirus, kesktõmbekiirendus, joonkiiruse ja nurkkiiruse seos, võnkumine, amplituud, hälve, periood, laine, ristlaine, pikilaine, laine levimiskiiruse ja lainepikkuse seos. Arvutus- ja graafiliste ülesannete lahendamine.

2.3. Elekter ja magnetism. Elektromagnetiline vastasmõju, elektriväli, elektrimahtuvus elektrivool . magnetväli, elektromagnetiline induktsioon, elektromagnetlaine, Elektrilaeng, elektrilaengu jäävuse seadus, Coulomb'i seadus, elektrivälja tugevus, potentsiaalide vaha e. pinge. Voolutugevus, elektritakistus, elektrivoolu töö ja võimsus, vooluallikas, elektromotoorjõud, Ohmi seadus, juhtide jada- ja rööpühendus. Magnetväli, magnetinduktsioon, Ampere seadus, Lorentzi jõud, elektromagnetiline induktsioon, induktsiooni seadus, eneseinduktsioon, induktiivsus, trafo, elektrienergia ülekanne.

2.4. Elektrodünaamika. Valgus. Vahelduvvool, valgus kui laine, valguse difraktsioon, valguse interferents, fotoefekt valguse kiirgumine ja neeldumine. Elektromagnetvõnkumised, elektromagnetlained, elektromagnetlainete skaala, lainefront, lainepikkus, sagedus, periood, faas.

Valguse murdumiseseadus, murdumisnäitaja, spektrid, spektraalanalüüs, spektroskoop, valguse kiirgumine ja neeldumine, joonspekter, pidevspekter, kiirgusspekter, neeldumisspekter.

Fotoefekt, foton, Einsteini fotoefekti teooria ja valem, valguse dualistlik käsitlus.

2.5. Aine olekud. Aine makroparameetrid ja nende mõõtmine. Aine agregaatolek ja selle muutumine, soojushulk. Gaas, aine mikroparameetrid, ideaalse gaasi olekuvõrrand. Isoprotsessid. Gaasi töö. Soojusmasin, soojusmasina kasutegur. Vedelik: pindpinevus, märgamine. Tahkis: liigid, omadused. Ülekande nähtused aines.

2.6. Aine struktuur. Bohr aatomimudel, Bohri postulaadid, kvantmehaanika teke ja põhiideed, kaasaegne aatomimudel, prooton, neutron, laenguarv, massiarv, keemiline element, isotoop, energiatasemed tahkises, metall, pooljuht, dielektrik.

Radioaktiivsus, poolestusaeg, tuumaprotsessid, seoseenergia, massidefekt, tuumade süntees, tuumaenergeetika, tuumapomm, kiirguskaitse, dosimeeter, aatomifüüsika, tuumafüüsika, tuumareaktsioonid elementaarosakesed.

2.7. Kosmoloogia. Nüüdisaegne maailmapilt, tähistaevas, tähtkuju, päikesesüsteem, tähed ja tähesüsteemid, galaktikate teke ja evolutsioon, materia põhivormid, vastastikmõju liigid, jäävusseadused.

Põhimõisted: tähtkuju, taevakaart, planeet, planeedi kaaslane, asteroid, komeet, meteor, varjutused, galaktikate teke ja evolutsioon. Suur Pauk.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- füüsikaliste nähtuste iseloomulikke tunnuseid, nähtuste ilmnemise tingimusi, seost teiste nähtustega; nähtusi selgitavaid teaduslikke teooriaid, nähtuste kasutamist praktikas;
- füüsikamõisteid, sh füüsikalisi suursi, nähtusi või omadusi, mida mõiste iseloomustab; suuruste seoseid teiste füüsikaliste suurustega; mõõtühikuid, mõõtmisviise ja mõõtmisvahendeid;
- seaduste või seaduspärasuste sõnastust, seadust väljendavat valemit, nende õigsust kinnitavaid katseid, kasutamist praktikas ja seaduste rakendatavust;
- teooria eksperimentaalset põhjendust; põhimõisteid, -seisukohti – seadusi, põhilisi järeldusi, praktilist kasutamist ja rakendatavust;
- mõõteriistade, mehhanismide, masinate otstarvet, töötamispõhimõtet, kasutamise näiteid ja reegleid, ohutusnõudeid;
- keskkonna- ja energiasäästu vajalikkust;
- füüsika osa ühiskonna ja kultuuri arengus, tema osa rahvuskultuuris;

oskab:

- vaadelda nähtusi füüsika seisukohalt;
- kasutada mõisteid, seadusi ja teooriaid loodus- ja tehnikanähtuste seletamisel;
- eristada teaduslikku ja pseudoteaduslikku maailmakäsitust;
- lahendada arvutus- ja graafilisi ülesandeid, kasutades õpitud seadusi ja valemeid, vormistada lahendusi;
- leida infot teatmeteostest ja füüsikaliste suuruste tabelitest;
- planeerida katset.

4. Hindamine

Hinnatakse:

- õppematerjali omandamist teemade lõikes.

Kontrollivormideks on tunnikontrollid, kontrolltööd. Hinnatakse protsessihinnetega.

5. Kasutatav õppematerjal

I. Peil “Füüsika X klassile” I osa Tallinna “Koolibri” 1997

- K. Tarkpea "Füüsika XI klassile I osa" Tallinn "Koolibri" 1997
 K. Tarkpea "Füüsika XI klassile II osa" Tallinn "Koolibri" 2000
 H. Voolaid "Füüsika XI klassile" Tallinn "Koolibri" 1995
 H. Käämbre "Füüsika XII klassile" Tallinn "Koolibri" 1998
 A. Ainsaar "Füüsika XII klassile" Tallinn "Koolibri" 1996
 J. Jaaniste "Füüsika XII klassile" Tallinn "Koolibri" 1999
 E. Paju, V. Paju "Füüsika ülesannete kogu gümnaasiumile" Tallinn "Koolibri" 2000

GEOGRAAFIA

1 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija:

- õpib senisest paremini ja sügavamalt mõistma maailma looduses toimuvaid nähtusi ja neid kujundavaid põhjuseid ning nende vahelisi seoseid;
- õpib arusaama erinevates ühiskondades asetleidvatest majanduslikest protsessidest;
- saab aru looduses ja ühiskonnas toimuvate nähtuste ja protsesside omavahelistest seostest;
- on teadlik peamistest kohalikest, regionaalsetest ja globaalsetest keskkonna-probleemidest;
- tunneb ja oskab kasutada põhilisi loodusgeograafia ja majandusgeograafia alaseid mõisteid;
- oskab kasutada ja võrrelda erinevaid kaarte ja kaart-skeeme informatsiooni saamiseks maailma erinevate paikade looduse, riikide, rahvastiku ja inimeste majandusalase tegevuse kohta;
- oskab koostada ja lugeda erinevaid diagramme, mis kajastavad looduses ja ühiskonnas asetleidvaid protsesse;
- oskab leida vajalikke andmeid erinevatest statistilist materjali esitatavatest tabelitest, neid võrrelda ja analüüsida;
- oskab leida geograafiaalast informatsiooni erinevatest teabeallikatest ja seda kasutada;
- oskab erinevat geograafiasse puutuvat informatsiooni analüüsida, hinnata ja esitatud seisukohti põhjendada.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. Maailma poliitiline kaart ja maailmamajandus. Riik kui maailma poliitilise kaardi kujundaja. Riigivorm. Riigi suurus. Poliitilise kaardi muutumine 20.sajandil.

2.2. Maailma rahvastik ja rahvastikuprotsessid. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Demograafiline siire. Migratsioon ja selle põhjused. Rahvastiku vanuseline ja sooline koosseis. Rahvastiku paiknemine. Asulate areng ja linnastumine. Suurlinnade keskkonnaprobleemid. Rahvastiku etniline struktuur. Inimarengu riikidevahelised erinevused. Rahvastiku tööhõive ja majanduse üldine struktuur.

2.3. Maailmamajanduse kujunemine. Maailmamajanduse üldised alused. Traditsioonilised tootmisviisid. Varaindustriaalne tootmisviis ja koloniaalsüsteemi kujunemine. Hilisindustriaalse tootmisviisi tekkimine ja geograafiline levik. Postindustriaalne tootmisviis ja logistika.

2.4. Kaasaegne maailmamajandus. Riikide arengutaseme näitajad ja mõju maailmamajandusele. Riikide majandussüsteemid. Kõrgeltarenenud Põhja riigid ja Lõuna arengumaad. Rahvusvahelised firmad. Rahvusvahelised majandusorganisatsioonid. Globaliseerumine ja regionaliseerumine.

2.5. Põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajandus ja selle koht rahvamajanduses. Põllumajandust mõjutavad looduslikud tegurid. Põllumajandusliku tootmise vormid ja nende levik maailmas. Põllumajandusega kaasnevad keskkonnaprobleemid. Toiduainetetööstus ja toitlustamise üldised alused. Maailma rahvastiku toitlustamise probleemid.

- 2.6. Metsandus.** Maailma metsade levik ja nende kaitse. Metsa tööstuslik kasutamine.
- 2.7. Kalandus.** Kalavarude kasutamine ja maailmamere keskkonnaprobleemid.
- 2.8. Energiamaajandus.** Energiavarade liigid ja energiamaajanduse struktuur. Elektrienergia tootmise ja kasutamise võimalused. Energiamaajandusega kaasnevad keskkonnaprobleemid.
- 2.9. Masina- ja keemiatööstus.** Masina- ja keemiatööstuse struktuur, jagunemine vanadeks, uuteks ja uusimateks harudeks.
- 2.10. Kergetööstus.** Kergetööstuse tähtsamad harud.
- 2.11. Teenindussfäär.** Teenindussfääri mõiste ja koht rahvamajanduses. Veondus ja selle liigid. Side. Kaubandus. Haridus. Tervishoid. Kultuur. Turism. Rahandus.
- 2.12. Maailmamajanduses esinevad peamised probleemid.** Majanduslik ebavõrdsus. Arenguabi. Korruptsioon ja varimajandus. Loodusressursid ja keskkonnaprobleemid.
- 2.13. Kaasaegsed uurimismeetodid geograafias.** Andmete graafiline kujutamine. Erinevad kaardid, nende kasutamine ja kaardilugemisoskus. Arvutikaardid ja geoinfosüsteemid. Koha määramise meetodid ja nende rakendused. Kaugseire.
- 2.14. Maa kui süsteem.** Maa koht Päikesesüsteemis ja Galaktikas. Maa sfäärid kui süsteemid: atmosfäär, hüdroosfäär, litosfäär, pedosfäär, biosfäär. Geograafiline e maastikusfäär, tsonaalsus ja atsonaalsus. Maa energiasüsteem, aine- ja energiaringed.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- kaasaegse maailma poliitilise kaardi kujunemise üldisi põhjusi;
- maailma poliitilisel kaardil olevate riikide erinevaid riigivorme;
- riikide liigitust nende arengutaseme alusel;
- riikide arengutaset iseloomustavaid näitajaid;
- maakera ja riikide rahvaarvu muutumise peamisi põhjusi;
- maailma rahvastiku paiknemist mõjutavaid tegureid;
- maailma rahvastiku migratsiooni põhjusi ja peamisi suundi;
- üldjoontes asulate arengu ja linnastumise kulgu maailmas;
- maailmamajanduse kujunemise üldisi aluseid;
- riikide erinevaid majandussüsteeme;
- suuremaid rahvusvahelisi firmasid;
- suuremaid rahvusvahelisi majandusorganisatsioone;
- põllumajanduse arengut mõjutavaid looduslikke ja majanduslikke tegureid;
- peamisi põllumajandusliku tootmise vorme;
- intensiivse põllumajanduse arendamisega kaasnevaid keskkonnaprobleeme;
- maailma suuremate metsade levialasid ja metsade tööstusliku kasutamise põhijooni;
- maailmamere peamiste kalavarude kasutamist ja sellega kaasnevaid keskkonnaprobleeme;
- erinevaid energiavarade liike ja nende kasutamise võimalusi;
- masina- ja keemiatööstuse jagunemist vanadeks, uuteks ja uusimateks harudeks;
- kergetööstuse struktuuri ja tähtsamaid harusid;
- erinevaid transpordiliike;
- teenindussfääri mõistet, struktuuri ja kohta rahvamajanduses;
- maailmamajanduses esinevaid peamisi suuremaid probleeme;
- demograafilise ülemineku teooriat;
- erinevate riikide erinevast rahvastikupoliitika põhijooni;
- maailmamajanduses asetleidvast globaliseerumise ja regionaliseerumise olemust;
- rahvusvaheliste firmade osa maailmamajanduses;
- rahvusvaheliste majandusorganisatsioonide mõju maailmamajandusele;
- energiamaajanduse tähtsust riikide majanduses;

- transpordi, side ja infosüsteemide mõju teistele majandusharudele;
- teenindussfääri osatähtsuse kasvu kaasaegses majanduses ja seost teiste majandusharudega;
- geograafias kasutatavaid kaasaegseid uurimismeetodeid;
- asukoha määramise meetodeid;
- maa sfääre;
- atmosfääri koostist ja ehitust;
- atmosfääris toimuvaid tähtsamaid protsesse ning esinevaid nähtusi;
- tähtsamaid kliimat kujundavaid tegureid;
- mis on ilmaelemendid ja kuidas neid mõõta ja väljendada;
- maakera vee jaotust ja veeringet;
- maailmamere, sisevete ja põhjavee kasutamise võimalusi ja kaitse vajalikkust;
- litosfääri koostist;
- erineva tekkega kivimeid ja nende kasutamisevõimalusi;
- maavärinate ja vulkaanide tekkepõhjusi ja esinemise piirkondi;
- maavärinate tugevuse hindamise meetodeid;
- mandrite reljeefi ja ookeanide põhjareljeefi kujunemise tähtsamaid protsesse;
- mulla mõistet ja mulla tekkeprotsesse;
- mulla hävimist põhjustavaid tegureid;

oskab:

- kasutada erinevaid majanduskaarte informatsiooni otsimiseks, seoste analüüsiks ja üldistuste tegemiseks;
- näidata kaardil maailma suurriike ja Euroopa riike;
- iseloomustada kaartide ja statistiliste andmete põhjal riike ja võrrelda neid arengutaseme alusel;
- võrrelda temaatiliste kaartide ja statistiliste andmete abil rahvaaru muutusi erinevates regioonides ja analüüsida muutuste põhjusi;
- analüüsida suuremate rännetega kaasnevaid probleeme nii lähte- kui siirdemaale;
- näidata kaardil maailma suuremaid linnu ja linnastuid;
- tuua näiteid ülelinnastumisega kaasnevatest sotsiaalsetest- ja keskkonnaprobleemidest;
- tuua näiteid globaliseerumise mõjust arenenud ja arengumaadele;
- analüüsida erinevaid majandus- ja rahvastikuandmeid sisaldavaid tabeleid, graafikuid ja diagramme;
- kasutada õpitud majandusgeograafia- ja rahvastikugeograafia alaseid mõisteid aruteludes ja diskussioonides;
- biosfääris esinevaid erinevaid aineringeid;
- geograafilise sfääri mõistet ja sisu;
- kasutada erinevaid üldgeograafilisi ja temaatilisi (kliima, mullastiku, jt) kaarte informatsiooni saamiseks, seoste analüüsiks;
- tuua näiteid geoinfosüsteemide rakendusvõimalustest;
- selgitada sudu, happevihmade, osooniaukude ja kasvuhuoneefekti tekke põhjuseid ja analüüsida nende mõju inimesele ja loodusele;
- analüüsida kliima mõju meid ümbritsevale keskkonnale;
- selgitada kliimat mõjutavaid tegureid, sh inimeste majandusliku tegevuse mõju;
- analüüsida vee ja veekogude tähtsust inimeste elus ja majanduslikus tegevuses;
- hinnata maailmamere ja veekogude kaitse tähtsust;
- tuua näiteid Maa sfäärade vahelistest seostest;
- selgitada keskkonnaseire vajalikkust seoses keskkonna muutustega inimtegevuse tagajärjel.

4. Hindamine

Hinnatakse:

kontrolltööde, kirjalike iseseisvate tööde ja koostatud kaardimaterjali põhjal kogu geograafiakursuse läbimist.

Hinne kujuneb protsessihinnetest.

5. Kasutatav õppematerjal.

Sulev Mäeltsemees “Maailma ühiskonnageograafia gümnaasiumile 1. osa. Maailma poliitiline kaart, maailma rahvastik” Tallinn, 2003

Sulev Mäeltsemees “Maailma ühiskonnageograafia gümnaasiumile 2. osa Maailma majandus” Tallinn, 2003

Anne Allpere “Väike inimgeograafia ning ühiskonnateaduste oskussõnastik” Tallinn, 2003

Margus Harak, Jaan Jõgi, Are Kont jt “Üldmaateadus gümnaasiumile” Tallinn, 2003

Maailma atlas, seinakaardid, kontuurkaardid.

BIOLOOGIA

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab tervikliku loodusteadusliku maailmapildi;
- saab aru bioloogia osast loodusteadustes, selle üldisest ja erilisest tähendusest;
- omandab positiivse hoiaku bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes;
- oskab hinnata elusloodusega seonduvaid eetilisi, moraalseid ja esteetilisi aspekte;
- saab aru eluslooduse mitmekesisuse vormidest, väärtustab bioloogilist mitmekesisust ja selle säilitamise tähtsust
- teab loodus- ja keskkonnakaitse põhimõtteid ja probleeme;
- tunneb austust eluslooduse vastu ja suhtub vastutustundlikult looduskeskkonda;
- süvendab teadmisi bioloogia põhiteooriatest ja üldistest seaduspärasustest ning saab aru nende rakenduslikest väärtustest;
- seostab bioloogias omandatud teadmisi igapäevaeluga.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. Elu olemus. Elu tunnused. Eluslooduse organiseerituse tasemed. Teadusliku uurimise meetodite rakendamine.

2.2. Organismide keemiline koostis. Peamised anorgaanilised ja orgaanilised ained organismides.

2.3. Rakk. Rakuteooria. Raku ehitus ja talitus. Looma-, taime- ja seeneraku eripära. Ainu- ja hulkraksus.

2.4. Organismide aine- ja energiavahetus. Organismide aine- ja energiavahetuse põhijooned. Fotosüntees ja selle tähtsus. Organismide varustamine energiaga.

2.5. Organismide paljunemine ja areng. Rakkude jagunemine. Mitoos ja meioos. Organismide suguline ja mittesuguline paljunemine. Loomade paljunemise, kasvu ja arengu eripära. Inimese sugurakkude areng. Inimese viljastumine, embrüonaalne ja sünnijärgne areng.

2.6. Pärilikkus. Molekulaarbioloogilised põhiprotsessid: replikatsioon, transkriptsioon ja translatsioon. Mendeli seadused. Geneetika ülesanded. Inimesel esinevad geneetilised puuded. Pärilik ja mittepärilik muutlikkus. Viiruste mitmekesisus ja tähtsus.

2.7. Rakendusbioloogia. Bioloogia seos teiste teadustega. Erinevate organismide biotehnoloogilisi rakendusi. Biotehnoloogia ja sellega kaasnevad eetilised probleemid. Geenitehnoloogia, selle arengusuunad. Bioloogia osa meditsiinis.

2.8. Inimene. Inimorganismi üldiseloomustus. Inimese põhilised elutalitlused, nende neutraalne ja humoraalne regulatsioon. Kõrgem närvitalitus.

2.9. Organismide koeksisteerimine. Peamised ökoloogilised tegurid. Organismidevahelised suhted. Populatsioon. Ökosüsteemi struktuur ja iseloomustus. Biosfääri iseloomustus ja selle muutused. Bioloogiline mitmekesisus. Keskkonnakaitse regionaal- ja globaal-probleemid. Looduskaitse ja keskkonnapoliitika.

2.10. Evolutsioon. Elu päritolu ja esialgne areng. Elu areng Maal. Evolutsiooni tõendid. Evolutsiooni geneetilised alused. Looduslik valik. Mikro- ja makroevolutsioonilised protsessid. Inimese evolutsioon.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- põhilisi elu tunnuseid;
- organismides esinevaid peamisi keemilisi ühendeid;
- organismides enamesinevaid anorgaanilisi ja orgaanilisi aineid;
- rakkude ehitust ja talitlust erinevates organismides;
- ainevahetuslikke põhiprotsesse;
- rakus toimuva glükoosi lagundamist ja sellega kaasnevat ATP sünteesi;
- ATP osa organismide aine- ja energiavahetuses;
- fotosünteesi kulgemise tingimusi, tulemust ja tähtsust;
- raku jagunemise eesmärki, tulemust ja tähtsust;
- inimese sünnieelse ja –järgse arengu seaduspärasusi;
- pärilikkuse seaduspärasusi ja nende molekulaarseid aluseid;
- Mendeli seadusi ja nende rakendamise võimalusi;
- rakendusbioloogia osatähtsust tööstuses, põllumajanduses ja meditsiinis;
- bioloogia rakendusteaduslikke külgi;
- inimese põhilisi elutalitlusi ja nende regulatsioonimehhanisme;
- inimese kõrgema närvitalitluse iseärasusi;
- ökosüsteemide struktuuri ja neis valitsevaid suhteid;
- loodus- ja keskkonnakaitse probleeme;
- Eesti keskkonnapoliitika põhiseisukohti;
- elutekke hüpoteese;
- evolutsiooni toimumise mehhanisme;
- inimese evolutsiooni põhiseisukohti;
- bioloogiateadmisi ja -oskusi nõudvaid elukutseid;
- eluslooduse organiseerituse ja uurimise tasemeid;
- organismides esinevate põhiliste keemiliste ühendite funktsioone;
- anorgaaniliste ja orgaaniliste ainete ülesandeid organismis;
- erinevate rakutüüpide ehituslikku ja talituslikku eripära;
- organismide aine- ja energiavahetuse omavahelisi seoseid;
- rakkudes toimuva glükoosi lagundamise tulemust ja üldist tähtsust;
- fotosünteesi kulgemise tingimusi, tulemust ja tähtsust;
- sugulise ja mittesugulise paljunemise erinevust ja tähtsust;
- mitoosi ja meioosi toimumise eesmärgi eripära, tulemust ja bioloogilist tähtsust;
- inimese rasestumise vältimise võimalusi;
- pärilikkuse ja keskkonna osa inimese tunnuste kujunemisel;

- pärilikust ja mittepärilikust muutlikkust ja selle bioloogilist tähtsust;
- Mendeli seaduste olemust ja nende rakenduslikke võimalusi;
- viiruste ehituslikust eripära ja nende tähtsust;
- rakendusbioloogia tegevusvaldkondi;
- biotehnoloogia osa tööstuses ja põllumajanduses;
- geenitehnoloogia rakendusvaldkondi ja sellega seonduvaid eetilisi probleeme;
- biotehnoloogia osa meditsiinis;
- inimese elundkondade ehitust ja talitlust;
- kesknärvisüsteemi osa inimese füsioloogias;
- ökosüsteemides toimuvaid protsesse;
- inimtegevuse mõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele;
- säästva arengu vajadust ja põhimõtet;
- eluslooduse mitmekesisuse säilitamise vajadust;
- evolutsiooniliste protsesside olemust;
- loodusliku valiku osa liikide tekkimises;
- inimese evolutsiooni võimalikke suundi;

oskab:

- kirjeldada erinevate organismide elutunnuseid;
- selgitada erinevate rakustruktuuride ehitust ja talitlust;
- eristada joonisel taime-, looma- ja bakterirakku;
- selgitada organismi aine- ja energiavahetuse omavahelisi seoseid;
- kirjeldada rakkudes toimuvat glükoosi lagundamist ja selgitada selle tähtsust;
- selgitada fotosünteesi tulemust ja tähtsust;
- kirjeldada motoosi ja meioosi ning välja tuua nende bioloogiline tähtsus;
- selgitada organismi geno- ja fenotüübi omavahelisi seoseid;
- kirjeldada pärilikkuse molekulaarseid mehhanisme;
- selgitada Mendeli seaduste sisu ja rakendada neid ülesannete lahendamisel;
- selgitada päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa eluslooduses;
- iseloomustada viiruste osa looduses ja inimese elutegevuses;
- tuua näiteid biotehnoloogia rakendusvõimalustest;
- kirjeldada geenitehnoloogia rakendusvõimalusi;
- selgitada inimese elundkondade ülesandeid;
- eristada erinevaid ökoloogilisi tegureid ja tuua vastavaid näiteid;
- kirjeldada ökosüsteemi struktuuri ja selles valitsevaid suhteid;
- eristada regionaalseid ja globaalseid ökoloogilisi probleeme;
- nimetada ja põhjendada säästva arengu seisukohti;
- tuua näiteid Eesti keskkonnaprobleemidest;
- selgitada Ch. Darwini evolutsiooniteooria põhiseisukohti;
- kirjeldada inimese evolutsiooni etappe;
- selgitada erinevate tegurite osa inimese evolutsioonis.

4. Hindamine

Hinnatakse:

Kogu materjali omandamist tunnikontrollide ja kontrolltööde kaudu. Hinne kujuneb protsessihinnetest.

5. Kasutatav õppematerjal

H. Järvalt „Bioloogia lühikursus”

T. Sarapuu „Bioloogia gümnaasiumile” I

KEEMIA

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab alused nüüdisaegse tervikliku loodusteadusliku maailmapildi kujunemiseks;
- laiendab ja süvendab põhikoolis omandatud teadmisi ja arusaamu keemia põhilistest mõistetest ja seaduspärasusest.

2. Õppesisu

2.1. ÜLDINE JA ANORGAANILINE KEEMIA

2.1.1. Anorgaaniliste ühendite põhiklassid: oksiidid, happed, alused ja soolad, nende nomenklatuur, keemilised omadused.

2.1.2. Arvutused reaktsioonivõrrandite alusel. Arvutused reaktsiooni-võrrandite järgi, lahuse koostise arvutused.

2.1.3. Keemilise reaktsiooni kiirus ja tasakaal. elektrolüütide lahused. Keemilise reaktsiooni kiirus, pöörduv ja pöördumatu reaktsioon, keemiline tasakaal. Elektrolüüdid ja mitteelektrolüüdid. Elektrolüütiline dissotsiatsioon, tugevad ja nõrgad elektrolüüdid. Lahuse pH.

2.1.4. Metallid, nende tähtsamad omadused. Metallide üldised füüsikalised omadused, metallide keemilised omadused (reageerimine mittemetallidega, veega, lahjendatud hapetega, soolalahustega). Metallühendid, nende levik looduses. Metallide korrosioon ja korrosioonitõrje. Keskkonna saastumine raskemetalliühenditega, selle ohtlikkus.

2.1.5. Mittemetallid ja nende tähtsamad ühendid. Mittemetallide võrdlev iseloomustus (aatomi ehitus, füüsikalised omadused). Allotroopia. Lühiülevaade tähtsamatest mittemetallides ja nende ühenditest (halogeenid, väävel, lämmastik, fosfor, räni). Mittemetallilised elemendid looduses. Mittemetallide ühenditega seotud keskkonnaprobleemid.

2.2. ORGAANILINE KEEMIA

2.1. Sissejuhatus. Alkaanid. Süsiniku aatomi ehitus ja valentsmudelid. Süsinikuahel, isomeeria, struktuurvalemid, nomenklatuur. Alkaanide keemilised omadused (asendusreaktsioonid, oksüdeerumine). Alkaanid olmes ja tehnikas. Halogeenalkaanid. Alküülamiinide struktuur ja omadused. Amiin kui alus.

2.2. Polaarse üksiksidemega süsinikühendid (alkoholid). Alkoholide struktuur ja omadused. Funktsionaalrühm. Struktuuri- ja asendi isomeetria. Alkohol kui hape. Eetrite määratlemine.

2.3. Mittepolaarse kordse sidemega süsinikühendid (alkeenid, alküünid, areenid).

Küllastumatus mõiste. Alkeenid, alküünid, areenid. Aromaatsus. Areenide asendusreaktsioonid. Fenoolid. Aromaatsete ühendite keskkonnoahtlikkus. Polümeerid.

2.4. Karbonüülühendid ja karboksüülühendid. Aldehüüdide struktuur. Aldehüüdide redoksomadused. Sahhariidide mõiste ja liigutus, bioloogiline tähtsus. Karboksüülhapete struktuur, omadused ja liigid. Funktsionaalderivaadid, estrid ja amiidid. Estrite hüdrolüüs. Rasvad, nende bioloogiline tähtsus. Aminohapped.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- mõisteid: oksiid, hape, happeline oksiid, aluseline oksiid, amfoteerne oksiid, alus, hüdroksiid, leelis, sool, protsent, saagis, kadu, reaktsiooni kiirus, katalüsaator, keemiline tasakaal, elektrolüüt, mitteelektrolüüt, elektrolüütiline dissotsiatsioon, tugev elektrolüüt, nõrk elektrolüüt, pH, leelismetallid, leelismuldmetallid, füüsikalised omadused, keemilised omadused, sulam, maak, korrosioon;
- keemilise reaktsiooni olulisi tunnuseid;

- keemilise reaktsiooni olulisi tunnuseid ja oskab neid seletada;
- mõistab, et keemilised reaktsioonid ei tarvitse alati kulgeda lõpuni, vaid võib kujuneda ka tasakaal vastassuunaliste reaktsioonide vahel, oskab iseloomustada välistegurite mõju keemilisele tasakaalule;
- põhilisi reaktsiooni kiirust mõjutavaid tegureid ja keemilise reaktsiooni kiirendamise võimalusi;
- orgaaniliste ainete funktsionaalseid rühmi ning struktuuriühikuid (alkaanid, halogeeniühendid, alkoholid, eetrid, amiinid, alkeenid, alküünid, aldehüüdid, karboksüülhapped, estrid);
- Eesti maavarade, keemiatööstuse ja keskkonnaprobleeme.

oskab

selgitada:

- hapete liigitamist vesiniku aatomite arvu, hapnikusisalduse ja tugevuse järgi, hüdroksiidide liigitamist lahustuvuse järgi, soolade liigitamist koostise ja lahustuvuse järgi;
- võrrandi kordajate kasutamist ülesannete lahendamisel;
- reaktsiooni kiirendavaid tegureid (temperatuur, kontsentratsioon, rõhk, peenestatus, katalüsaator);
- keemilise tasakaalu olemust;
- lahuse pH-d;
- metalli korrosiooni olemust ja selle vältimise viise;
- mittemetallide füüsikalisi omadusi;
- allotroopia põhjusi;
- haptevihmade teket ja mõju loodusele, mineraalväetise liigkasutamise tagajärgi;
- lämmastiku- ja süsinikuringet looduses;

lahendada probleemülesandeid :

- oksiidide, hüdroksiidide, hapete ja soolade nimetamine ning valemite koostamine;
- anorgaaniliste ainete liigitamine aineklassidesse;
- reaktsioonivõrrandite koostamine anorgaaniliste ainete keemiliste omaduste kohta, arvestades reaktsiooni toimumise tingimusi (molekulaarsel kujul);
- metallide aktiivsuse võrdlemine, võrrandite koostamine suvalise metalli keemiliste omaduste kohta (reageerimine mittemetallide, veega, lahjendatud hapetega, soola lahustega), osates kasutada pingerida ja otsustada reaktsiooni toimumise üle;
- ainete liigitamine tugevateks ja nõrkadeks elektrolüütideks;
- arvutused võrrandi järgi (moolides, massiühikutes), saagise ja kao arvestamine;
- lahuse koostise arvutamine massiprotsendi alusel;
- elementide oksüdatsiooniastme määramine ühendites;
- võrrandite koostamine mittemetallide ja ammoniaagi keemiliste omaduste kohta;
- oskab iseloomustada lihtainete ja keemiliste ühendite omadusi, lähtudes vastavate keemiliste elementide asukohast perioodilisus tabelis ning koostada tüüpühendite (oksiidid, vesinikuühendid, happed, hüdroksiidid) valemid;
- koostada võrrandeid anorgaaniliste ainete põhiklasside keemiliste omaduste kohta, otsustada reaktsiooni toimumise üle;
- eristada elektrolüüte ja mitteelektrolüüte, iseloomustada nende tugevust;
- hinnata lahuse keskkonda (happe, aluse, oksiidi või soola korral);
- lahendada arvutusülesandeid: massiprotsendi arvutused (ka lahuste lahjendamisel ja segamisel), moolarvutused, arvutused reaktsioonivõrrandite alusel (arvestades saagist, kadu);
- kujutada molekuli struktuuri (klassikaline ja lihtsustatud struktuurvalem);

- õpitud aineklasside raamides anda nimetusi IUPACi nomenklatuuri järgi ning konstrueerida nimetuste alusel ainete struktuurivalemeid;
- selgitada orgaaniliste ainete osa eluslooduses, tööstuses ja olmes;
- selgitada olmes rakendatavate koolis õpitud ainete keemilist olemust, võimalikku keskkonnoahtlikkust ja toksilisust;

4. Hindamine

Hinnatakse:

- üld- ja anorgaanilise keemia tundmist ja ülesannete lahendamise oskust,
- orgaanilise keemia tundmist ja ülesannete lahendamise oskust.

Iga alateema lõpul arvestuslikku tööd. Väiksemaid tunnikontrolle tähtsamate mõistete kinnistamiseks. Õpitulemusi hinnatakse iga poolaasta lõpul. Protsessihinnete alusel kujuneb keemia aastahinne.

INIMESEÕPETUS

1 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppijad:

- ilmutavad huvi psühholoogia aine vastu;
- saavad teavet põhiliste psüühiliste protsesside olemusest;
- saavad teadmisi enda ja teiste inimeste mõistmiseks ning oma edasiste õpingute ja/või tööalaste plaanide organiseerimiseks;
- õpivad psühholoogia alaseid teadmisi kasutama eluliste probleemide lahendamisel.

2. Õppesisu:

Käsitletavad teemad.

2.1. Psüühiline kriis: kriisi kulg ja järelmõjud; traumajärgne stressiseisund; õnnetusjuhtum; katastroof; paanika.

2.2. Suhtlemine: tähelepanu; hoiakud; suhtlemisvahendid; suhtlemistehnikad; barjäärid suhtlemisel; konflikt; esinemisjulgus ja kriitikal reageerimine; agressioon.

2.3. Stress ja depressioon: erinevus, sümptomid, abi; toitumishäired; väsimus.

2.4. Erinevad seksuaalsed suundumused. AIDS, HIV; narkomaania.

2.5. Lapsed: ealised iseärasused; raskused õpetamisel; abi ja toetamine.

2.6. Töö ja karjäär: riskid; tööintervjuu; elulookirjelduse koostamine.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- inimeste erinevate käitumisviiside põhjusi ning sellele vastavalt oma edasist tegevust planeerida;
- suhtlemise, sh aktiivse kuulamise põhitõdesid ning oskab neid vastavalt olukorrale kasutada;
- erinevaid käitumisviise ja abi (sh eneseabi) andmise võimalustest kriitilises- ja/või konfliktis olukorras (sh kriitikal reageerimine);
- kuidas kandideerida uuele töökohale, kuidas käituda tööintervjuul;

oskab:

- koostada elulookirjeldust ja selle juurde kuuluvat kaaskirja.

4. Hindamine:

Õpilaste teadmiste hindamine toimub teemade kaupa iga läbitud teema järgselt. Arvesse lähevad nii kontrolltööde tulemused kui ka tundides ülesnäidatud aktiivsus/passiivsus. Hinne kujuneb protsessihinnetest.

5. Kasutatavad õppematerjalid:

Psühholoogia gümnaasiumiõpik. Jüri Uljas, Thea Rumberg. Kirjastus Koolibri, 2002.
Psühholoogia alused. T. Bachmann, R. Maruste. Kirjastus Ilo, Tallinn, 2001.
Suhtlemisoskused. M. McKay, M. Davis, jt.
Suhtlemispsühholoogia. A. Kidron. Kirjastus Valgus. Tallinn, 1986.
Nõustamispsühholoogia. A. Kidron. Kirjastus Mondo. Tallinn, 2002.
Inimesetundmine. A. Adler. Kirjastus Kupar. Tallinn, 1995.
Dünaamiline psühhiaatria. J. Cullberg. Stockholm Care AB, trükk I-Print, K-Järve, 1994.
Psühhiaatria taskuraamat. L. Wettenberg. Stockholm, 1992.
Depressioon. J. Saarma. Kirjastus Valgus. Tallinn, 1995.
Stressi teejuht. Koost. T. Elenurm, A. Kasmel jt Eesti Tervisekasvatuse Keskus. Tallinn, 1997.
Uimasteid trotsides. T. McGill. Kirjastus Varrak. Tallinn, 2003.
Kasvatuse võim ja võimetus. T. Kuurme. TPÜ Kirjastus. Tallinn, 2003.
Lapse arendamise ja õpetamise probleeme koolis. P. Leppik. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2000.

KUNSTIAJALUGU

1 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab teadmisi kunstiliikidest ja nende arenguloost;
- kujundab oma kunstimaitset, õpib vaatlema ja hindama kunstiteoseid;
- oskab analüüsida massimeedia informatsiooni;
- arendab kujutlusvõimet, vaatlusvõimet ja abstraktset mõtlemist.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. Kultuuri ja kunsti mõiste. Kunst ühiskonnas aja selle erinevad käsitlusviisid. Kunsti liigid.

2.2. Üldine kunstikultuuri ajalugu. Kunsti tekkimine ürgajal. Idamaade ja antiikkunst.

Mesopotaamia ja Egiptus, Egeus ja Kreeka, etruskid ja Rooma. Varakristlik, Bütsantsi ja Vana-Vene kunst. Romaani ja gooti kunst. Renessans, barokk ja rokokoo. Klassitsism ja romantism. Realism. Naturalism ja impressionism. 20 saj. I poole kunst- postmodernism, sümbolism, juugend, kubism, Bauhaus, ekspressionism, sürrealism. 20 saj. II poole kunst- modernism, postmodernism, popkunst, kontseptdualism, hüperrealisminstallatsioon, tegevkunst, kineetiline kunst.

2.3. Kunst Eestis. Kunst Eestis keskajast 19 sajandini.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- erinevaid kunstiliike;
- kunsti ajaloolist arengut läbi erinevate sajandite ja kunstistiilide;
- Eesti kunsti tuntumaid autoreid kuni 19. sajandini.

4. Hindamine

Hinnatakse:

- erinevate kunstiliikide tundmist;
- erinevate stiilide esindajate ja nende tuntumate teoste tundmist;
- Eesti kunsti tuntumaid esindajaid kuni 19. sajandini.

Hinne kujuneb aktiivsest tundidest kaasatöötamisest, tuntumate kunstiteoste ja kunstistiilide tundmisest ja testide koostamisest. Hinne kujuneb protsessihinnetest.

5. Kasutatav õppematerjal:

„Peatükke kunstiajaloo” koostanud Rimmel, jt

„Üldine kunstiajalugu” J. Kangilaski

„Lühike Eesti kunsti ajalugu” S. Helme; Illustreeriv pildimaterjal.

ÜHISKONNAÕPETUS

1 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- oskab ühiskonnas toimuvaid protsesse märgata ja mõista;
- oskab seostada Eestis ja rahvusvahelises elus toimuvaid protsesse;
- oskab end määratleda kodanikuna;
- tunneb ühiskonna-alast terminoloogiat;
- tunneb tähtsamaid ühiskonnateooriaid;
- oskab kasutada teabe hankimisel erinevaid allikaid;
- oskab leida, üldistada, hinnata ja edastada ühiskonda puudutavat teavet;
- suhtub kriitiliselt massiteabesse;
- oskab osaleda diskussioonis ja oma seisukohta kaitsta.

2. Õppesisu

Käsitletavad teemad:

2.1. Ühiskonna areng ja struktuur.

2.2. Riik. Riigikorrad. Valitsemisvormid. Võimu ja riigi seos. Võimu tunnused. Õigus ja selle teke. Õiguse struktuur. EV õigussüsteem.

2.3. Kodanikuühiskond. Tsiviilkultuur. Poliitilised ideoloogiad. Parteid. Huvigrupid. Ametiühingud ja kutseliidud. Mittetulundusühingud. Valimised ja nendega seonduvad kodanikuõigused. Riigi- ja kodanikukaitse.

2.4. Ühiskonna valitsemine. Õigusriik, selle olemus ja tunnused. Võimude lahusus. Parlament. Valitsus. President. Regionaalne valitsemine. Kohalikud omavalitsused.

2.5. Majandus ja heaolu. Turumajandus. Riigieelarve, selle tulu- ja kulubaasi kujundamise põhimõtted. Pere eelarve. Ebavõrdsus ühiskonnas. Majandusarengu- ja inimarengu seos. Sotsiaalkindlustus ja sotsiaalabi. Tööhõive, seda mõjutavad tegurid. Tööseadusandluse alused. Töötute sotsiaalne kaitse.

2.6. Rahvusvaheline koostöö ja julgeolek Euroopas. Eesti ja eurointegratsioon. Eesti ja Euroopa Nõukogu. Eesti NATO liikmena. Eesti Euroopa Liidu liikmena.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- milline on ühiskonna struktuur;
- demokraatlikku valitsemise süsteemi ja põhimõtteid;
- oma põhiseaduslikke õigusi ja kohustusi;
- eurointegratsiooni probleeme ja võimalusi;

oskab:

- määratleda oma kohta ja võimalusi kaasaja maailmas, töötada ja elada turumajanduslikus ühiskonnas, osaleda ühiskonna elus, kaitsta oma huve ja õigusi;
- leida sotsiaalpoliitilist ja majandusalast teavet, seda süstematiseerida ja kasutada.

4. Hindamine

Hinnatakse:

- õpilase individuaalseid võimeid;
- suulises arutluses ja diskussioonis aktiivset osalemist;
- terminoloogia, faktoloogia tundmist;
- põhikontseptsioonide omandamist;
- probleemide analüüsimise oskust;
- iseseisvalt materjalide hankimise aktiivsust.

Hindamisel eristatakse kolme vaatlustasandit:

- omandatud ainealased teadmised;
- omandatud sotsiaalsed oskused;
- aktiivne ja vastutustundlik kodanikuosalus.

Ainealaste teadmiste ja oskuste hindamine on kompleksne, et oleks arvestatud nii intellektuaalsed oskused kui oskused neid rakendada. Hinnatakse protsessihinnetega.

Hindamine peab olema õpilase jaoks motiveeriv ja innustav. Kokkuvõtva hinde aluseks on õppenädala lõpus esitatud õpitlemused.

5. Kasutatav õppematerjal

Peep „Ühiskonnaõpetus gümnaasiumile”;

Kõiv, Mäesalu, jt., „Inimene, ühiskond, kultuur”;

A. Toots, Möldre „Ühiskonnaõpetus XII klassile”

Lisamaterjalid: seadusandlikud aktid, meedia, erakondade materjalid jms.

LIIKUMINE

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õpilane:

- arendab oma kehalist toonust ja koordineerimise läbi erinevate tantsustiilide (klassikaline-, modern-, rahva-karakter-, ajalooline-, estraad-, improvisatsioon ja loovtants) tutvustamise;
- arendab välja oskuse märgata stiilimoodustavaid elemente, eristada koreograafilisi keeli, ning õppida neid paremini valdama ja interpreteerima vastavalt lavalise kujundi ehk rolli nõudmistele.

2. Õppesisu

2.1. Klassikalise tantsu alused. Tegevus on suunatud “kehatunnetuse” leidmisele – inimene, kui tervik. Füüsilise kontsentratsiooni

saavutamine. Keha liinide väljakujunemine, liikumise graatsilisuse saavutamine. Harjutamine: kõndimine ja orientatsioon ruumis,

kontaktide loomine, parter ja keskel. Hüpped, diagonaalid. Harjutused keskel ja tugipuu juures.

2.2. Tantsuelemendid. Eri lihasgrupe koormavad harjutused (kõhu-, selja-, jala-, kätelihased) Contraction-reliase, painutamine (rullimine alla-ülesse), battement tendu, demi plie, swing, falling, ball-change j n.e. Demi plie, battement tendus, battement tendus jette, rond de jambe par terre, battment relevele. I-III port de bras.

2.3. Karaktertantsu alused. Tantsuetüüdid ja modern-jazz stiil. Nüüdistantsu põhimõtted. Improvisatsiooni põhimõtted.

2.4. Eesti tantsu alused. Eesti rahvatantsu elemendid.

2.5. Ajaloolise tantsu alused. Liigutuste väljendusrikkuse ja emotsionaalsuse arendamine, õppida eristama erinevaid temperamente leidmaks esitaja individuaalsust. Tutvumine ajalooliste tantsudega ja õpilastes stiili tunnetuse ja aristokraatlikkuse kasvatamine.

3. Õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- klassikalise tantsu elemente ja liikumise põhimõtteid;
- karakter- ja nüüdistantsu erisusi ja elemente;
- eesti rahvatantsu elemente ja liikumist;
- ajaloolise tantsu elemente ja stiilivõtteid;

oskab:

- võtta kätehoiakuid, poose ja liikuda erinevates stiilides tantsunumbrites;
- esitada klassikalise tantsu etüüde;
- esitada karakter- ja nüüdistantsu elemente, improviseerida;
- esitada vähemalt ühe eesti rahvatantsu.

4. Hindamine

Hinnatakse:

- erinevate tantsustiilide tundmist;
- klassikalise, karaktertantsu ja eesti tantsu elementide esitamist etüüdidena või tantsuna.

Hinnatakse protsessihinnetega.

5. Kasutatav õppematerjal

Juta Lass, 2004. Klassikalise tantsu algõpetus-harjutused tugipuu juures. Tallinn: TPÜ kirjastus
Ülle Toming, 2004. Abiks karaktertantsu õppijale. Tallinn: TPÜ kirjastus

PRAKTIKAJUHEND

1. Praktika eesmärk

Õpilase oskuste rakendamine reaalses töösituatsioonis, mis toetab isiksuse tasakaalustatud arengut, suunab edaspidisele elukestvatele õppele ja soodustab toimetulekut oma erialal. Kinnistab koolis õpitud teoreetilisi oskusi.

2. Praktika maht

On määratletud õppekava peatükis nr 4 „Õppekava struktuur ja maht” erialade õppekavade praktika moodulis.

3. Praktika liigid

Õppekavadest lähtuvalt on igale erialale välja töötatud praktikaliigid ja määratud nende maht 3- ja 4-aastastes õppekavades.

4. Praktika arvestus

4.1 Igale erialale seatakse sisse praktikapäevik, kuhu praktikajuhendaja (erialaõpetaja, kontsertmeister, vastava praktikaaine juhendaja) kannab sisse tarifitseeritud praktikatunnid.

4.2 Esinemispraktika arvestuseks täidab õpilane esinemispraktika tabelit, mille esitab 1x semestris osakonnajuhatajale

4.3 Arvestust praktika läbimise kohta peetakse praktikapäeviku, õpinguraamatu ja esinemispraktika puhul õpilase portfolio (sisaldab kontserdikavu, kontserdipäevikut, retsensioone vms) aruannete alusel personaalselt.

4.4 Praktika tulemused kogutakse kokku praktika andmebaasi.

5. Praktika dokumendid

5.1 Erialade praktikapäevik

5.2 Õpilase õpinguraamatu praktika osa

5.3 Õpilase praktikaarvestuse leht (sh portfolio, kontsertide päevik vms)

5.4 Praktika andmebaas

5.5 Praktikaleping

5.6 Praktika aruanne

6. Praktika hindamine

6.1 Praktikad hinnatakse õppeaasta lõpus koondhindega

6.2 Koondhinde kujunemisel võetakse aluseks iga praktikaliigi protsentuaalset osakaalu vastavalt erialale (vt lisa), praktika aruannet, esinemispraktika arvestuse tabelit, portfolio ja ning praktikajuhi tagasisidet

6.3 Soovitav on hinnata kõiki praktikaliike eraldi sh esinemispraktikat 1x semestris hindelise arvestusena.

7. Praktikaprotsessis osalejate ja läbiviimise eest vastutavate isikute tegevused:

7.1 Õpilane

- 7.1.1 Osaleb õppekavas ettenähtud mahus praktilises tegevuses
- 7.1.2 Fikseerib kirjalikult süstemaatiliselt õpinguraamatusse praktikaga seonduva (kõik praktikaliigid, milles osaleb)
- 7.1.3 Täidab regulaarselt praktika arvestuse tabelit, mille esitab semestri lõpus osakonnajuhatajale
- 7.1.4 Peab esinemispraktika osas lisaks praktikaarvestuse tabelile portfoliot, mis sisaldab kavu, retsensioone jm esinemisega seonduvat, mida arvestatakse hindamisel
- 7.1.5 Omab õigust saada regulaarselt praktika-alast infot.

7.2 Praktikajuhendaja

(erialaõpetaja, kontsertmeister jt)

- 7.2.1 Iga õpetaja, kellele on koormusesse planeeritud praktika juhendamine on kohustatud korraldama vastavat praktikat:
  - 7.2.1. 1 Planeerib praktika esinemispraktika vähemalt semestriks ette
  - 7.2.1. 2 Annab afišiinfo vähemalt 10 päeva ette praktikajuhile
  - 7.2.1. 3 Koostab ja paljundab kontserdikavad
  - 7.2.1. 4 Vastutab kogu praktika toimumise (sh vajadusel video, foto, audiosalvestuse) eest
  - 7.2.1. 5 Annab praktikast praktikajuhile infot pressiteate vm meediakajastuse jaoks
- 7.2.2 Juhendab ja nõustab õpilast praktikaprotsessis
- 7.2.3 Täidab eriala praktikapäevikut, kuhu märgib sisse tarifitseeritud praktikatunnid
- 7.2.4 Osaleb osakonna esinemispraktikate hindamisel 1 x semestris ja koondhinde hindamisel 1 x aastas lähtuvalt väljatöötatud hindamispõhimõtetele

7.3 Osakonnajuhataja

- 7.3.1 planeerib osakonna praktikaalast tegevust praktikajuhendajatega semestri ja suuremad ettevõtmised õppeaasta kaupa.
- 7.3.2 iga kuu 10. päeval esitab praktikajuhile vajadusel täiendava või muutunud kontserdiinfo
- 7.3.3 esitab osakonna tööplaani juhtkonnale 2x aastas
- 7.3.4 omab ülevaadet oma osakonna praktika-alasest tegevusest
- 7.3.5 jälgib õpilaste praktilist osalemist
- 7.3.6 kogub 1 x semestris kokku osakonna õpilaste esinemispraktika aruanded
- 7.3.7 korraldab koostöös praktikajuhendajatega osakonna esinemispraktikate hindamisel 1 x semestris ja koondhinde hindamisel 1 x aastas lähtuvalt väljatöötatud hindamispõhimõtetele

7.4 Praktikajuht

- 7.4.1 Kujundab, paljundab ja levitab kontsertide afišid.
- 7.4.2 Teavitab avalikkust kontsertide osas.
- 7.4.3 Suhtleb praktikabaasidega (sh praktikabaaside broneeringud, esinemistingimused, lepingud).
- 7.4.4 Korraldab praktikaalast sisekommunikatsiooni koolis.
- 7.4.5 Omab ülevaadet kogu kooli õpilaste praktika-alasest tegevusest.
- 7.4.6 Vastutab õpilaste praktika-arvestuse eest koolis (sh koondab esinemispraktika arvestuse).
- 7.4.7 Vastavalt vajadusele informeerib kooli, praktikabaasi ja avalikkust praktikaga seonduvast.

7.4.8 1x aastas esitab koolinõukogule praktikaaruande.

7.5 Majandusjuht

7.5.1 Koostöös praktikajuhendajatega korraldab praktika toimumiseks vajamineva transpordi.

7.5.2 Annab välja praktikajuhendajale praktilal vajaminevat tehnikat.

7.6 Praktikabaasipoolse juhendaja kohustused:

7.6.1 Praktikabaasipoolne juhendaja on praktikabaasi poolt määratud vastava ettevalmistuse saanud spetsialist.

7.6.2 Tutvub õppija praktika üldeesmärkide ja õppija individuaalsete praktikaeesmärkidega

7.6.3 Annab õppijale pidevalt arendavaid hinnanguid tema tegevuse kohta terve õppepraktika jooksul

7.6.4 Informeerib jooksvalt õppepraktika koolipoolset juhendajat õppepraktika kulgemisest ja tekkinud probleemidest

7.6.5 Annab praktika sooritamisele vormikohase kirjaliku hinnangu.

Lisa 2

LÕPUEKSAMI LÄBIVIIMISE JUHEND

1. Üldsätted

1.1. Käesolev juhend sätestab eksamikomisjoni moodustamise ja töö ning lõpueksami läbiviimise korralduse ning hindamiskriteeriumid.

1.2. Eksamikomisjoni töö eesmärgiks on kontrollida õppija teadmiste ja oskuste taseme vastavust antud eriala õppekavast tulenevatele nõuetele.

1.3. Lõpueksamit on võimalik ühitada kutseeksamiga, lähtudes erialavaldkonna kutsevalifikatsioonieksami nõuetest.

2. Eksamikomisjoni töökord

2.1. Eksamikomisjoni moodustab kooli direktor käskkirjaga.

2.2. Eksamikomisjon on vähemalt kolmeliikmeline.

2.3. Eksamikomisjoni tööd juhib komisjoni esimees, kes on kõrgema muusikaõppeasutuse vastava valdkonna, kutseliidu või tööandja esindaja.

2.4. Eksamikomisjoni liikmed on erialavaldkonna pedagoogid.

2.5. Vaidlusalustes olukordades on eksamikomisjoni esimehel topelthinde õigus.

3. Lõpueksami läbiviimine

3.1. Lõpueksamid viiakse läbi erialale sobivas vormis kooli poolt määratud ajal.

3.2. Lõpueksami sooritamise nõuded määrab kooli õppekava ja läbiviimise korra kooli õppekorralduse eeskiri.

4. Lõpueksami hindamise kriteeriumid

4.1. Lõpueksamit hinnatakse vastavalt Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kutseõppele kehtestatud hindamiskriteeriumitele.

5. Lisasätted

5.1. Lõpueksami ebaõnnestumise korral on korduseksamit võimalik samal eksamiperioodil üritada üks kord.

5.2. Lõpueksami aega saab muuta mõjuvatel põhjustel kooli juhtkonna loal.

Lisa 3

ÕPPE- MATERIAALSE BAASI ISELOOMUSTUS

Koolis on õppijaile kasutamiseks alljärgnevad õppematerjalid ja -tehnilised vahendid:

1. Klaverid
2. Audio- ja videovahendid
3. Fonoteek
4. Esitlusvahendid (grafo - ja dataprojektor, sülearvuti)
6. Noodid, õpikud, videod

Lisa 4

Õppekava koostajad

Ljudmilla Dombrovskaja- Keis - klassikalise laulu osakonna juhataja, vanemkutseõpetaja, EMTA dotsent

Marika Eensalu - klassikalise laulu vanemkutseõpetaja,

Tarmo Sild – klassikalise laulu erialaõpetaja, EMTA lektor,

Heli Veskus- klassikalise laulu erialaõpetaja, RO Estonia ooperisolist,

Teele Jõks - eriala kutseõpetaja, EMTA lektor

Marika Rink – eriala kutseõpetaja,

Kaie Kant – muusikateooria ainekomisjoni juhataja, vanempedagoog;

Raili Sule – muusikateooria osakonna juhataja ja muusikaloo pedagoog- meetodik;

Maire Nagla – üldklaveri osakonna juhataja, vanempedagoog;

Tiit Juurikas - arvutikasutusprogrammide, pillide tundmise ja arranžeerimise ainete kutseõpetaja;

Tiina Keel – õppejuht.